

Casals de Barri de Barcelona: estudis de cas i anàlisi en clau comunitària

Informe d'anàlisi de casos i annex de casos

Estudi elaborat per: **el risell**

El Risell sccl
Àrea de Consultoria social
andreu@elrisell.cat

Novembre de 2017

INTRODUCCIÓ	3
METODOLOGIA.....	4
GLOSSARI	8
ANÀLISI DELS CASOS	11
LA IMPORTÀNCIA DEL CONTEXT	11
<i>El context socioeconòmic</i>	<i>12</i>
<i>El context comunitari i associatiu.....</i>	<i>15</i>
<i>El naixement del Casal.....</i>	<i>16</i>
<i>Les característiques del Casal.....</i>	<i>17</i>
LA PRESA DE DECISIONS.....	22
ENXARXAMENT.....	25
<i>Intern.....</i>	<i>25</i>
<i>Extern</i>	<i>27</i>
COHESIÓ I INCLUSIÓ SOCIAL	29
<i>Reforç de les entitats.....</i>	<i>30</i>
<i>Multiculturalitat i interculturalitat.....</i>	<i>31</i>
<i>Detecció i derivació</i>	<i>32</i>
<i>Incidència en les condicions materials de vida</i>	<i>33</i>
<i>Suport a les lluites socials del territori.....</i>	<i>34</i>
IMPULS D'INICIATIVES SOCIOECONÒMIQUES	36
<i>Economia social i solidària</i>	<i>36</i>
<i>Economies comunitàries.....</i>	<i>37</i>

Introducció

El present informe es desprèn d'un encàrrec que fa l'Ajuntament de Barcelona a la cooperativa El Risell per analitzar una mostra de Casals de Barri de la ciutat i com aquests contribueixen a la dinamització comunitària dels barris on estan situats.

En aquest estudi es fa una aproximació qualitativa a la realitat i activitat dels Casals i de les entitats que hi estan vinculades en diversos graus. Un treball de camp ampli ha permès copsar el paper que juguen aquests pel que fa al desenvolupament del teixit associatiu, el treball comunitari i la resposta a les necessitats materials de les veïnes i veïns dels diversos barris.

S'ha dut a terme el treball de camp en base a una mostra de 9 Casals de diversos barris seleccionats, en funció de les variables que s'exposen en l'apartat de metodologia. A partir de l'anàlisi dels casos -s'ha generat un informe de cada cas, la síntesi dels quals s'adjunten en l'annex d'aquest document- se n'ha extret una anàlisi conjunta que pretén respondre les preguntes i objectius d'aquesta recerca: quin paper juguen els Casals en la dinamització comunitària dels barris? Com es relacionen aquests amb les entitats del territori i els veïns i veïnes? Quines diferències s'observen entre Casals i quines variables les expliquen? Quines recomanacions es poden fer per tal de que els Casals tinguin un paper més actiu en la dinamització comunitària?

Tots els casals de barri compleixen amb èxit aquelles tasques, activitats i requisits que venen marcats en els contractes o convenis de gestió. Aquesta recerca, doncs, no és una avaluació d'acompliment d'aquests, sinó que es tracta de centrar la mirada en com es pot aconseguir, a més dels objectius que ja tenen marcats, aquesta dinamització comunitària i establir criteris que puguin integrar els futurs plecs que afavoreixin el reforç d'aquest paper

Parlar d'un equipament municipal de proximitat en tant que *contenedor*, és a dir, només com a espai físic, no faria justícia a la realitat d'aquests recursos. Per tant, un equipament municipal de proximitat és un *contenedor* lligat estretament a un *contingut* que es vol desenvolupar.

Una de les claus per oferir un servei de qualitat es troba en l'equilibri entre les expectatives del servei i les percepcions que en puguin tenir les persones usuàries. Per tant, un servei de qualitat en un equipament públic no és una simple estratègia, sinó una manera de fer i de relacionar-se amb la població. En aquest sentit, els equipaments municipals de proximitat -en aquest cas els Casals de barri- han de ser capaços de connectar de forma clara amb les persones que viuen als barris de referència i donar resposta a les necessitats que aquests puguin plantejar a través de metodologies de treball que cerquin el foment de l'autonomia i l'autogestió dels mateixos veïns i veïnes.

L'existència dels Casals de barri no es pot deslligar de les reivindicacions socials dels habitants de Barcelona i de cada barri en concret, per aquest motiu es consideren equipaments de referència per aquells moviments ciutadans que pretenen aconseguir millores en les condicions de vida del veïnat barceloní i, alhora, espais on desenvolupar activitats culturals i d'oci. Malgrat això, no podem afirmar que tots els Casals siguin fruit d'aquesta mobilització veïnal, ja que com es veurà no sempre és així i, aquest serà un dels factors rellevants en la nostra anàlisi.

Tot i no existir un únic model de Casal de barri es poden identificar diferents elements bàsics que haurien de ser presents en el desenvolupament d'un equipament públic com aquest: és important, en aquest sentit, posar èmfasi en el fet que el model de gestió dels Casals no incideixi en els nivells d'eficiència amb què aquests treballen en els àmbits constitutius de la seva activitat. Cal, doncs, que el model de governança de tots els casals incideixi adequadament en el context, garantint el treball en xarxa amb altres entitats.

En aquest document es podrà trobar un glossari en el qual es defineixen alguns conceptes que cal acotar i definir per compartir un marc semàntic. Abans, però, s'introdueix la metodologia emprada en la realització de l'estudi per, finalment, entrar en el contingut substantiu de l'informe format per l'anàlisi conjunta dels diversos estudis de cas. A l'annex de l'informe s'adjunten les síntesis dels diferents estudis de cas que s'han elaborat dels Casals visitats.

Metodologia

El present informe s'ha elaborat en base a 9 estudis de cas. Durant aquest procés es va determinar la mostra de Casals de barri a visitar, amb la finalitat que aquesta recollís la diversitat existent en el conjunt de Casals de la ciutat de Barcelona. Així doncs, s'han seleccionat els 9 Casals de barri en funció de tres eixos:

- 1.** Model de gestió: Gestió per conveni, que inclou dos models: gestió comunitària (grup o federació entitats gestores) i gestió cívica (una entitat gestora); o gestió per contracte (gestió per part d'una entitat que pot ser empresa o entitat del tercer sector).
- 2.** Nivell socioeconòmic: Nivell socioeconòmic alt, mig o baix en funció de la posició del barri respecte certs indicadors i apreciacions qualitatives sobre composició i dels barris.
- 3.** Existència o no de Plans de Desenvolupament Comunitari o Plans de Barris.

En base a aquests tres eixos, la selecció de la mostra és la següent:

Taula 1. Mostra de Casals que han participat en l'estudi i la seva classificació

		Tipologia de gestió		
		Conveni		Contracte
		Comunitària	Cívica	
Nivell Socioeconòmic	Alt	Font d'en Fargues (No PDC)	Vila Olímpica (No PDC)	Putxet (No PDC)
	Mig	Ateneu Harmonia (No PDC)	Bac de Roda (No PDC)	Congrés Indians (No PDC)
	Baix	La Cosa Nostra (Sí PAC)	Vinya (Pla Barris i PAC Marina)	Folch i Torres (No PDC)

Font: elaboració pròpia

Pel que fa al procés d'anàlisi i recerca, s'han emprat bàsicament dues metodologies de treball: 1) recull de dades i anàlisi de fonts secundàries i 2) entrevistes individuals o grupals i grups de debat.

L'anàlisi de dades s'ha centrat en la recollida d'estadístiques diverses per tal de contextualitzar els barris on es troben els Casals objecte d'estudi. Aquest recull pretén emmarcar, de forma breu, el context socioeconòmic on s'ubiquen els Casals per tal d'entendre millor les condicions de l'entorn i, també, contrastar les dades estadístiques amb les apreciacions i visions de les persones entrevistades sobre els seus barris.

La part qualitativa s'ha basat, com hem dit, en entrevistes individuals i grupals, com també grups de discussió. En cada un dels Casals s'ha concertat una entrevista amb l'equip tècnic o les persones responsables de l'equipament per tal de recollir les informacions que es detallen més endavant. A partir d'aquestes entrevistes, se'n van despendre d'altres pel procés de "bola de neu" que han aportat major riquesa.

Aquestes entrevistes a altres actors han estat realitzades a entitats internes dels Casals o a actors externs que formen part del teixit comunitari del barri –no necessàriament vinculats o relacionats amb el Casal. En aquest sentit, s'han realitzat un total de 31 entrevistes individuals en profunditat, tres entrevistes grupals (amb dos o tres actors) i, finalment, es van dinamitzar dos grups de discussió als barris del Raval i el Congrés-Indians amb una presència que varià entre 9 i 7 actors diferents. En total, durant el treball de camp es van recollir les visions de 50 actors diferents. La no realització de grups en els altres Casals respon a la constatació d'haver arribat al "punt de saturació", és a dir, el punt en què metodològicament es decideix parar el treball de camp perquè ja no es reben aportacions noves.

En la taula següent es pot trobar la relació d'entrevistes dutes a terme. Aquelles que no s'han pogut realitzar es mostren en color vermell. En color verd apareixen els Casals on s'ha realitzat el grup de discussió.

Taula 2. Actors entrevistats durant el treball de camp¹

	BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
1	RAVAL – CASAL FOLCH I TORRES	Equip tècnic + Districte	Fundació Tot Raval	AIPCC	Diàlegs de Dona	9 entitats ²
2	LA VINYA	Responsable / Equip tècnic	Unió entitats La Marina	PAC La Marina	Casal de Gent Gran	
3	CONGRÉS – INDIANS	Responsable / Equip tècnic	Coordinadora d'entitats	Artenea Associació	Teatre viu.cat	7 entitats ³
4	SANT ANDREU - L'HARMONIA	Responsable / Equip tècnic	Amics Fabra Coats	Self-Education	CEPA - Ecologistes de Catalunya	
5	CAN PEGUERA – LA COSA NOSTRA	Responsable / Equip tècnic	AVV	Tronada	Matissos	
6	VILA OLÍMPICA – CAN GILI NOU	AVV	Coral Icària	Escola de Teatre Musical Aulas	Associació de Comerciants	
7	PUTXET	Responsable / Equip tècnic + Districte	AAVV amics i veïns del Putxet	AE Pere Quart	Escola Bressol Putxet (AMPA + directora)	
8	BAC DE RODA	Responsable / Equip tècnic	Grup de Teatre El Portàtil	Fundació IRES	REIKI SOLIDARI	
9	LA FONT D'EN FARGUES	Responsable / Equip tècnic	AVV Font d'en Fargues	FFCinema	Grup teatre TdC	

Font: elaboració pròpia

A més, s'han realitzat diferents reunions de coordinació amb l'Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona amb la intenció de fer un traspàs d'informació relativa als avenços del treball i contribuir al treball relatiu a la creació d'una bateria d'indicadors. També, s'han creat espais de trobada i d'intercanvi d'informació amb responsables d'equipaments públics de la ciutat de Barcelona i altres actors relacionats, com la sessió d'intercanvi del 16 de maig de 2017 o una reunió amb l'equip de Nus Teatre.

A partir de la informació que aporta el *Pla Estratègic 2015-2018 de Casals de Barri* i el document *Cap a una política pública d'acció comunitària* s'han extret els elements que han guiat el treball de camp, tant pel que fa a la recerca d'informació com a la seva anàlisi i presentació. Aquests són els següents:

- 1. Definició del context socioeconòmic dels barris on estan situats els Casals:** A fi de poder contextualitzar millor l'entorn on se situa el barri i poder establir una possible

¹ El color vermell correspon a entrevistes que no es van realitzar. El color verd de la columna "grup" indica aquells grups de discussió que sí que es van dur a terme, i el color blau correspon a entrevistes conjuntes

² CSIC, Associació Institut Promoció de la Cultura Catalana, Diàlegs de Dona. Taula de Mediació Folch i Torres, Proyecto Confianza. Fundació Tot Raval, Associació d'Oci Inclusiu Saräu, Impulsem SCCL, Centro Filipino Tuluyan San Benito

³ Coordinadora d'entitats de Congrés-Indians, Artenea, Associació Teatre viu.cat, Agrupació Congrés. Secció ping-pong, Associació El Caliu, Grup d'arpilleres, Grup-taller hort urbà

variable explicativa en aquest context socioeconòmic. Al mateix temps, s'ha recollit informació qualitativa que permet matisar i enriquir aquestes dades obtingudes.

2. Anàlisi dels projectes: s'ha observat el tipus de gestió, quin és el sistema d'assignació d'espais, quins requisits hi ha, quins preus i quines condicions s'estableixen, entre d'altres.
3. Anàlisi de la vinculació del Casal amb el territori: s'ha creat un mapa de relacions (sociograma) dels diferents Casals amb els espais, projectes i serveis del barri i de fora del barri. Alguns elements que s'han tingut en compte dels espais de relació on participen els Casals són:
 - a. Articulació tècnica, organitzativa i metodològica dels espais de relació.
 - b. Intercanvi d'informació i treball transversal
 - c. Accions comunitàries per connectar població i serveis.
 - d. Participació en projectes concrets.
4. Resposta a necessitats del barri: Anàlisi de les accions que es duen a terme per donar resposta a necessitats socials, com aquestes han estat definides i la resposta planificada.
5. Model organitzatiu i de governança: S'ha analitzat com és la presa de decisions al Casal. Quins espais hi ha habilitats per a la participació i com són.
6. Model de comunicació interna i externa: Com i què comunica el Casal. Tipus d'informació que s'ofereix i quins canals es fan servir per a tal efecte. Quina valoració es fa de l'impacte dels canals comunicatius, tant externs com interns.
7. Enfortiment democràtic de la ciutadania: S'ha analitzat si al voltant del Casal s'han pogut generar dinàmiques de mobilització social comunitària, reivindicació, articulació de projectes que interpel·lin actors externs.
8. Lluita contra la desigualtat: S'ha analitzat si hi ha hagut dinàmiques comunitàries d'enfortiment o millora dels serveis públics. També si s'han articulat recursos inclusius des de l'acció comunitària. Finalment, s'ha observat si es generen dinàmiques d'enfortiment col·lectiu que tinguin com a propòsit la defensa dels drets i de les reivindicacions del veïnat.
9. Foment de la cohesió social: S'ha realitzat una anàlisi de la diversitat en el si del Casal en base a l'existència d'entitats d'origen divers i la seva interrelació amb d'altres d'autòctones. També l'existència de membres diversos (edats, orígens, creences) en el si de les entitats. En aquest apartat també s'ha tingut en compte la capacitat de les entitats que fan ús dels Casals de fomentar l'articulació de la societat a través del creixement del nombre d'entitats i/o del nombre de membres d'aquestes.

- 10. Impuls d'iniciatives socioeconòmiques:** S'ha analitzat si els Casals són espais on activitats associatives puguin esdevenir realitats socioempresarials a través de suport per part dels Casals, de serveis a iniciatives d'Economia Social i Solidària (creixement i consolidació) o si es dóna cabuda a iniciatives vinculades a les economies comunitàries.

La realitat diversa dels Casals fa que no en tots els casos es pugui recollir informació relativa a tots els elements apuntats anteriorment.

Glossari

A continuació es presenten les definicions d'un seguit de termes que es troben de forma recurrent en l'informe. D'aquesta manera, qualsevol lector podrà entendre uns conceptes que massa sovint es donen per descomptat. Les definicions intenten aportar una doble visió, tot i que a vegades coincident: la definició estricta del concepte i el sentit en el què s'usa en l'informe.

Apoderament: (o empoderament). Fa referència al procés que poden viure tant les **persones**, els **grups** com les **comunitats** de **capacitar-se** per tal de millorar les seves condicions de vida i **realitzar canvis** en diversos àmbits, ja sigui fent les reivindicacions pertinents o bé treballant de forma proactiva. El terme fa referència, també, al fet de “tenir **més poder**” per tal de realitzar aquests canvis volguts, ja sigui via major incidència política com adquirint habilitats o motivació (fortalesa espiritual).

Model de governança: el concepte de governança fa atenció a les teories, les pràctiques i els dilemes relacionats amb el reconeixement d'estructures habilitades per facilitar els processos de govern amb la participació de les diferents parts interessades. En aquest cas s'han tingut en compte com és la presa de decisions als Casals, és a dir, quins espais s'ha habilitat (**on es prenen les decisions**), quins actors en formen part (**qui pren les decisions**) i com funcionen (**com es prenen les decisions**) per incorporar la participació dels diferents actors en la presa de decisions que afecten el funcionament de l'equipament.

Treball en xarxa: segons la *Red Europea de Diálogo Social* el treball en xarxa és pensar, comunicar i actuar **conjuntament**, **compartint** objectius i recursos, unificant capacitats i esforços, **relacionant les accions** que s'emprenen.

Enxarxament: voluntat o acció de crear **vincles relacionals entre actors**. Aquest enxarxament pot ser previ al treball en xarxa o posterior a aquest.

Dinamització comunitària: l'activació de les relacions socials en el si d'una comunitat (barri en el nostre cas) a fi i efecte de generar els vincles que permetin mantenir aquesta comunitat entorn d'un projecte de desenvolupament social que cerqui millorar tant les condicions de vida de la població com les formes de treballar i de relacionar-se.

Organització comunitària: capacitat dels actors implicats per organitzar-se, partint d'un reconeixement públic i social de les capacitats d'aquests com a subjectes polítics i econòmics amb poder de decisió i gestió sobre els recursos (sovint públics o, actualment, comuns).

Acció comunitària: La Guia Operativa de l'Acció Comunitària continua referint-se a la definició del concepte d'acció comunitària que el Marc Municipal per a l'Acció Comunitària de l'Ajuntament de Barcelona 2005 ja definia. En el Guia es parla d'accions comunitàries "quan es donen dues dimensions alhora en l'acció: la dimensió **relacional i metodològica** (que opera com a conjunt de pautes de treball) i la dimensió **transformadora** (que opera com a conjunt rector de les transformacions comunitàries). Les accions comunitàries tindrien, llavors, una voluntat transformadora i relacional a la vegada (apoderament, millora de les condicions de vida i inclusió). Es tractaria de promoure un tipus específic de relacions per aconseguir un tipus específic de transformacions als espais socials en els quals desenvolupem la vida en la ciutat (barris, institucions, centres cívics i culturals, centres educatius, etc.)" a partir de valors com l'autonomia, la responsabilitat, la confiança, el respecte, la deliberació, la transparència, la innovació, l'articulació de xarxes, la proximitat i la sostenibilitat. Aquest 2017, l'Ajuntament ha fet una nova aportació en el document "**Cap a una política pública d'acció comunitària**. Marc conceptual, estratègic i operatiu" que aprofita les noves estructures municipals i ciutadanes per reforçar el rol de l'acció comunitària com a eina d'intervenció transformadora.

Model de gestió: aspectes concrets que defineixen les **formes d'administració** d'uns recursos particulars, amb la finalitat d'interpretar i quantificar les estructures, els fenòmens i els comportaments que (re)produeixen. En el present informe, aquest terme fa referència sobre tot a qui gestiona. Així, diferenciem entre la modalitat de gestió dintre del marc de la Llei de Contractes (gestió per contracte o concessió) i modalitat de gestió cívica / comunitària en el marc de les Normes del Model de bases de Gestió Cívica d'equipaments per activitats i serveis (gestió per conveni). El procediment de gestió per concurrència pública es igual en ambdós dos casos, la diferència més important radica en que el primer model resulta en una modalitat de contracte (concert, concessió, entre d'altres) i el model de gestió cívica/comunitària en un conveni amb una o més entitats. D'aquesta manera:

- **Model de gestió per contracte:** En la gestió per contracte l'administració **cedeix la gestió** de l'equipament a, generalment, **empreses de serveis**, fundacions, associacions o entitats prestadores de serveis. La titularitat és municipal concertada i el procediment habitual és la cessió temporal de l'ús de l'equipament per mitjà d'un **contracte de prestació de serveis**. La interlocució es dona en espais puntuals, consultius i generalment és segons demanda de l'administració i varia en funció de la implicació de l'empresa o entitat. En la present recerca aquest tipus de gestió correspon exclusivament a aquells equipaments gestionats per entitats privades sense vinculació exclusiva territori –poden desenvolupar activitat en qualsevol punt de la ciutat-, malgrat les persones concretes que duen a terme els projectes poden tenir vinculació estreta als territoris per trajectòria i/o residència.

- **Model per conveni de gestió cívica:** Segons la *Plataforma de Gestió Ciutadana* de Barcelona, la gestió cívica (o ciutadana) és una fórmula de gestió específica d'un equipament de titularitat municipal o d'un projecte d'intervenció, acordada entre l'Administració Pública pertinent (en aquest cas l'Ajuntament de Barcelona) i el teixit associatiu del territori objecte de la intervenció, per la qual **una entitat** es fa càrrec de la gestió d'un equipament i/o projecte d'interès general. Els trets que defineixen el model objectiu de gestió ciutadana són:
 - Entitat representativa i avalada pel territori/sector.
 - Amb un projecte de barri de gestió d'un equipament o projecte d'interès general.
 - Acord de col·laboració entre l'entitat gestora i l'Ajuntament, amb qui s'estableix una relació de partenariat, formalitzat en un conveni.
 - Compromís de promoure canals de participació, oberts i transparents, a la ciutadania i entitats locals.
- **Model per conveni de gestió comunitària:** La gestió comunitària es concep com un model que busca la **responsabilitat de la societat** pel que fa a **participar en la gestió dels recursos** i serveis que l'afecten en la seva quotidianitat. En aquest estudi s'ha diferenciat la gestió cívica de la comunitària en la mesura en què, la primera, la gestió de l'equipament l'assumeix una única entitat, mentre que en la segona és una entitat de segon grau, és a dir, **una entitat formada per més entitats**, qui gestiona l'equipament.

Economia social i solidària: l'economia social i solidària és el conjunt **d'iniciatives empresarials** i les seves pràctiques que es basen en una manera de fer economia i empresa centrada en la satisfacció de necessitats, en posar el **treball al centre** per davant del lucre (no tenir ànim de lucre), en la **sostenibilitat social i ambiental**, en la **democràcia i la igualtat** en el si de les empreses, en un model de **propietat empresarial col·lectiva**, en la **intercooperació** empresarial i el **vinde amb el territori** proper en el que es generen impactes positius.

Economies comunitàries: aquest terme fa referència a aquelles pràctiques econòmiques que, si bé no tenen com a finalitat la creació de llocs de treball, cerquen **satisfer necessitats** socials prioritzant la **creació d'espais de trobada i relació**. La satisfacció d'aïtals necessitats es fa de forma **autogestionada** per part de les persones participants i pot fer referència a la cria de fills i filles, el consum agroecològic, la gestió d'espais o pràctiques d'intercanvi no monetari, entre altres.

Anàlisi dels casos

A continuació entrem en el bloc analític del document. Aquesta part, recordem, ha estat elaborada a partir dels estudis de cas que s'adjunten en l'annex. En aquest apartat s'hi poden trobar les principals conclusions que s'extreuen de l'observació dels diversos estudis de cas duts a terme.

Més que arribar a grans conclusions, aquest apartat es planteja com un recull dels factors observats i les reflexions que aquests, a fi de poder-les tenir en compte de cara a la futura planificació pública. Es recullen aquells elements que s'han manifestat com els que més han influït en les diferències entre Casals pel que fa al seu paper en els barris i en la dinamització comunitària, i la contribució a la millora de les condicions de vida dels veïns i veïnes.

Tot seguit s'analitzarà allò observat en base als elements següents: el context on es troba el Casal (context socioeconòmic, context associatiu i comunitari, com neix el Casal i les característiques de l'equipament), el model de governança (com es prenen les decisions i qui hi participa), l'enxarxament (les relacions que es donen entre les entitats del Casal i del Casal amb entitats i espais externs), la cohesió i inclusió social (quin paper juga el Casal en la contribució a la millora de les condicions de vida i l'enfortiment democràtic) i l'economia social i solidària i economies comunitàries (com el Casal contribueix al desenvolupament d'aquest tipus d'economia).

La importància del context

Aquesta recerca s'ha dut a terme, com hem apuntat en l'apartat metodològic, sobre un total de 9 Casals de barri seleccionats en base a tres variables: nivell socioeconòmic, tipus de gestió del Casal i l'existència al barri d'un Pla de Desenvolupament Comunitari, la d'Acció Comunitària o Pla de Barris. Sent així, s'han seleccionat els Casals dels barris següents: Raval, Putxet, Font d'en Fargues, Vila Olímpica, Can Peguera, la Marina del Port, Sant Andreu de Palomar, Congrés-Indians i Poblenou.

Aquests barris, però, no només mostren diferències en termes socioeconòmics, sinó que en presenten en altres aspectes. Aquesta diversa realitat dels barris on estan ubicats els Casals ha resultat tenir un pes molt important en la definició de què es fa als Casals i com es fa. En aquesta importància del context distingim diversos elements: les característiques socioeconòmiques, la realitat i trajectòries comunitària i associativa dels barris, el moment i mode de naixement del Casal i les característiques d'aquest. Se seleccionen aquests elements i s'identifiquen com a contextuals perquè són dimensions sobre les que es té poca o nul·la incidència des del Casal i, per tant, són elements amb els que s'ha de comptar però que no es poden modificar, almenys de forma senzilla i des de l'àmbit competencial d'un Casal de barri. Certament, algunes d'aquestes dimensions poden estar relacionades entre si, però decidim analitzar-les per separat per tal de facilitar la comprensió de com impacten en la configuració de la realitat dels Casals.

El context socioeconòmic

El context socioeconòmic del barri de cada Casal té un pes molt important en la definició de la seva activitat i de com s'hi desenvolupa. En la taula següent es fa una comparativa entre diversos indicadors dels diferents barris on hi ha els Casals que han participat de l'estudi. En vermell més fort es destaca el valor del context que influeix més negativament, en vermell més fluix el que el segueix, i en verd fort el valor considerat més positiu, mentre que el verd més fluix destaca el segon valor considerat positiu. La consideració positiu-negatiu es fa en base a la percepció de que aquests valors poden impactar de forma positiva o negativa a la creació d'un barri cohesionat i dinàmic en termes comunitaris, tot i que com veurem, la realitat no es pot simplificar a una escala de valor d'uns indicadors.

Taula 3. Comparació de principals indicadors socioeconòmics per barris

	Envel·liment ⁴	Dependència juvenil ⁵	Estrangeria	Aturats sobre població 16 a 64 anys	Aturats més de 12 mesos	% universitaris	RFBD Base 100 (2015)
el Raval	96,82%	16,85%	48,52%	10,40%	36,75%	22,74%	75,80
Marina del Port	142,11%	20,93%	13,17%	9,80%	43,12%	13,96%	70,40
Sant Andreu de Palomar	160,08%	20,72%	6,92%	8,80%	44,79%	23,36%	75,60
Congrés i Indians	191,35%	19,69%	12,53%	8,20%	43,83%	23,46%	70,10
Vila Olímpica	76,86%	17,03%	15,78%	7%	40,27%	52,43%	150,20
Poblenou	97,56%	24,42%	16,73%	7%	40,73%	40,73%	95,60
Can Peguera	176,98%	20,64%	7,22%	9,40%	43,80%	8,01%	51,10
Putxet	149,23%	21,84%	14,30%	5,80%	37,35%	48,04%	141
Font d'en Fargues	165,38%	23,09%	5,43%	9,80%	43,36%	29,58%	95

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

A partir de l'anàlisi dels diferents casos, les variables que més han impactat en la definició de què es fa i com es fa als Casals han estat el nivell d'envel·liment i el nivell formatiu de la població. Relacionat de forma molt directa amb el nivell formatiu està el nivell de renda de la població, una variable que també té molta importància. En aquest sentit destaquen dos aspectes rellevants:

⁴ **Índex d'envel·liment:** relació entre el nombre de persones de 65 anys o més i el nombre de persones entre el 0 i 14 anys. Quantes persones majors de 65 anys hi ha per cada menor de 15. Més de 100% vol dir que hi ha més majors de 65 que menors de 15.

⁵ **Índex de dependència juvenil:** relació entre el nombre de joves menors de 15 anys i el nombre de persones de 15 a 64 anys. Quants menors de 15 anys hi ha en relació a població en edat activa. Més alt el percentatge, més persones menors de 15 hi ha en relació a població en edat activa, per tant, més jove la població.

- **La tipologia d'activitats:** en els casos en què els Casals es troben en barris benestants d'alt nivell formatiu, les activitats que s'ofereixen tendeixen a estar més relacionades amb les arts i la cultura i no es fan tallers o activitats de capaciació o de nivells d'iniciació. En Casals de barris amb menor nivell formatiu trobem cursos de català i d'iniciació a la informàtica, cursos que no es troben en els Casals dels barris més benestants.

En casos de barris amb menor nivell de renda també veiem que el Casal adopta iniciatives i projectes que cerquen millorar les condicions materials de vida de la població, ja sigui via coordinació amb serveis de proximitat o per mitjà d'activitats i accions pròpies de formació i capaciació laboral. Més endavant s'abordarà aquest tema amb major detall.

Tot i que la producció d'activitats culturals i d'oci representa una part important de la tasca que duen a terme molts Casals, no es l'únic que s'ofereix. Així, s'identifiquen diferents tipus d'actuacions que podríem encabir dins aquest marc d'activitats. Les formacions són una fórmula que diferents Casals fan servir amb l'objectiu de proporcionar nous coneixements a les persones interessades. En aquest sentit podríem identificar dos tipus d'activitats formatives: les d'orientació interna - és a dir, aquelles destinades a dotar de nous recursos a les persones que formen part del mateix Casal- i aquelles formacions obertes a la participació de qualsevol persona interessada. Per citar alguns exemples, en el cas dels Casals ubicats als barris amb un nivell més alt de formació s'han fet cursos (in)formatius sobre certes temàtiques, com per exemple de l'àmbit sociosanitari; en certs equipaments de gestió per conveni- sobre tot els de gestió comunitària- s'han generat activitats en el marc de projectes i/o línies estratègiques que tenen per objectiu oferir formació, tant a les persones implicades en la gestió del Casal com al conjunt de persones interessades del territori.

La finalitat última d'un Casal de barri no és la producció d'activitats: s'haurien d'entendre com a eina per poder desenvolupar línies estratègiques que s'han definit prèviament. Tot i així, hi ha casos on l'objectiu principal del Casal és la producció d'activitats. Els Casals que tenen un model de gestió per conveni, sobre tot els de gestió comunitària, i en menor mesura els de gestió cívica, presenten projectes estratègics que tenen la finalitat de transformar els territoris on són. Per exemple, un dels casos aglutina diferents activitats en el marc de diversos projectes que es desenvolupen per donar resposta a les necessitats de certa població del barri, algunes explícites i d'altres detectades a partir d'observacions subjectives. També, un altre cas de gestió per conveni aposta per desenvolupar línies estratègiques a partir de diferents activitats (des de tallers a debats i formacions) per tal de transformar la realitat d'acord als valors que va fixar l'entitat gestora.

- **Vinculació amb el Casal:** En aquells barris en els quals la relació que les persones usuàries estableixen amb els Casals és més de consum que de participació s'està treballant per poder incidir i modificar aquesta realitat. Un indicador, en aquest sentit, és el nivell formatiu del barri: allà on és més alt, les persones solen fer un ús menys vinculat i participatiu dels Casals, la qual cosa indicaria la necessitat de modificar l'activitat de l'equipament a fi d'aconseguir majors nivells d'implicació per part del veïnat⁶. En un dels casos de l'estudi s'observa que la major part dels d'usuaris amb vinculació significativa al Casal són part de la població que es va assentar fa temps, quan el barri era obrer. Actualment, però, la població arribada, amb un perfil socioeconòmic alt –que ha fet pujar el nivell formatiu global del barri - té poca vinculació amb l'equipament, ni tan sols com a consumidors, tot i els intents que s'han fet des del Casal i les entitats que el conformen per apropar a l'equipament aquest nou perfil de població del barri.

Per la seva banda, el nivell d'envelliment ha estat un element determinant en un dels casos: aquí s'han hagut de fer esforços per diversificar el públic del Casal tot incorporant una empresa gestora que donés suport en la producció d'activitats, ja que normalment hi assistia un públic d'edat avançada, cosa que en determinava l'oferta. A la resta de barris hi ha altres factors que tenen més pes: en un cas, per exemple, és important la vinculació entre el Centre Cívic i el Casal a l'hora de generar activitats que escaiguin a la composició de la població per edats.

En aquest sentit, doncs, podem afirmar que els Casals s'adapten en certa mesura a la realitat del territori on s'ubiquen, tot i que la definició del projecte i de les activitats no depèn només del context socioeconòmic del barri, sinó també de la voluntat de generar noves pràctiques orientades a la transformació de seva realitat. L'adaptació de l'oferta d'activitats a les condicions territorials es deu, en alguns casos, a una dinàmica de prova i error i, en d'altres, a l'adaptació als suggeriments de les persones que fan ús de l'equipament. Són pocs els Casals que ho han fet de forma participativa fruit d'un procés de diagnòstic, però aquesta qüestió també s'abordarà més endavant. La diagnosi del territori ha de servir per poder configurar un mapa de les necessitats té el barri, de manera que aquest superi la informació que habitualment aporten les persones participants de la vida associativa i comunitària. Com podem detectar el major nombre de necessitats d'un territori per tal d'orientar l'activitat de l'equipament? la combinació de diferents elements (diagnosi quantitativa i qualitativa del territori, i procés participatiu amb els actors interessats) ha de ser el punt de partida per tal de definir el mateix equipament i l'activitat que produirà.

⁶ Caldria explorar més aquest fet, però podem aventurar-nos a exposar que una major formació porta aparellada una major renda. En aquest sentit, les persones de major nivell de renda i formatiu potser no fan ús dels serveis i equipaments públics i cobreixen les seves necessitats formatives per altres camins. En els casos en que sí empren els serveis dels Casals, la concepció és de consumidors, potser perquè ja disposen d'altres espais de relació o perquè estan acostumats a consumir serveis més que no pas a participar de la seva creació o gestió.

En els barris menys benestants, els Casals, a més d'adaptar les activitats, desenvolupen tasques que ajuden a millorar les condicions de vida dels veïns i veïnes, cosa que no s'observa en altres barris. És important generar aquesta mateixa dinàmica en Casals de barris amb condicions més benestants: abordarem això en l'apartat de treball en xarxa.

Generalment, doncs, la població benestant dels diferents barris és la que menys es vincula als Casals a nivell participatiu: excepcionalment, en algun barri segregat per dalt és el sector menys benestant el menys participatiu. Allò que ens mostren algunes recerques com “Barris i Crisi”⁷, és que les dinàmiques d'innovació social i comunitàries es generen sobre tot en barris de renda mitjana i sense grans nivells de segregació. Caldria esperar, doncs, que aquest patró també es repeteixi en el cas de la vinculació als Casals, per la qual cosa apuntem especialment al model de governança de l'equipament com a facilitador estratègic en aquest objectiu.

Així doncs, sembla obvi que les activitats que duen a terme els Casals cal que s'adaptin a les demandes i necessitats existents al barri, però això ens obliga a posar el focus sobre els sistemes d'escolta i la representativitat d'aquests i, també, sobre la translació d'aquesta escolta a la realitat. D'aquests aspectes en parlarem a l'apartat de governança.

Reflexions

Com poden els Casals –adaptats al seu context concret per respondre a les demandes dels veïns i veïnes– esdevenir un agent clau de transformació de les dinàmiques? Aquest és un repte que cal afrontar. Els Casals han de ser agents proactius en la promoció dels vincles comunitaris i l'apoderament col·lectiu, sobre tot en aquells territoris on cal major dinamització, independentment de l'existència de necessitats socials d'urgència.

Els Casals han de ser reflex del territori però també agents transformadors. Per això, treballar sobre diagnòstics comunitàries –actualitzades periòdicament–, i adaptar els objectius de cada Casal a aquestes sembla una forma d'aportar major coherència a la seva tasca, doncs els fa proactius i els permet detectar necessitats socials de diferents tipus en els barris.

El context comunitari i associatiu

Així com el context social resulta ser un element que determina què hi passa als Casals, també ho és el context comunitari i associatiu. Hi ha barris amb major dinamisme que d'altres en termes associatius i comunitaris, com també hi ha barris que tenen un Pla d'Acció Comunitària o un Pla de Desenvolupament Comunitari.

Aquesta variable de context és determinant pel que fa als vincles i espais de participació del territori on el Casal és un actor present i amb certa rellevància. Així, veiem que allà on hi ha

⁷<https://barrisicrisi.wordpress.com/>

PDC o quelcom similar el Casal és present en diversos espais del barri, la majoria en Taules temàtiques, a banda de que puguin participar en altres espais en cada cas concret.

On no hi ha un instrument de planificació comunitària, resulta important el dinamisme associatiu i comunitari del barri on està situat el Casal el casal: allà on aquest és elevat, el Casal s'hi integra.

Reflexions

Que els Casals s'integrin en la dinàmica comunitària present als barris on s'ubiquen i participin dels espais on se senten cridats és un fet que entra dins del que entenem hauria de ser, en tant que els Casals són actors rellevants en els barris. Ara bé, en aquells territoris on no hi ha prou dinàmiques comunitàries, com poden els Casals generar-ne? Cal que aquesta sigui la seva activitat principal, o hi ha altres dispositius que poden jugar aquest paper específic? En els barris on ja hi ha aquestes dinàmiques, el Casal pot tenir un paper poc proactiu en la seva creació i manteniment i actuar com un participant més, però caldria que això canviés cap a una major proactivitat en els espais on no es dóna aquest dinamisme? Malgrat les diverses formes de concebre els Casals, segons els barris, és important que tots impulsin la implicació, participació i l'enxarxament al barri.

D'altra banda, si dins el territori hi ha diversos espais de participació comunitària, en quins ha de participar el Casal? La majoria d'actors tenen un objectiu definit que els permet ser selectius amb els espais de participació, atenent aquells més vinculats a la temàtica de la seva activitat i expertesa, però quin és l'objectiu del Casal? Estrictament hauria de participar en tots els espais, ja que la seva raó de ser és, entre d'altres, la dinamització comunitària, i això implica mantenir vius i actius els espais existents i, si cal, generar-ne de nous. Hauria de ser, doncs, una atribució dels Casals la participació en els diversos espais? Tornarem a plantejar aquestes qüestions en l'apartat d'enxarxament.

El naixement del Casal

Molt vinculat al punt anterior, la manera en què neixen els Casals i les diferències en el teixit entre barris són fets que estan relacionats. En alguns casos neixen fruit de la reivindicació i la lluita, cosa que evidencia un teixit social fort i disposat a gestionar un espai de forma comunitària; aquests se gestionen de forma comunitària.

En canvi, hi ha Casals que s'han ubicat als barris sense que hi hagués una reclamació veïnal, o davant la reclamació d'un espai per part de l'associació de veïns i veïnes o d'alguna entitat activa del barri. En alguns d'aquests casos, això s'ha traduït en el fet que, durant un temps, el Casal fos el local de l'entitat gestora i no un Casal de barri. .

Aquests dos models marquen, també, la vinculació de les entitats del territori amb el Casal i l'apropiació que se'n deriva: si és fruit d'una lluita compartida, el Casal és apropiat com a resultat d'una victòria col·lectiva i tot el teixit el sent seu. En canvi, en els casos en què no ha estat així, no es dona aquesta apropiació de la mateixa manera, i la relació que s'estableix amb la població és més usuària que participativa.

La creació de Casals de barri en un nombre important de barris de la ciutat, tots ells diversos i amb realitats associatives diferents, és una aposta positiva per dotar d'equipaments els territoris, però queda clar que hi ha territoris on la societat mobilitzada els ha reclamat i s'hi ha bolcat un cop obtinguts, i d'altres que no.

Reflexions

Caldria plantejar, doncs, si tots els territoris disposen d'actors amb voluntat i capacitat d'autogestionar equipaments públics de forma comunitària. L'aposta per la gestió comunitària reclama que les entitats i el teixit estiguin disposats a assumir-ho i, quan això no passa, es pot plantejar un model de transició amb diferents actors on les entitats i col·lectius participin de la governança i representació, però no de les tasques feixugues de la gestió com la contractació, la gestió de recursos, l'administració del centre, entre altres.

Cal saber, també, quin ha de ser el paper de l'administració en la construcció d'un teixit comunitari capaç d'assumir tota la gestió d'un equipament. Pel què hem observat en aquest estudi, una aposta vàlida per l'administració pot ser la creació de models de transició que serveixin per formar els actors locals interessats en la gestió d'un equipament i orientar-los cap a models d'autoorganització.

També resulta interessant la idea de no implantar equipaments definits, sinó uns que responguin a les necessitats del barri independentment de si es parla d'un Casal, un centre cívic o d'altres. És a dir, tenir equipaments flexibles que puguin dur a terme tasques diverses en funció de les necessitats i capacitats del territori.

Les característiques del Casal

De forma evident, les característiques de cada Casal determinen en gran mesura les possibilitats de dur a terme unes accions o unes altres. En aquest apartat posarem l'accent en dues variables: l'espai i els recursos.

Taula 4. Comparació de característiques dels CasalCasals de barri.

	Any d'obertura	Tipus de Gestió	Entitat Gestora	Espai disponible	Horari d'obertura	Nº de Treballadors/es	Entitats que fan ús del Casal
C.B. Folch i Torres Raval	2010	Empresa	Empresa Progress	500 m2	Total d'hores setmanals: 60h Obert caps de setmana: No	1 jornada completa i 3 parcials	11
C.B. La Vinya La Marina del Port	2016	Gestió Cívica	AVV La Vinya	258,58 m2	Total d'hores setmanals: 52,3h Obert caps de setmana: No	1 mitja jornada	7
C.B. Ateneu l'Harmonia Sant Andreu de Palomar	2014	Gestió Comunitària	Fed. d'entitats socioculturals i de lleure de St. Andreu de P.	2.718,34 m2	Total d'hores setmanals: 70h* Obert caps de setmana: Sí	5 jornades completes i 1 temps parcial	37
C.B. Congrés i Indians Congrés i Indians	2008	Mixta: Gestió Cívica; Prestació de serveis: Empresa	Associació El caliu (Entitat) i Fundació Pere Tarrés (Empresa)	1.126 m2	Total d'hores setmanals: 53h Obert caps de setmana: Sí	1 Jornada completa i 2 temps parcial	37
C.B. Can Gili Nou Vila Olímpica	2011	Gestió Cívica	AVV Vila Olímpica	800 m2	Total d'hores setmanals: 39h Obert caps de setmana: No	1 jornada completa	10
C.B. Bac de Roda Poblenou	2010	Gestió Cívica	Associació Cultural i Social Bac de Roda	489 m2	Total d'hores setmanals: 42,5h Obert caps de setmana: Sí	2 jornades completes i 1 parcial	5
C.B. La Cos Nostra Can Peguera	2007	Gestió Comunitària	Associació Cultural La Cosa Nostra	500 m2	Total d'hores setmanals: 31h Obert caps de setmana: No	2 jornades completes i 1 parcial	6
C.B. Espai Putxet Putxet	2009	Empresa	Calaix de Cultura, S.L.	262,20 m2	Total d'hores setmanals: 44h Obert caps de setmana: Sí	2 jornades completes	4
C.B. Font d'en Fargues Font d'en Fargues	1928 (2011)	Gestió Comunitària	Associació Cultural Font d'en Fargues	780 m2	Total d'hores setmanals: 60h* Obert caps de setmana: Sí**	3 jornades completes i 1 jornada parcial	20

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona i les pàgines web dels Casals.

* Aquests Casals cedeixen les claus a entitats en cas de que necessitin fer ús del Casal fora d'horari** els dissabtes és obert en funció de la programació cultural

- **L'espai:** quan parlem d'espai fem referència a la superfície, a les sales disponibles i també a la possibilitat de tenir lloc per relacionar-se informalment, és a dir, espais de trobada on les persones es poden relacionar sense cap altra finalitat establerta.

Pel que fa als espais de relació informals, la possibilitat de disposar de bar és un actiu molt valorat pels Casals. En la nostra mostra només n'hi ha dos que en tenen, tots dos amb una valoració altament positiva pel plus d'enxarxament que aporta als actors de l'equipament, i per la possibilitat de tenir espais oberts a tothom, usuaris i no usuaris, al marge de l'activitat intensiva del Casal. Tanta és la valoració que en un dels casos consideren el bar com un projecte del mateix Casal i en mantenen la seva gestió de forma interna, acceptant que la rendibilitat econòmica no és la prioritat de l'espai ni el que en condiciona la seva continuïtat, doncs de fet afirmen que té pèrdues en termes econòmics. Per la seva banda, l'altre cas que disposa de bar n'ha externalitzat la gestió a una cooperativa –fruit de la seva aposta per l'Economia Social i Solidària– el què implica que cal obtenir uns rendiments econòmics per garantir-ne la sostenibilitat.

A banda, tots els Casals disposen d'espais que pretenen facilitar la relació i la trobada, però en la majoria de casos aquests són una recepció amb espai per estar-s'hi que es presenten més com a espais d'espera que no de relació. Tot i així, en alguns casos no es disposa d'un bar o d'un espai interior suficient, però l'espai exterior de l'equipament –places, horts comunitaris, pistes esportives, terrasses, espais al voltant del Casal, parcs, entre altres– fa aquest paper d'espai de trobada informal, alhora que permet desenvolupar certs projectes orientats a atreure col·lectius amb potencial de fer ús d'aquests espais i del Casal.

És important tenir cura dels espais que s'anomenen “comunitaris” però que acaben essent copats per un grup o col·lectiu determinat.

Una altra dimensió important, pel que fa a l'espai, són els metres quadrats disponibles, les sales i espais existents i, alhora, l'equipament amb què estan dotades (equips de so, focus, escenari, armari, projectors, entre altres). Les sales disponibles acaben determinant el número de cessions d'espai que es poden fer, mentre que l'equipament disponible determina l'ús d'aquestes sales i, per tant, la seva polivalència. Si tractem els casos estudiats s'observa que certs Casals disposen d'un volum elevat d'espais lliures, mentre que en altres el volum d'espai disponible és baix, ja que hi ha poques sales i les entitats usuàries les ocupen la major part del temps, dificultant l'entrada de noves entitats i/o col·lectius que vulguin fer ús de l'espai. El cas del Casal que compta amb més espais és paradigmàtic, perquè a banda de l'activitat que hi pot desenvolupar pot fer cessions estables a entitats i associacions que duen a terme iniciatives de caràcter econòmic, sobre tot en el marc de l'economia social i solidària.

- **Els recursos:** la dotació pressupostària dels Casals és molt variable, doncs aquesta depèn de la partida que hi dediqui l'Ajuntament de cada districte. La conseqüència més important de la disponibilitat de recursos és la mida de les plantilles de treballadors. Els Casals amb un equip tècnic més nombrós disposen d'una capacitat major per diversificar els serveis que s'hi ofereixen. En aquest sentit, les diferències entre equipaments genera un camp de possibilitats del tot divers. S'han detectat dos factors rellevants a tenir en compte:

1) Els horaris d'obertura: si els Casals tenen capacitat de contractar personal, molts poden obrir més hores i fins i tot els caps de setmana com passa a diferents casos. En aquests s'afavoreix la possibilitat d'ús de l'equipament per part de les entitats en més franges horàries, així com la participació en general, doncs l'activitat comunitària se sol donar sempre en franges horàries no laborals.

Ara bé, el nombre de persones treballadores no implica una relació directa amb l'horari d'obertura. Com es veu en la taula 4, aquesta relació no és directa. La participació en diversos espais comunitaris i de participació per part dels equips tècnics dels Casals fa que no sempre es pugui compaginar aital participació amb l'atenció al Casal.

2) Els recursos humans (equip tècnic): aquest és un factor directament relacionat amb la participació comunitària de l'equipament dins espais i xarxes. Disposar d'una plantilla més àmplia permet que el Casal tingui representació en diversos espais de participació comunitària del barri. Un altre debat és si a aquests espais de participació hi han d'anar persones tècniques o representants polítics de l'entitat o empresa gestora. A banda cal destacar, també, la voluntat i capacitat de les persones treballadores per desenvolupar projectes i per participar d'aquests espais comunitaris. En un dels casos estudiats afirmaren que els tècnics acudeixen a espais de participació i coordinació del barri per voluntat pròpia, i no perquè siguin les seves atribucions laborals. Tot i així, el debat sobre el paper dels tècnics en aquests espais continua obert i, en aquest sentit, cal plantejar respostes consensuades per totes les parts.

Si acceptem que les característiques dels Casals són importants per determinar mètodes i contingut, són sostenibles les desigualtats existents entre ells? La discrecionalitat en la dotació pressupostària, que depèn de cada districte, no té una lògica redistributiva; si el Casal ha de ser un instrument per impactar en les condicions de vida de les persones i les comunitats, caldria esperar una certa redistribució per dotar de més recursos aquells que estan en territoris amb majors necessitats.

Per altra banda, les limitacions de disponibilitat d'espais i locals en els barris no permeten que tots els Casals siguin grans equipaments, però alhora observem que l'espai limita les possibilitats d'arribar a ser un espai de referència al barri. Sent així, una sortida seria explorar la possibilitat de descentralitzar els Casals més petits i reforçar la seva capacitat de treball i cessió d'espais a partir de la col·laboració amb altres equipaments del barri o espais autogestionats interessats –més complexa és la qüestió dels espais de relació informals. Cal apuntar que diversos Casals empen els espais públics dels voltant (places, horts comunitaris, pistes esportives, entre d'altres) com espais de relació informals, ampliant de facto la seva superfície i espais a disposició.

La presa de decisions

Pel que fa a la presa de decisions, o **model de governança**, observem tres dimensions que estan estretament relacionades entre elles: l'estructura de la governança, els actors i els mètodes. Analitzant aquestes dimensions, veiem que els Casals presenten molta diversitat entre ells, sent el model de gestió un element important en la determinació de quin és el model de governança.

Quan fem referència a l'**estructura**, parlem dels espais de presa de decisions, és a dir, allà on es decideixen les qüestions que afecten al Casal. Com hem dit anteriorment, el model de gestió determina en gran mesura la diversitat d'aquests espais. Quan parlem d'**actors** fem referència a la diversitat de persones i entitats que tenen l'oportunitat de participar en la presa de decisions que afecten al Casal en diversos aspectes. Finalment, en parlar de **mètodes** fem referència a la manera com es prenen les decisions: amb més o menys obertura i participació d'actors diversos, de manera més o menys democràtica i transparent. A banda d'això, cal contemplar que hi ha qüestions d'ordre administratiu i jurídic relatives a les responsabilitats que es deriven dels contractes i convenis de gestió amb actors concrets. En relació als contractes i convenis, val a dir que aquests no marquen la necessitat d'impulsar espais de participació més enllà del Consell d'Equipament.

En base a aquestes tres dimensions, descrivim les estructures de governança de cada model de gestió:

- **Gestió per contracte:** en aquest cas no podem parlar d'espais de presa de decisions i de model de governança, ja que no existeixen espais formals per a això, més enllà de reunions entre la coordinació i la dinamització de l'equipament. Això no treu que qui pren les decisions sigui sensible a observacions fetes per persones o entitats usuàries, però aquests no tenen un espai per participar de manera vinculant. Aquest model té el repte, doncs, d'ampliar pràctiques de transparència envers la comunitat.

Ja hem apuntat que això no implica que les empreses gestores no tinguin en compte les preferències i aportacions de les persones, entitats i col·lectius que empren l'espai. Tots els Casals sota aquest model de gestió disposen de mecanismes de recollida d'aportacions via bústia de suggeriments i/o enquestes de satisfacció en la finalització de tallers i activitats. Cal treballar en aquest sentit tot afavorint que aquestes aportacions no tinguin després un recorregut subjectiu o dependent de les possibilitats.

- **Gestió per conveni (cívica):** Quan la gestió és a mans d'una entitat, les decisions que afecten al Casal es prenen en la Junta d'aquesta. Així doncs, la participació és més oberta que en el model anterior, tot i que caldria entrar en la qualitat democràtica i participativa de cada cas concret per poder fer afirmacions en un o altre sentit. En aquest model de gestió, el model de governança varia: en els tres casos que tenen aquest model, dins la mostra, trobem tres

situacions diverses, la qual cosa es deu al fet que es traslladen al Casal els mètodes de presa de decisions de l'entitat gestora i del dinamisme de l'entorn.

En aquest model hi ha un espai de governança que és comú a tots els casos, que és la Junta de l'entitat gestora. Aquest òrgan és l'encarregat de prendre les decisions que afecten al Casal de forma més quotidiana. Un altre espai comú és l'Assemblea de l'entitat, que es reuneix un cop l'any i traça les grans línies del Casal. Aquesta assemblea és limitada a les persones sòcies de l'entitat gestora: així, les persones usuàries o altres entitats que no siguin sòcies de l'entitat gestora, no hi poden participar.

Un cop identificats els espais comuns en els Casals de gestió cívica, cal fer esment de les divergències que hem detectat –no treu que en altres casos hi hagi models diversos als que s'identifiquen tot seguit- i que tenen estreta relació amb quin és el model de governança de cada entitat:

- En casos no existeixen espais de participació més enllà dels que legalment cal tenir. Tot i això, són espais merament formals, ja que les decisions es prenen de forma unipersonal per part de la presidència de l'entitat.
- En altres casos les decisions quotidianes es prenen entre la vicepresidència i presidència de l'entitat. Aquestes decisions es comuniquen a la Junta de l'entitat, on el Casal és un tema més dels que allà es debaten. La coordinació del Casal pot tenir un espai consultiu informal.
- Es troben casos on la Junta de l'entitat disposa d'un altre espai de participació específic on es prenen les decisions sobre el casal, format per actors diversos que participen i/o es relacionen amb el Casal, més enllà dels que formen part de l'entitat gestora.

Com es pot veure, en el model de gestió cívica hem identificat diferències significatives entre casos. Aquestes diferències responen a les tradicions participatives de cada entitat gestora, el context i a la seva voluntat d'obertura. Així com passa en el model de gestió per contracte, aquest model de governança pot incloure perfectament espais de participació. En alguns dels casos que operen sota aquest tipus de gestió es considera rellevant remarcar més la separació en la gestió del Casal d'allò que és la gestió de l'entitat.

- **Gestió per conveni (comunitària):** els tres casos analitzats corresponents a aquest model de gestió disposen d'espais de participació nombrosos i oberts a qualsevol actor interessat. La naturalesa col·lectiva –de segon grau- de les entitats gestores, així com el context de naixement dels Casals, fa que aquests tinguin el tipus de governança més participatiu i transparent del conjunt de la mostra analitzada.

El nombre d'espais de participació varia. En un cas un dels Casals ha subdividit en comissions de treball temàtic el seu principal espai de governança. També pot variar qui participa dels diferents espais de governança: en dos casos pot fer-ho qualsevol persona o entitat, tingui o no vincle amb l'entitat gestora. En un tercer cas la participació de les persones no vinculades es redueix a la Comissió de Dinamització. En tot cas, els nivells de participació als espais de governança dels Casals contribueixen a la dinamització del territori.

El model de governança obert a persones que no han de tenir, necessàriament, un vincle associatiu amb l'entitat gestora i la multiplicitat d'espais de participació habilitats representa una oportunitat per les persones del barri de poder-se vincular a espais de decisió participatius i inclusius que, per la seva diversitat, requereixen habilitats i competències comunicatives, ja que els elements que es destaquen d'aquest espai són el diàleg i el consens.

Els diversos espais de participació habilitats en aquest model de gestió representen escoles de democràcia i apoderament per diferents col·lectius i persones, posant en pràctica dinàmiques comunitàries per actuar davant casos i situacions d'exclusió social. Fomentar la participació de certs actors vulnerables a nivell social i econòmic és un exercici que pretén combatre determinats àmbits de l'exclusió. Per exemple, en dos dels casos el treball que realitzen amb joves del territori serveix, a més, perquè coneguin entorns diversos i persones d'altres orígens socials, generant una ampliació del seu capital social. Es destaca aquest fet per remarcar els efectes positius palpables que té un model de governança com aquest, més enllà de l'aposta filosòfica o de model.

Cal, a més, fer ressò d'un altre element d'aquest model de governança participat i obert. Cal apuntar el concepte d'apropiació. La implicació en termes de governança i presa de decisions té una derivada en la implicació en la gestió i corresponsabilització de l'espai. Si les entitats se'l senten seu, són molt més corresponsables de tots els aspectes que impliquen l'espai. Un possible indicador d'aquesta situació és com es gestiona l'obertura del Casal fora d'hores. En els models de gestió comunitària, o el model de gestió cívica però amb espais de governança comunitaris, són les entitats les que poden obrir el Casal en els horaris que els va millor –prèvia comunicació–, entrant en una dinàmica de corresponsabilització molt rellevant. En els altres models, les entitats només poden accedir a l'espai quan l'empresa o entitat gestora obre, provocant un desajust amb la realitat horària del treball comunitari i un distanciament simbòlic de l'espai.

Reflexions

El model de governança dels Casals és divers i no té per què tenir una relació directa amb el model de gestió. Quina importància, doncs, assoleix el model de governança en el desenvolupament d'un Casal? L'estudi ens porta a plantejar que allò que té més impacte en la definició del paper que juguen els Casals en la dinamització i participació comunitària, tant interna com externa a l'equipament, és el model de governança, i no tant el model de gestió. Sent així, sense modificar els models de gestió, sí que es podrien establir uns mínims (pel que fa a l'habilitació d'espais de participació i la seva obertura) en la governança dels Casals. Els models de governança estables i inclusius es mostren més efectius en els objectius de reforçament democràtic, de dinamització comunitària i d'impacte en les condicions de vida de les persones del barri. Caldria, però, superar els possibles impediments legals per la distribució del poder i responsabilitat que hi pot haver en els contractes i convenis amb l'administració; ja siguin mecanismes de limitació de responsabilitats per l'entitat o empresa gestora o assegurances pertinents (val a dir que aquests impediments també existeixen en els casos de governança oberta, però els superen de forma col·lectiva).

Tots els casos es mostren oberts i permeables a suggeriments i demandes de les persones usuàries, però no tots habiliten espais formals on hi puguin participar persones del barri. S'ha demostrat que la vocació de major obertura i participació és present en tots els models de gestió per conveni amb més d'una entitat (gestió comunitària). Aquests espais funcionals són necessaris per aprofundir en la cultura democràtica i participativa del veïnat, ja que és en ells on es poden adquirir i desenvolupar habilitats relacionals i polítiques. A més, aquests espais contribueixen de forma clara a la creació de comunitat i de xarxa entre persones i entitats.

Malgrat aquestes reflexions, cal preguntar-se si els models on hi participen un nombre d'actors més elevats i diversos són més democràtics o no.

Enxarxament

Durant la recerca s'ha fet evident que el fet de generar dinàmiques d'enxarxament que puguin esdevenir en treball en xarxa està estretament vinculat, a banda de la voluntat dels diferents actors, al context comunitari i associatiu on se situa l'equipament, tal i com s'ha explicat anteriorment.

La voluntat o l'acció de crear vincles relacionals entre actors, sobre tot interns als Casals, és quelcom que, en major o menor mesura, es dona a tots els Casals. El repte següent, doncs, és entendre el treball en xarxa com una eina per fomentar la participació i aprofitar els recursos comuns. Per aquest motiu diferenciem dos tipus d'enxarxament: l'intern i l'extern.

Intern

L'enxarxament intern, és a dir, aquell que es dona entre les entitats que fan ús del Casal, és present en tots els casos. A tots els Casals hi ha espais de trobada entre entitats. Allò que distingeix els Casals són els objectius d'aquest enxarxament, els espais disponibles perquè es produeixi i la seva

periodicitat. En aquest sentit, aquells Casals que han habilitat espais per la participació del veïnat i de les entitats -tal i com s'ha explicat a l'apartat de governança- tendeixen a fomentar relacions de proximitat i confiança entre els diversos actors que participen al Casal, i això deriva, com també hem vist, en una apropiació major de l'espai, una major coresponsabilitat i, en definitiva, un tracte de major confiança mútua. Si no existeixen aquests espais creats per possibilitar la participació en la presa de decisions cal destacar els espais informals de trobada (com el bar, el vestíbul, un pati, espais exteriors o terrat) com a contextos on desenvolupar certes relacions que afavoreixen el contacte proper i distès entre els actors que utilitzen l'equipament.

També és un factor a tenir en compte, vinculat als apuntats anteriorment, el nivell d'autonomia d'aquest enxarxament. Ens referim a autonomia com la capacitat dels actors involucrats d'emprendre noves relacions, mantenir-les en el temps i coordinar activitats sense la necessitat de ser mediatitzats i dinamitzats per un tercer (l'equip tècnic del Casal en la majoria de casos). De nou, aquells Casals que disposen d'una governança oberta i inclusiva afavoreixen l'apoderament de les persones involucrades, permetent certa autonomia en la gestió de projectes i activitats.

Podem distingir tres espais bàsics de l'enxarxament intern que determinen el grau d'autonomia i la periodicitat:

- **En motiu d'activitats vinculades al calendari festiu o altres activitats i projectes:** són trobades amb un objectiu definit a priori com és l'organització d'algun esdeveniment conjunt, cosa que marca un final clar en la dinàmica d'enxarxament. Superar aquesta dinàmica, obrir espais estables i amplis per la participació genera nous projectes que garanteixen l'enxarxament. Una altra forma d'enxarxament que presenten els Casals analitzats és la participació en espais del barri, districte o ciutat, habilitats per treballar de forma coordinada en determinades temàtiques, com per exemple la participació en taules de treball sectorial o en espais com la Xarxa d'Economia Social, entre altres. L'acció comunitària, doncs, es considera quan hi ha més espais de participació que aquells vinculats a un calendari puntual⁸.
- **En motiu de la presa de decisions:** altres espais on les entitats entren en relació entre elles són els de governança, tal i com s'ha comentat anteriorment. Aquí les finalitats són la presa de decisions, ja siguin operatives, estratègiques i/o temàtiques i té una durada indeterminada. En aquest cas la periodicitat la marca el calendari del model de governança i el nombre d'espais on es participa: podem afirmar que en general és molt més dinàmica que no pas la de les trobades pel calendari festiu. L'autonomia d'aquests espais és alta ja que, malgrat el seu contingut vingui marcat per l'activitat de l'espai, s'hi participa lliurement. Els Casals de gestió comunitària i algun de gestió cívica representen el gruix d'equipaments que fomenten l'enxarxament a partir dels espais de governança. Les trobades entre entitats en aquests espais permeten aprofundir en les relacions, atès que es fan en espais autònoms, on els actors se senten més apoderats ja que poden decidir i es genera un marc de confiança i igualtat entre equip gestor i actors participants.

⁸ Veure la definició del concepte d'acció comunitària que es pot trobar al Glossari.

- **Espais de trobada informal:** alguns Casals disposen d'espais de trobada informals, sobre tot el bar, espais d'estada o d'oci. Aquests són espais d'enxarxament que funcionen bé i són molt valorats tant per les entitats com pels equips tècnics. No hi ha finalitat en aquests espais, són del tot informals i autònoms, però han esdevingut un element molt valuós per la dinamització comunitària interna dels Casals. Tornem a citar, per exemple, com en un dels Casals de la mostra es concep el bar com a part integral del projecte amb l'objectiu de fomentar noves relacions fora de l'àmbit del treball comunitari; de la mateixa manera, un altre cas utilitza les pistes i la terrassa que comparteix amb altres projectes i equipament amb el mateix objectiu. També, per un altre dels Casals, el bar és un element cabdal que contribueix a materialitzar la seva aposta per l'economia social i solidària via gestió cooperativa d'aquest. A més, el bar serveix als dos exemples citats perquè persones no vinculades al Casal hi vagin i coneguin l'equipament i les seves activitats. Això depèn, en certa mesura, de les característiques físiques de l'espai en el que s'ubica l'equipament. Altres Casals disposen d'espais relacionals, en general a l'entrada del Casal, que no aconsegueixen aquesta funció ateses les característiques físiques de l'espai: no són espais amables per estar-hi estona i establir relacions, com sí que pot fer un bar. En aquest sentit, no disposar d'aquests espais genera que la concepció de les persones usuàries sigui de consumidores, ja que més enllà de l'activitat concreta, no poden fer ús del Casal atesa la manca d'espais habilitats per estar. Recordem, de nou, l'ús que fan alguns Casals d'espais exteriors amb aquesta finalitat de trobada informal pel veïnat i teixit comunitari.

En aquest aspecte, en els Casals de gestió per contracte i per conveni cívica resulta molt important el paper de l'equip tècnic com a dinamitzador de l'enxarxament entre entitats. Per tant, cal que, si no es disposa d'espais d'enxarxament més enllà dels vinculats a accions concretes del calendari festiu, les persones tècniques tinguin les habilitats suficients per dinamitzar aquest enxarxament entre les entitats.

Extern

Pel que fa a l'enxarxament extern amb altres entitats, equipaments o serveis hem observat que l'entorn i el seu dinamisme són elements clau. La possibilitat d'obrir les relacions del Casal més enllà de les entitats que fan ús de l'equipament és bàsica. L'exemple més significatiu d'enxarxament extern és un dels casos de gestió comunitària, on es realitza un contacte estable amb altres equipaments del mateix barri i de fora, amb serveis públics (com serveis socials, sanitat i educació), entitats i moviments socials.

Si ens fixem en l'enxarxament amb serveis públics de proximitat, s'ha observat que:

- **Serveis Socials:** els barris que es troben en pitjor situació socioeconòmica mostren un major vincle entre el Casal i Serveis Socials. A més de la participació dels Casals a Radars, un dels Casals ha desenvolupat una metodologia pròpia per la detecció i derivació de casos potencials de ser atesos per Serveis Socials. Seria important, també, la implicació dels

Serveis Socials en els Casals desenvolupant activitats, tallers o xerrades com a via de desestigmatització⁹, tot i que en trobem en els casos en què hi ha PDC o PAC al barri.

- **Educació:** la proximitat física és l'element més important. Es donen dinàmiques de col·laboració sobre tot si els equipaments són propers. La major part de les col·laboracions són per activitats puntuals, tot i que trobem casos en què la col·laboració és més estable. Aquells barris que disposen de PDC o PAC són els que es coordinen de forma més estable amb els serveis educatius, sobre tot a partir de taules sectorials de treball en matèria d'educació. A tall d'exemple, en un dels Casals visitats es fa un programa de suport extraescolar que es desprèn de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, a més de participar a la taula d'educació del barri. En un altre cas s'organitzen cursos laborals en col·laboració amb el SOC i Barcelona Activa, entre altres, que són recursos ocupacionals però que es coordinen per dur a terme activitats formatives al territori en qüestió.
- **Salut:** amb aquest servei es donen algunes relacions. Se n'observen dos tipus: 1) relacions puntuals per l'organització d'alguna xerrada o activitat, com per exemple amb el CAP del barri; i 2) participació dels Casals a les Taules de Salut, molt relacionat amb l'existència d'un PDC o PAC al barri o d'un teixit associatiu i comunitari que lideri la creació d'aquestes taules.

⁹ Algunes activitats obertes a tothom que es fan a Serveis Socials no tenen prou assistència al vincular els Serveis Socials amb població en vulnerabilitat. Dur a terme aquestes activitats en espais normalitzats com els Casals pot facilitar-ne l'assistència.

S'observa que els espais de governança i els espais de trobada informals tenen un major impacte en l'enxarxament entre les entitats residents del casal. Seria interessant que els Casals que no disposen d'aquests espais d'apoderament, confiança i igualtat entre actors els poguessin generar. Per la seva banda, si els espais com el bar resulten un actiu tant important que contribueix a que la relació amb el Casal sigui més estreta i superi la visió de consumidors (perquè hi ha espais on fer altres coses a més de les activitats), potser caldria tenir aquest element present en els nous equipaments i situar-los en espais on es pugui generar un espai d'aquest tipus.

La relació amb altres serveis i equipaments és molt variable, tot i el potencial que tenen els Casals per esdevenir actors rellevants en les estratègies inclusives dels barris, per això es proposen més i millors dinàmiques que apropin els Casals al veïnat i que permetin augmentar la capacitat d'impacte d'aquests serveis.

Un altre aspecte que cal abordar és la càrrega d'hores que suposa la participació en diversos espais i la coordinació amb diversos agents i, també, sobre qui recau aquesta tasca, si sobre l'equip tècnic o sobre l'entitat gestora. En algunes ocasions s'observa que la participació en espais de coordinació fora del Casal no està reconeguda com a atribució de l'equip tècnic i, per tant, queda fora de l'horari laboral. Per altra banda, sobre tot en casos on és una entitat qui gestiona els equipaments, les tasques de representació de caràcter polític en diversos espais corre a càrrec de personal tècnic. Definir millor tot això ajudaria a aclarir si aquesta tasca més política l'ha d'assumir el personal tècnic o han de ser persones de l'entitat les que ho facin. En els casos on la gestió la fa una empresa, qui assumeix el paper de representació política del casal en els diversos espais, i en nom de qui, si n'ha de tenir? Certament, el què s'observa en els casals de gestió comunitària és que la selecció del personal tècnic es fa sobre persones vinculades d'alguna manera a alguna de les entitats que participen de la gestió o que estan vinculades al barri. Que la selecció del personal en els Casals de gestió comunitària es faci sobre persones del barri amb trajectòria associativa, els dona major legitimitat per dur a terme tasques de representació política dels Casals?

Cohesió i inclusió social

Promoure la cohesió i la inclusió socials és part de la missió dels Casals de barri i dels seus valors, segons estableix el Pla estratègic de Casals de barri 2015-2018¹⁰. També s'enumeren entre els objectius dels Casals, en aquest mateix pla, la promoció de la participació i l'associacionisme, i afavorir la interacció entre els veïns, la convivència i la cohesió social, o la promoció d'activitats i espais de treball intergeneracional, de diàleg intercultural i d'integració assumint la diversitat social i cultural dels barris.

¹⁰ Missió: "Promoció de la ciutadania activa, la col·laboració, diàleg i solidaritat entre veïns i veïnes del barri, amb la participació del teixit associatiu en la seva gestió, facilitant espais dotats d'infraestructures i recursos per la participació i l'intercanvi entre els veïns i veïnes i els col·lectius, procurant el desenvolupament inclusiu i benestar del barri."

En aquest capítol abordem diferents aspectes en relació a la tasca i l'impacte dels Casals.

Reforç de les entitats

Tots els Casals que han participat en l'estudi plantegen com a prioritat el suport al teixit social i associatiu del territori, que acostuma a ser en la majoria dels casos analitzats una de les funcions més visibles, alhora que reconeguda, d'aquests. El suport a les entitats es dona en una vessant material –de recursos: cessió d'espai o d'infraestructura–, i en alguns casos també en una vessant de suport logístic –suport tècnic, comunicatiu, relacional, per exemple–, en funció de les necessitats de les entitats i de la capacitat de l'equipament.

En el sentit material, la simple existència del Casal fa, doncs, que les entitats que hi tenen relació es vegin reforçades. Una part important de les entitats participants destaquen el seu creixement gràcies al Casal, bé sigui perquè els permet dur a terme activitats, posar en contacte l'entitat amb altres actors o, en alguns casos, ampliar el nombre de persones que s'impliquen més activament a l'entitat.

En un dels barris analitzats el Casal és l'únic equipament de proximitat de tipus sociocultural en el qual les entitats poden desenvolupar les seves activitats. En aquest barri, en el període en què el Casal va romandre tancat, es van desactivar un gruu important de les entitats.

En diversos Casals el reforç de les entitats es dona també en una vessant organitzativa, amb suport tècnic per part dels equips tècnics sobre tot amb col·lectius o entitats en procés de consolidació, o amb entitats que no compten amb estructura tècnica professionalitzada: hi ha llavors col·laboracions en el disseny d'activitats, en algunes tasques de tipus comunicatiu (disseny de cartelleria, suport a la difusió d'activitats) o d'administració (suport a la gestió d'inscripcions i activitats de les entitats). En la majoria dels casos de la mostra, les entitats de cada territori que es van entrevistar destaquen la tasca de l'equip del Casal en aquest suport. Tot i això, no obstant, hi ha també alguns casos en què aquest suport a les entitats és feble o quasi inexistent. Potenciar el teixit associatiu pot enfortir, a més, altres col·laboracions.

Cal apuntar que les plantilles més àmplies en els casals no sempre es tradueix en majors horaris d'obertura i, pel tema que es tracta en aquest apartat, en major atenció a les entitats. La participació en espais comunitaris dels barris i en espais de treball temàtic amb altres entitats i actors també són tasques que duen a terme els equips tècnics dels Casals i que pot anar en detriment dels horaris d'obertura i atenció.

Els Casals són recursos importants per a les entitats dels barris que presenten necessitats a nivell d'espais i d'equips humans principalment. Si bé la intervenció en els espais pot ser més costosa, caldria explorar les possibilitats de millora en l'adequació dels espais com també en infraestructura o equips.

Els Casals de gestió comunitària són els equipaments amb un equip tècnic més gran i, alhora, compten amb els recursos comunitaris que aporten les entitats gestores. Caldria plantejar-se si en els Casals de gestió cívica i els de gestió per contracte seria necessari l'ampliació dels equips tècnics, per tal que aquests Casals poguessin millorar i ampliar el suport que actualment presten al teixit associatiu de cada barri.

Més enllà dels recursos humans dels que disposen els Casals, caldria preguntar-se si el suport que donen a les entitats és suficient o podria anar més enllà. Els Casals podrien actuar com actors que mancomunen serveis necessaris per les entitats o, si més no, donar suport a aquest tasca. El suport a les entitats, doncs, pot concretar-se més en el seu contingut per tal de que aquest sigui més homogeni en els diversos barris, tot i adequar-se a les necessitats i realitats concretes dels diferents actors de cada territori.

Multiculturalitat i interculturalitat

En termes generals, podem afirmar que els Casals són emprats per entitats i col·lectius de diverses procedències. La diversitat del barri no es tradueix directament al Casal, però es pot observar la relació; en la majoria de Casals les persones entrevistades consideren que en aquests equipaments s'hi veu reflectida la diversitat de l'entorn.

En els barris amb major diversitat de col·lectius i baix nivell socioeconòmic els Casals són espais d'interacció significativa. També hi ha casos de concentració d'un col·lectiu determinat al barri, situació que també es reflecteix en la presència d'aquest al Casal.

Entre els Casals de gestió cívica i comunitària només trobem un cas on l'entitat gestora compti amb un col·lectiu d'origen estranger. En un altre cas, són diverses les entitats formades per persones d'orígens diversos que mantenen una relació important amb el Casal. En aquest mateix equipament també es duu a terme un espai d'acollida a persones nouvingudes organitzat per una veïna del barri. Finalment, en un altre exemple la relació entre diferents poblacions es dona sobre tot en el marc del calendari festiu, esdevenint un projecte de dinamització comunitària important al barri en què participa població paia i gitana.

Tot i que els Casals són espais oberts al conjunt de la població dels barris, i que la diversitat - d'òrgens, edats i de gènere- es reflecteix en aquests equipaments, caldria plantejar-se com poden esdevenir agents promotors actius en la generació d'espais de trobada i relació, o promoció de la interculturalitat, sobre tot en els barris en què hi ha majors índex de diversitat. És important promoure la interacció de certes comunitats amb les dinàmiques comunitàries i associatives presents al barri.

Si bé és cert que als Casals hi participen persones de diversos orígens, en termes generals no podem afirmar que això es reflecteixi en proporció a la diversitat existent. És important, doncs, potenciar el vincle i la participació d'associacions de col·lectius estrangers en els Casals. Segurament, una major implicació amb els serveis de proximitat (CAP, serveis socials, educació) faria augmentar la diversitat interna dels Casals.

Detecció i derivació

Com s'apuntava en el primer apartat, el context socioeconòmic dels barris és un element que en certa mesura condiona l'activitat dels Casals, que presenten diferències en funció de la realitat i necessitats dels barris. Aquesta adaptació, però, es dona sobre tot en la tipologia d'activitats i característiques de la programació sociocultural, i no tant en l'atenció a veïns i veïnes usuàries. La detecció i derivació de casos de vulnerabilitat social no és una funció que es desenvolupi des dels Casals d'una forma planificada, a excepció d'un cas.

En la majoria de Casals no s'han desenvolupat una estratègia i unes accions per dur a terme la funció de detecció i derivació de persones en situació de vulnerabilitat social. Només es dona de forma sistematitzada en un barri amb fortes necessitats socials, on s'ha desenvolupat una metodologia pròpia de detecció i derivació des de l'equip tècnic del Casal, com a part de la seva tasca d'atenció a la població que fa ús de l'equipament.

En un altre cas es fa servir el Casal com un espai de referència pel veïnat a l'hora d'atendre certes situacions relacionades amb factors de vulnerabilitat social. En aquest cas, no és tant el Casal com la persona responsable de la gestió de l'equipament, un líder associatiu amb cert reconeixement al barri, qui desenvolupa aquesta tasca, que s'entén com una responsabilitat de l'entitat gestora i també de l'equipament, en tant que recurs del barri i per a la seva població. Així doncs, aquest Casal esdevé un recurs de suport a determinades necessitats o situacions d'especial dificultat (com poden ser casos de dones maltractades o desnonaments). La percepció del Casal com a instrument al servei del barri es dona en casos gestió comunitària clarament i, en menor mesura, en els de gestió cívica. En els Casals de gestió cívica i per contracte existeix la percepció que el Casal és un servei públic a disposició dels veïns, però es concep com a part de l'administració i, per tant, subjecte a les seves dinàmiques. Potser això explica que sigui força més difícil imaginar determinats usos de l'equipament o una implicació directa en determinats casos o necessitats, que no es percep com una "competència" que pugui fer el Casal.

En la resta de barris amb situacions socioeconòmiques similars, d'una manera menys planificada i no protocolitzada sí que hi ha certa intervenció en aquest sentit. En un dels casos en la tasca d'atenció

als usuaris el punt d'informació esdevé un espai on veïns i veïnes s'apropen sol·licitant informació o suport per a necessitats o problemàtiques concretes, especialment per part de persones grans o dels pisos tutelats propers a l'equipament. També, un altre Casal participa en el projecte Radars.

Aquesta és una funció que pot ser clarament reforçada en els Casals i en la que hi té un pes important l'actitud i predisposició o implicació de les persones que duen a terme "l'atenció al públic".

En els barris amb major índex de població en situació de vulnerabilitat i on hi ha una xarxa de treball comunitari en què participen recursos (equipaments), serveis tècnics i actors socials les relacions entre equip tècnic del Casal i referents de serveis socials permetrien reforçar clarament aquesta tasca. De fet, la participació dels Casals en diverses taules impulsades pels PDC o el teixit associatiu és una bona oportunitat.

Reflexions

Com queda palès, la derivació i detecció de persones en situació de vulnerabilitat no és una tasca pròpia dels Casals de barri o una funció que s'espera d'aquests. No obstant, poden tenir-hi un paper destacat, són equipaments de proximitat i, en aquest sentit, és important el flux de persones que habitualment fan ús d'aquests equipaments. Però, per a poder fer una detecció de casos caldria, en primer lloc, que s'assumeixi des dels Casals aquest objectiu, la capacitació dels equips si és necessari i la definició dels protocols oportuns amb serveis socials.

Per altra banda, els casals, i sobre tot els seus punts d'atenció, podrien proporcionar informació i derivar consultes i casos als actors corresponents. Això els dotaria d'un tret diferencial i esdevindrien, realment, punts de referència en els barris.

La relació i el treball en xarxa que es dona entre els recursos dels barris amb una xarxa comunitària organitzada permetria desenvolupar aquesta funció per part dels Casals. En aquells en què els serveis i recursos no treballen de forma conjunta i no disposen d'espais d'organització i d'intervenció comunitària, caldria treballar en aquest sentit.

Incidència en les condicions materials de vida

En aquest punt val a dir que aquesta no havia estat una prioritat dels Casals, i la major part d'ells no han incorporat en els seus objectius ni en la seva activitat accions o projectes que incideixin en la millora de les condicions materials de vida de les persones residents als barris on s'ubiquen els Casals.

No obstant, els Casals que es troben en els barris més desfavorits han desenvolupat estratègies per oferir una programació de tallers a baix cost o gratuïts, per tal que siguin accessibles i que el cost no sigui una barrera per a la participació dels veïns i veïnes a les activitats. Aquests són els casos de gestió comunitària i de gestió cívica. En altres casos els contractes de gestió no permeten aquesta bonificació. Més enllà de si els contractes i convenis ho permeten o no, allò que caldria analitzar és quin paper juguen els tallers en els casals i com aquests es conceben, és a dir, si són entesos com una eina de transformació social d'acord amb les necessitats que presenta cada barri.

En els barris amb població amb menor renda, alts nivells d'atur i baixos nivells de formació hi hauria camí per recórrer en la programació d'una oferta de tallers de qualitat que alhora fossin accessibles

per al conjunt dels veïns, enfocats a a millora de les condicions materials de vida. La demanda de la gratuïtat dels tallers i activitats va ser recollida per algunes de les entitats participants en l'estudi com a mesura per actuar, en certa manera, contra l'exclusió social.

D'altra banda, alguns Casals impulsen també accions i projectes que incideixen en les condicions materials de vida de les persones. En un dels casos de la mostra s'ha creat el projecte *Armari Solidari* (mercat d'intercanvi de roba que es fa periòdicament en col·laboració amb altres equipaments i col·lectius del territori, en concret amb persones diagnosticades d'un trastorn mental que pertanyen a una entitat ubicada al territori) o l'organització de formacions gratuïtes orientades a la inserció laboral de les persones participants. També, a un Casal s'ha utilitzat l'equipament en alguna ocasió per a guardar mobles i pertinències de famílies que han patit desnonaments. Finalment, un altre Casal, que no s'ubica als barris amb nivells socioeconòmic baix, es du a terme el projecte *La Nevera Solidària*, contra el malbaratament alimentari.

Són els Casals que es troben en barris més desfavorits o aquells de gestió comunitària i, per tant, amb una implicació més política - militant, que realitzen accions en aquest sentit.

Reflexions

Els Casals són equipaments de proximitat i, en aquest sentit, poden ampliar la seva capacitat de detecció i derivació de casos, en coordinació amb els Serveis Socials, a partir d'una anàlisi de les necessitats i problemàtiques socials de la població del barri, i també de la definició de protocols, tal i com ja es fa en un dels Casals. La capacitat dels equips tècnics del Casals podria facilitar també una major implicació dels equipaments en aquesta tasca.

Com hem dit, a més, el vincle amb serveis de proximitat i la participació en espais de coordinació vinculats a aquestes temàtiques, situen als Casals en una posició favorable per esdevenir uns actors rellevants en les estratègies integrals dels barris i districtes.

Pel que fa a la incidència en els condicions materials de vida, és pertinent generar una reflexió entorn al paper que hi poden jugar els tallers oferts pels casals, tant pel que fa al seu contingut com a les condicions d'accés a aquests, especialment referent a facilitats d'accés per les persones de menys recursos econòmics.

Suport a les lluites socials del territori

En aquest cas, el model de gestió és la variable explicativa en el rol i la implicació (o no) dels Casals. Si bé en tots els casos els Casals ofereixen la disponibilitat de sales per a reunions, assemblees o actes de caràcter reivindicatiu, tant en els casos de gestió per contracte com en alguns de gestió cívica, els Casals adopten un rol neutre, sobre tot aquells que impliquen una confrontació amb l'administració local. Els casos de gestió per contracte és on això és més notori.

Per la seva banda, la gestió cívica es caracteritza per ressaltar aquelles lluites vinculades a l'entitat gestora i solen estar vinculades a NIMBYs¹¹, temes urbanístics o de mobilitat, si bé en alguns casos el plantejament d'alguna de les entitats gestores és coincident amb el que caracteritza la gestió comunitària.

Reflexions

No hem detectat lluites relatives al reforç dels serveis públics més enllà dels dos casos vinculats a les línies d'autobús. Certament hi ha diversos espais i actors en els barris que poden, i de fet ho fan, liderar certes reivindicacions, per tant, els Casals no són els únics actors que poden fer-ho.

La majoria de reivindicacions en les que els Casals es vinculen són de les que podríem anomenar NIMBYs, és a dir, reivindicacions amb poc contingut polític i relatiu a la defensa dels drets i la democràcia. Si bé és cert que qualsevol cicle de mobilització pot tenir un factor d'aprenentatge col·lectiu i apoderament, aquests cicles als que fem referència no tenen com a finalitat un aprofundiment democràtic, un augment de la igualtat o dels drets socials en el seu contingut.

Sí que observem que el tipus de gestió té un impacte en aquest aspecte, però més enllà del tipus de gestió, parlem del model de governança. Models més oberts són més permeables a les dinàmiques de mobilitzacions dels barris, mentre que models tancats poden ser-ho menys.

El paper que jugui cada Casal davant aquests cicles de mobilització cal que tingui relació amb la realitat del territori, les capacitats i les dinàmiques organitzatives, però és clar que models de governança oberts i una major imbricació amb el teixit del territori, farà que els Casals juguin un paper més d'acord amb la realitat territorial, sigui quin sigui aquest.

¹¹ Acrònim de Not In My Back Yard (no en el meu pati) i fa referència a aquells moviments i lluites veïnals que s'oposen a certes polítiques que afecten al seu territori, però no en qüestionen el fons. És a dir, no lluiten contra una determinada acció o política, sinó contra que aquesta passi al seu territori.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

Un dels elements observats durant el procés de treball de camp ha estat la contribució que fan els Casals al desenvolupament d'iniciatives socioeconòmiques, concretament vinculades a l'economia social i solidària i les economies comunitàries.

Aquests dos tipus d'iniciatives econòmiques tenen un component comunitari important, al tractar-se d'iniciatives col·lectives i de la capacitat de millorar les condicions de vida de la població bé sigui per la creació de llocs de treball, bé per la satisfacció comunitària de necessitats.

Aquesta no és una funció explícita dels Casals ni ho tenen com a atribució, però s'ha considerat interessant destacar aquest aspecte, ja que són actors que poden tenir un paper destacat en aquest àmbit i, de fet, alguns Casals ho fan.

Economia social i solidària

Com s'apunta al glossari, l'economia social i solidària (ESS) és una manera de fer economia que contempla aspectes com la democràcia interna, l'absència d'ànim de lucre, la sostenibilitat econòmica, social i ambiental, la centralitat del treball o l'impacte positiu en l'entorn. Així, aquesta és una manera de fer empresa que ha tingut un increment significatiu en els darrers anys davant l'absència de dinamisme en el mercat de treball i la pèrdua de confiança en l'economia capitalista arrel de la crisi econòmica de 2008. Són diverses les iniciatives de persones en situació d'atur que s'han organitzat col·lectivament per autogenerar-se llocs de treball.

Alguns Casals han vist en aquesta manera de fer economia un camí per donar suport als veïns i veïnes que es troben en situació d'atur o que tenen inquietuds emprenedores en un marc de sostenibilitat social, econòmica i ambiental; així com contribuir, des d'aquest àmbit, a la transformació social. Així, trobem l'aposta clara d'un dels casos per donar suport al desenvolupament d'aquesta economia al barri. Aquest és el cas més significatiu, ja que al Casal hi ha allotjades diverses iniciatives socioempresarials que reben algun servei per part de l'equipament per facilitar la seva tasca. Val a dir que les possibilitats d'espais de les que disposa aquest Casal permeten fer aquesta aposta, cosa que no passa en d'altres casos amb una disponibilitat molt menor. A més, el Casal participa activament de la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya i del grup local que hi ha al districte. Finalment, també podem identificar l'aposta per l'ESS en el fet de que la gestió del bar s'ha donat a una cooperativa de treball associat del barri, i el fet de la forma jurídica era una condició per la cessió del bar.

Així com en aquest cas és una aposta clarament ideològica i transformadora –potenciada per la possibilitat de fer-ho que els dona l'espai on és allotjat-, a altres casos també trobem iniciatives de suport al naixement d'iniciatives cooperatives però, en aquest cas, de forma més reactiva. En un dels casos analitzats l'elevat nivell d'atur del barri ha fet plantejar al Casal el fet de donar suport al naixement de cooperatives de treball que permetin donar una sortida a les situacions d'atur existents, concretament en els àmbits de la construcció i les cures. Aquestes iniciatives són encara incipients i requereixen d'un suport institucional significatiu per esdevenir autònomes, però cal remarcar l'aposta que fa el Casal per contribuir en les condicions de vida de les persones del barri mitjançant el suport a iniciatives d'emprenedoria col·lectiva.

Per la seva banda i en un estadi molt anterior, un altre Casal ofereix cursos de formació laboral on l'horitzó fóra la creació de cooperatives, de costura en aquest cas. L'estadi anterior –en termes formatius i d'habilitats- al plantejament de l'emprenedoria, no ens permet fer afirmacions en aquest cas.

Cal destacar que tots aquests exemples citats corresponen als equipaments de gestió comunitària.

Economies comunitàries

Així com en el cas anterior els exemples cerquen l'autoocupació a través d'iniciatives col·lectives, les economies comunitàries cerquen la satisfacció de necessitats a través de l'organització autònoma i col·lectiva. En aquest cas no trobem casos en que els Casals tinguin un paper actiu en el desenvolupament d'aquestes iniciatives, sinó que les allotgen com una entitat més.

D'aquest tipus d'iniciatives, les que s'han identificat són, bàsicament, grups de criança i grups de consum agroecològic que tenen en el Casal els seus espais. En alguns Casals els grups de criança són tractats com activitats més que no pas com el resultat de la demanda d'un grup de pares i mares autoorganitzats. Malgrat el sorgiment dels grups no sigui comunitari, no podem obviar les evidents relacions que es generen entre les persones participants.

Els Casals són espais propicis per al desenvolupament d'aquest tipus d'iniciatives, ja que tenen una component comunitària important i són capaces de generar vincles entre persones, a més de ser instruments per la satisfacció de necessitats per vies comunitàries no mercantilitzades.

Reflexions

Possiblement l'impuls d'iniciatives socioeconòmiques no és una atribució que hagin d'assumir els Casals de barri, però són actors que hi poden tenir un paper destacat. Primer perquè són iniciatives que cerquen la millora de les condicions de vida de les persones i, després, perquè tenen una component comunitària important, ja sigui com el resultat de la participació en la iniciativa (si s'ofereix com una activitat més) o com a condició per a que sorgeixi (si és fruit d'una demanda d'un grup organitzat).

Els actors que han de vetllar perquè aquestes iniciatives es materialitzin són els vinculats als àmbits laborals i formatius, però els Casals, com a equipaments de proximitat, poden jugar un paper actiu donant suport o brindant recursos a aquestes iniciatives en els barris. Certament, les possibilitats d'espai marquen quina mena de suport es pot donar, però en major o menor mesura, els Casals poden participar de les xarxes laborals i d'economia social existents en els barris. Si els Casals de barri han de tenir una major participació en els espais de coordinació del barri, també té sentit que hi siguin en aquells vinculats a aquest tipus d'iniciatives socioeconòmiques i posar els seus recursos a disposició.

ANNEX

Annex amb les síntesi dels diversos informes de cas

CASAL DE BARRI FOLCH I TORES (RAVAL)

CASAL DE BARRI CONGRÉS-INDIANS (CONGRÉS-INDIANS)

CASAL DE BARRI ESPAI PUTXET (PUTXET)

CASAL DE BARRI LA VINYA (LA MARINA DEL PORT)

CASAL DE BARRI BAC DE RODA (BAC DE RODA)

CASAL DE BARRI CAN GILI NOU (VILA OLÍMPICA)

CASAL DE BARRI LA COSA NOSTRA (CAN PEGUERA)

CASAL DE BARRI ATENEU L'HARMONIA (SANT ANDREU DE PALOMAR)

CASAL DE BARRI FONT D'EN FARGUES (FONT D'EN FARGUES)

Folch i Torres

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context	3
Socioeconòmic	3
Percepcions sobre context poblacional i social	5
3. El Casal	6
Presa de decisions	7
Enxarxament intern i extern	7
Cohesió i inclusió social	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques	9
4. Quadre d'entrevistes	9

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri Folch i Torres		
Ubicació (Barri, Districte):	Raval, Ciutat Vella	Any d'obertura:	2011
Tipus de gestió:	Gestió per contracte (empresa).	Entitats gestores:	Empresa Progress
Espai:	500 m2	Horari:	Dilluns a divendres de 9 a 21h Total d'hores setmanals: 60h
Nº Treballadors:	1 jornada completa i 3 parcials ¹²	Entitats que fan ús del casal:	11 ¹³

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

¹² 1 animador sociocultural a 35h/set. 1 administrativa a 20h/set. 2 informadors/es a 30h/set cadascun.

¹³ **1)** Tot Raval, **2)** Taula del Raval, **3)** Casal dels Infants, **4)** Institut Català de Cultura Catalana, **5)** Eix de comerciants, **6)** TEB, **7)** USOC, **8)** APIP, **9)** Centro Filipino, **10)** Comunitats de veïns i veïnes del Barri, **11)** Consorci de Normalització lingüística.

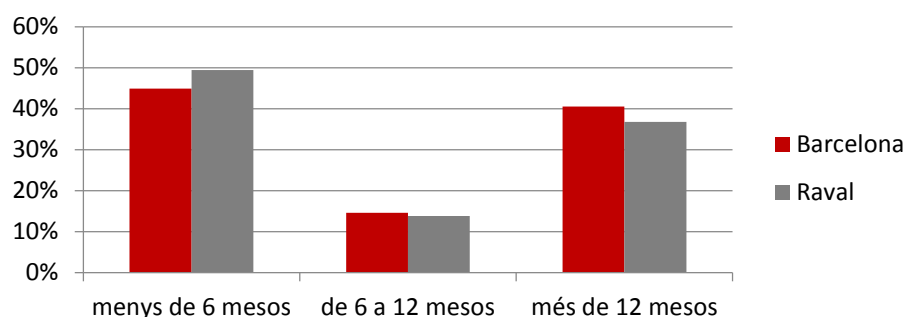
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

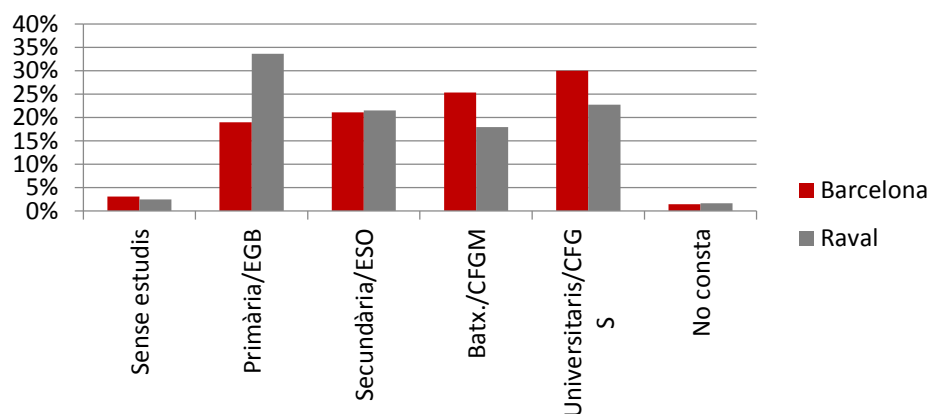
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Raval	Homes	74,97%	10,08%	15,33%	53,65%
	Dones	120,71%	23,48%	18,89%	42,34%
	TOTAL	96,82%	18,06%	16,85%	48,52%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Percentatge sobre total. Desembre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

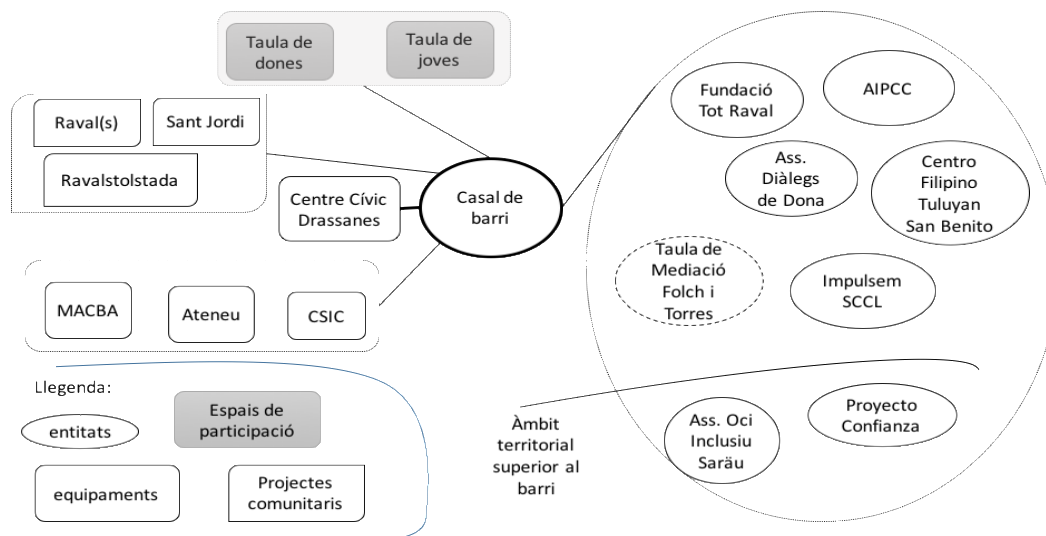

- El Raval té una població més jove que el conjunt de Barcelona. En aquest sentit, cal destacar el diferencial de les dones, que presenten un índex d'envelliment més elevat a causa de la seva major esperança de vida. L'esperança de vida del Raval (període 2009-2013) és menor que la del conjunt de Barcelona: a Barcelona és de 80 anys pels homes i 86,4 per les dones; al Raval 76,2 anys els homes i 84,9 les dones. Aquests diferencials poden explicar el menor sobreenvelliment, i s'expliquen per qüestions de desigualtat de renda.
- El Raval destaca de forma molt considerable en la presència de població estrangera. Si observem les dades per sexes, més del 53% de la població masculina del barri és de nacionalitat no espanyola.
- El Raval presenta una Renda Familiar Bruta Disponible sobre la base 100 de 75,8. Això vol dir que la renda de les famílies del Raval és 25 punts inferior a la mitjana de Barcelona. Dels 74 barris de la ciutat, el Raval es troba en la posició 45.
- El Raval és un dels barris amb més atur registrat en termes absoluts. A desembre de 2016 hi havia 3.565 persones registrades a l'atur. Cal, però, posar-ho en relació amb la població en edat activa: en aquest cas, el Raval presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del 10,4% de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, el Raval ocupa la posició 12.
- En relació al conjunt de Barcelona, el Raval té menys atur de llarga durada, tot i que aquest índex supera el 30%.
- El Raval disposa de menys població amb estudis post-obligatoris respecte el conjunt de la ciutat. Quan mirem els nivells formatius superiors i especialitzats, el Raval presenta menor proporció.

Percepcions sobre context poblacional i social:

- El Raval és vist com un territori el qual compta amb un teixit associatiu important que genera dinàmiques comunitàries de treball, en les quals participa el Casal com un agent més del barri.
- Les principals problemàtiques socials destacades són l'habitatge i el deteriorament urbanístic del barri del Raval. Les persones de les entitats i districte a qui hem entrevistat (veure'n quadre al final del document) posen en valor la diversitat del Raval -com per exemple la pluralitat cultural, ètnica, associativa i educativa-, que és alhora un factor d'atracció per a persones de fora del barri.

Sociograma 1. Mapa de les relacions entre entitats, equipaments i projectes del barri del Raval

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extreta de les entrevistes.

3. EL CASAL

- L'activitat principal que es programa i promou des del mateix equipament és de tipus sociocultural (tallers, exposicions o projectes).
- Es duen a terme 3 grans projectes durant l'any: En primer lloc el festival de curts "La mida no importa", un esdeveniment internacional de curtmetratges que es fa al Raval organitzat pel Casal de Barri Folch i Torres, la Fundació Tot Raval i l'Associació SLOWCURT, en col·laboració amb l'Ateneu del Raval, Raval Cultural i el MACBA. En segon lloc, la jornada poètica Salvador Iborra, que s'impulsa des del Casal amb l'objectiu de recordar i valorar l'obra del poeta assassinat i veí del barri. I en tercer lloc, el projecte *Raval 6.000 anys* pretén portar la història, i particularment l'arqueologia, al barri del Raval. És un projecte impulsat pel Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i el Casal, que es duu a terme en col·laboració amb Centres Cívics, comerços, teatres, sales d'exposició i instituts d'educació secundària.
- El Casal programa també activitats a altres espais del barri com el MACBA, l'Ateneu del Raval, el Casal de gent gran Josep Trueta i els pisos tutelats per a gent gran (ubicats a l'edifici veí al Casal). Aquestes activitats, amb lògica comunitària, tenen per objectiu treballar de forma col·laborativa amb els equipaments del barri.
- Altres activitats o projectes que acull el Casal sorgeixen d'entitats o col·lectius del barri, com per exemple una activitat d'escacs per a nens/es que fa 2 anys que es duu a terme o la presència d'un espai d'acollida per les dones nouvingudes.
- Els entrevistats apunten que el públic que fa ús de l'equipament és molt divers, en consonància amb la realitat del territori. Es pot afirmar que el Casal és un recurs del barri obert i plural, amb l'objectiu d'esdevenir un espai de trobada entre les diferents comunitats

que conviuen al territori. En aquest sentit, les persones entrevistades assenyalen que “el Casal és barri”.

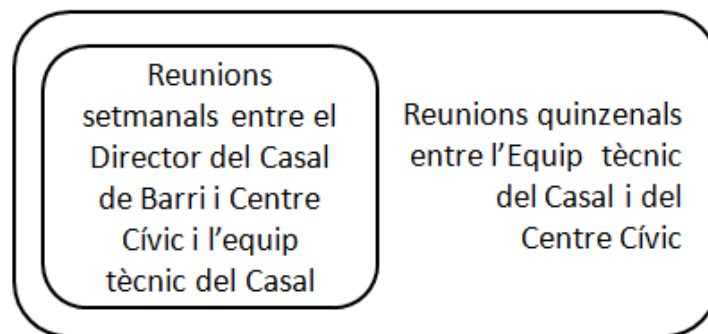
- Segons la franja horària es poden trobar diferents perfils poblacionals fent ús del Casal.
- Al Casal es generen espais de contacte entre entitats, malgrat val a dir que no totes les que van participar en el grup de discussió realitzat en el marc del present estudi es coneixien entre elles.
- Segons indiquen els responsables tècnics de l’equipament, l’ocupació de l’espai disponible del Casal se situa entre el 80 i 90%, essent la franja del migdia la que menys saturació presenta.
- Pel que fa a les cessions d’espai, el Casal ofereix la possibilitat de fer ús dels espais disponibles de l’equipament d’acord amb els preus públics definits.

Presa de decisions

Els espais de presa de decisions són de caràcter intern. S’incorpora la participació d’altres actors del barri en la programació. Aquests espais són:

- Les reunions quinzenals entre l’equip tècnic del casal i del centre cívic.
- Les reunions setmanals entre el director i l’equip tècnic de l’equipament.

Esquema 1. Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

Enxarxament intern i extern

- El casal es mostra obert i predisposat a donar suport a les propostes, idees i projectes de persones, col·lectius i entitats del barri. Les noves propostes o projectes, un cop decidits de tirar endavant -sorgeixin o s'hagin originat en el si de l'equip tècnic del casal o bé a proposta d'alguna de les entitats-, es posen en comú amb les entitats del Casal i del territori, que

acostumen a aportar idees i a implicar-se activament en el seu disseny. Així, habitualment la participació de veïns/es i entitats s'inicia un cop l'activitat està proposada.

- El treball en xarxa i la participació s'entenen com una forma de treballar. El Casal col·labora en les dinàmiques i espais de participació comunitària com un agent més, com per exemple a la Taula de Dona, Taula de Joves, Ravalstoltada (carnestoltes), Sant Jordi, Festa Major, Raval(s). Es valora de forma positiva la predisposició a participar i la presència del Casal en projectes comunitaris, no només aquells que es duen a terme al mateix equipament, sinó també en aquells que es desenvolupen a l'espai públic o en altres equipaments del territori. Ara bé, aquesta presència comunitària implica una dedicació de recursos important per part de l'equip tècnic que, en paraules seves, "sovint va més enllà de la pròpia tasca i dedicació".
- Es destaca com una de les fortaleeses de l'actual gestió del Casal la relació fluida i de col·laboració entre tècnics/ques, entitats i veïns. /es
- Les entitats entrevistades desconeixen si hi ha algun mecanisme o espai formal de participació per la presa de decisions de l'equipament. Es destaca la facilitat per incorporar les propostes que es presenten. Tot i així, les entitats valoren de forma positiva la possibilitat d'establir espais de participació on poder construir la programació del Casal de forma participada amb el veïnat i les entitats, alhora que es vincula la programació a les necessitats que es puguin expressar des dels diferents actors del territori.
- La poca flexibilitat dels horaris d'obertura i tancament del Casal. Seguint el Plec de condicions tècniques caldria assenyalar que no existeix flexibilitat dels horaris d'obertura i tancament de l'equipament i caldria estudiar si existeix en el barri demandes d'entitats que necessitin utilitzar l'equipament en altres horaris dels previstos i en aquest cas facilitar els mecanismes adients que ho facilitin

L'objectiu seria que les entitats del barri del Raval i els veïns/es residents propers a la plaça Folch i Torres tinguessin un sentiment d'apropiació de l'espai, necessari per crear vincles i construir un projecte comunitari.

Es reclama un canvi en la situació de la porta d'entrada com un element de major obertura i orinetació a la Plaça Folch i Torres.

Cohesió i inclusió social

- Segons les persones entrevistades, el Raval és un barri en transformació constant. S'apunta com una de les causes possibles la tasca que realitza el teixit associatiu en matèria de cohesió i inclusió social.
- El caràcter inclusiu del Casal és una característica que es valora pel veïnat i les entitats com una forma de representar la diversitat del barri i, alhora, crear espais d'interrelació i treball conjunt.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

Des del Casal no s'han impulsat directament iniciatives socioeconòmiques, tot i així són diverses les entitats del barri que treballen per la inserció sociolaboral.

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
RAVAL – CASAL FOLCH I TORRES	Equip tècnic + Districte	Fundació Tot Raval	AIPCC	Diàlegs de Dona	9 entitats ¹⁴

Font: elaboració pròpia

¹⁴ CSIC, Associació Institut Promoció de la Cultura Catalana, Diàlegs de Dona. Taula de Mediació Folch i Torres, Proyecto Confianza. Fundació Tot Raval, Associació d'Oci Inclusiu Sarău, Impulsem SCCL, Centro Filipino Tuluyan San Benito

Congrés Indians

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	4
Socioeconòmic.....	4
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	7
Enxarxament intern i extern.....	8
Cohesió i inclusió social.....	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	9
4. Quadre d'entrevistes	9

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri Congrés Indians		
Ubicació (Barri, Districte):	Congrés i Indians, Sant Andreu	Any d'obertura:	2008
Tipus de gestió:	Gestió per contracte	Entitats gestores:	Fundació Pere Tarrés
Espai:	1.126 m ²	Horari:	Dilluns-Divendres 9-13h i de 16-22:30h; Dissabte 10-14h i de 16-21h; Diumenge 10-14h. Total hores d'obertura: 53h
Nº Treballadors:	1 Jornada completa i 2 temps parcials. ¹⁵	Entitats fan ús del casal:	37 ¹⁶

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

¹⁵ Treballadors: Conserges 2; Dinamització 1.

¹⁶ Entitats: 1) Arep; 2) AE Alzina; 3) AE Arrels, AE Gaudí; 4) TEAC, Escola de dansa Espin; 5) Donallum; 6) ICMGP; 7) Artenea; 8) Save the Children; 9) Amics del Saber; 10) CDIAP-RELLA; 11) Ratio, AE Sant Andreu; 12) Grup amics Tai-txi; 13) OSAS; 14) Grup mares amb fills afectats de malalties mentals; 15) Agrupació Congrés Ping Pong; 16) Sagresamba; 17) Cor Coral-lí; 18) T-art companyia; 19) Coordinadora d'entitats de Congrés-Indians; 20) Comissió de Festes del Congrés; 21) Congregació Diabòlica del Congrés; 22) Esbart Joventut Nostra; 23) Teatre viu.cat; 24) ISOM; 25) Fou Arts; 26) Grup de ball Jackson's Five; 27) AFAP; 28) Afoca; 29) Penya blaugrana del Congrés; 30) Associació de veïns de Congrés-Indians; 31) Institut Alzina; 32) Unió de botiguers de Congrés-Indians; 33) Grup de Joves Indians; 34) Unió democràtica Sant Andreu; 35) Escola de música Tritó; 36) Escola Bressol Donald; 37) Escola Bressol Manigua.

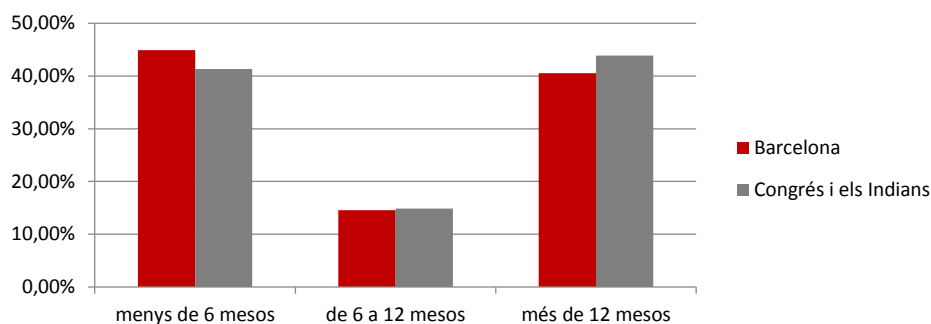
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

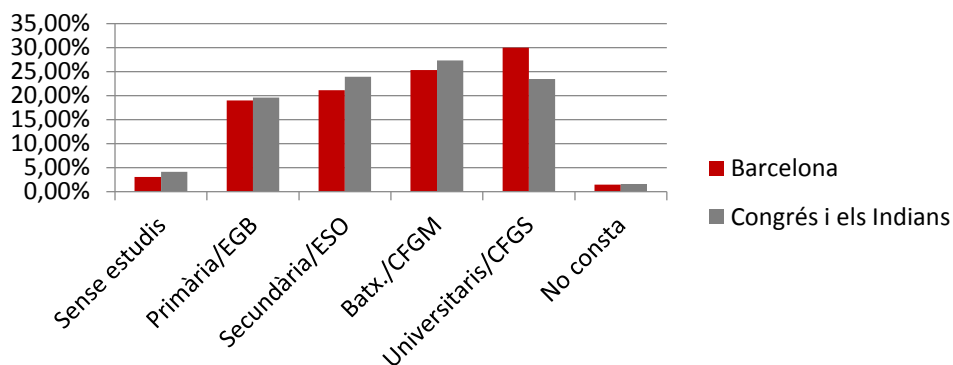
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
El Congrés i els Indians	Homes	139,66%	20,92%	20,87%	14,46%
	Dones	244,35%	37,29%	26,79%	14,22%
	TOTAL	191,35%	7,73%	19,69%	12,53%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total. Percentatge sobre total, 2016

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. d'aturats. Desembre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Congrés i Indians presenta una Renda Familiar Bruta Disponible sobre la base 100 de 70,1 (inclús menor que en el barri del Raval). Això vol dir que la renda de les famílies és 30 punts inferior a la mitjana de Barcelona. En aquest cas, la renda no ens serveix per explicar les diferències en l'esperança de vida, sinó que hi deu haver altres explicacions. Dels 74 barris de la ciutat, Congrés Indians es troba en la posició 52.

Congrés i Indians presenta un atur registrat en termes absoluts força elevat. A desembre de 2016 hi havia 927 persones. Cal, però posar-ho en relació amb la població en edat activa (ja que les xifres de població activa no estan disponibles). En aquest cas, Congrés Indians presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del 8,2% de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, Congrés Indians ocupa la posició 36.

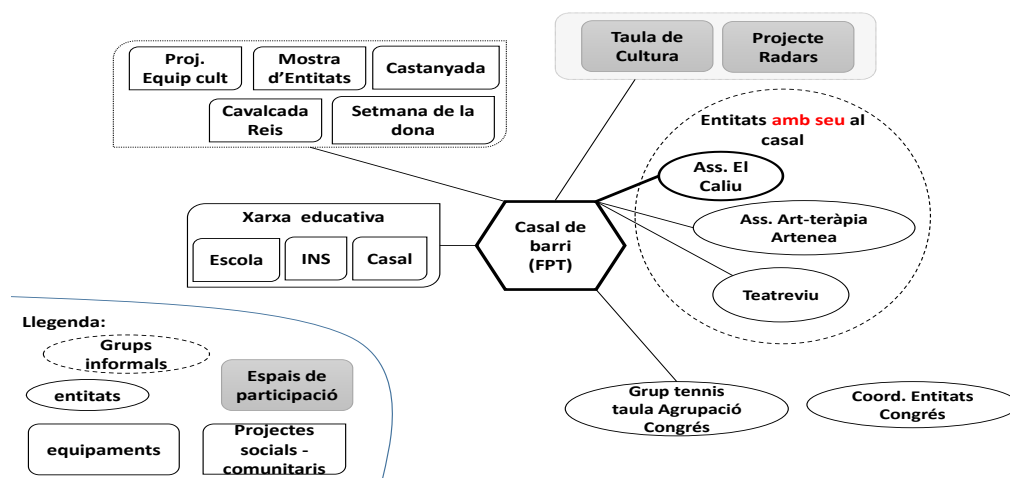
Percepcions sobre context poblacional i social:

En general els actors amb qui hem treballat perceben el barri del Congrés Indians com un territori en què les problemàtiques que hi ha (a nivell econòmic, social, etc.) no són la característica rellevant del mateix.

La percepció dels entrevistats és que la població resident al barri mostra signes d'envelliment, tot i que es destaca la tendència actual de regeneració demogràfica amb l'arribada de noves famílies. S'assenyala que aquesta situació d'envelliment dificulta la dinamització comunitària del barri. S'evidencia una forta vinculació entre la parròquia i el col·lectiu de gent gran.

Hi ha sobrerepresentació quant al nombre de joves nouvinguts en les opinions respecte a la realitat de l'escola pública al barri, però la realitat és que hi ha un elevat ús dels serveis educatius del Congrés per part de persones provinents d'altres barris.

A continuació es mostren les principals relacions entre entitats, equipaments, projectes socioculturals i el Casal:

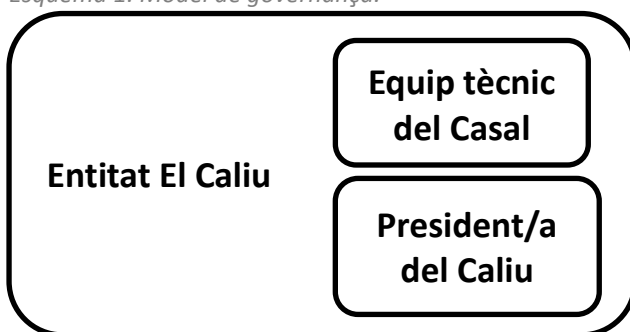
Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extreta de les entrevistes.

3. EL CASAL

- El Casal és gestionat per la Fundació Pere Tarrés, tot i que hi ha una col·laboració plena entre la dinamització del casal i l'Associació El Caliu en ordre a les activitats que es desenvolupen a l'equipament. L'Associació El Caliu disposa d'un conveni subscrit amb el Districte pel qual aquesta entitat té com a seu social i lloc per a fer les seves activitats el Casal Congrés-Indians.
- Segons l'equip tècnic, actualment al Casal podem trobar 22 entitats que participen de forma estable i d'altres que fan ús puntual de l'equipament. Segons la informació que proporciona l'Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona a la fitxa tècnica de l'equipament, on s'apunta que les entitats que fan ús del centre són 37. Aquesta diferència es pot deure a diferents intensitats d'ús del Casal i que en el moment de l'entrevista s'optés per comptar només les que tenen major vinculació.
- Les cessions d'espais les gestiona actualment la Fundació Pere Tarrés. Les contraprestacions no monetàries són una de les fórmules que s'utilitza al Casal per poder fer ús gratuït de les instal·lacions.
- El públic diana del Casal és la gent gran, tot i que també s'ofereixen activitats puntuals d'àmbit infantil i familiar per generar una oferta atractiva a perfils poblacionals més heterogenis, per això s'ha activat la relació amb l'Escola.
- El Casal participa del calendari festiu del barri i ha incentivat noves celebracions, com les del dia de les dones o del solstici.
- La importància del casal no està tant en les activitats que ofereix, sinó en com es creen aquestes activitats. Es plantegen diferents activitats centrals on es troben totes les entitats, sent aquestes activitats obertes a la participació dels diferents actors del barri. Tot i així cal observar que aquesta dinàmica exclou les entitats que no fan ús dels espais del Casal.
- Unes de les debilitats més notables del Casal són el seu propi espai, limitat, i la manca de recursos, que fan que l'oferta d'activitat sigui limitada.
- El Casal treballa amb persones voluntàries de les entitats. Tanmateix, algunes que hi ofereixen tallers ho fan, també, voluntàriament.

Presa de decisions

Esquema 1. Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

La selecció de tallers que es realitzen a l'equipament la fa la Fundació Pere Tarrés en base a les propostes que es reben. Hi ha una col·laboració plena entre la dinamització del casal per part de la Fundació Pere Tarrés i l'Associació El Caliu en quant a les activitats que es desenvolupen a l'equipament. La Fundació Pere Tarrés és qui valora i accepta, o no, els tallers que s'ofereixen. La dinamitzadora també proposa activitats en base al seu criteri personal. Segons les entrevistes fetes a l'equip tècnic, el Consell d'Equipament (on hi participen tècnics de l'Ajuntament, del Casal i representants polítics) ha estat anys poc actiu.

Les entitats entrevistades es mostren satisfetes amb la gestió actual del Casal, sobretot en quant a la distribució del espai, les sales i el material disponible. Els horaris d'obertura de l'equipament també es destaquen com un element positiu del Casal per la seva amplitud. En general, les entitats entrevistades no coneixen els mecanismes de participació de l'equipament i destaquen els espais informals com un dels elements que fan servir per coordinar amb l'equip tècnic.

Tot i aquesta percepció compartida, una de les entitats entrevistades percep certes limitacions en l'espai disponible i l'horari.

La dinamitzadora destaca com un fet a millorar la incorporació de les entitats a la governança del Casal, ja que beneficiaria la "filosofia" de l'equipament.

Les entitats valoren positivament la relació de "proximitat" que es dona entre elles mateixes i amb l'equip tècnic, ja que "l'ambient familiar i de proximitat facilita la creació de vincles de pertinença".

Enxarxament intern i extern

- El treball en xarxa s'entén com una forma de consolidar interdependències entre els diferents actors del barri i de solució de conflictes de forma conjunta. En aquest sentit, s'ha creat una xarxa educativa impulsada des del Casal que aglutina l'Institut, l'Escola i el mateix Casal. Aquesta iniciativa pretén fomentar un aprenentatge transversal i intergeneracional al llarg de la vida amb els coneixements i recursos que cada equipament pot aportar.
- També afavoreix l'enxarxament el fet que les entitats s'agrupin en l'organització d'alguns actes; en aquest sentit, però, la Coordinadora d'Entitats reconeix que a nivell de barri no n'hi ha, de xarxa, entre les mateixes. La iniciativa d'organitzar les festivitats de forma conjunta sorgeix de la pròpia dinamització del Casal. Es posa de manifest que el fet de conèixer al Casal produeix sinèrgies entre les entitats que es troben habitualment. En aquest sentit, s'ha de dur a terme un esforç per consolidar l'obertura i l'orientació al barri dels projectes socials-comunitaris, com les activitats relacionades amb el calendari festiu.
- El Casal participa en la Taula de Cultura de Districte amb altres casals i centres cívics. Amb els Serveis Socials es reuneixen de forma puntual perquè participen al projecte Radars, però no es dona una coordinació formal entre actors.

- Els canals de comunicació que fa servir el Casal també afavoreixen l'enxarxament: el Casal ajuda a difondre informació sobre l'activitat de les entitats a través del seu Facebook, web, plafons informatius, etc.

Cohesió i inclusió social

- El Casal està present amb una paradeta informativa a la majoria de festivitats que es fan fora del centre, fet que afavoreix que se'l conegui al barri.
- A l'equipament treballen i participen entitats que porten molts anys treballant al territori i són (re)conegudes pel veïnat.
- Al Casal podem trobar certes entitats que realitzen una tasca important en matèria d'inclusió i cohesió social.
 - *Teatre viu* treballa en l'àmbit del teatre social no professional la denúncia de situacions de pobresa, exclusió i opressió; també intenta vincular a l'equipament nous segments de població (joves i famílies), al quals potser l'activitat pròpia del Casal no atrau.
 - *Art-teràpia Artenea* treballa al Casal amb persones del barri que tenen alguna forma de diversitat funcional o cognitiva i, alhora, amb els seus familiars.
 - *Save the Children* també ofereix el seu servei a usuaris que normalment són del barri o de zones properes a través del Casal.

El Caliu fomenta l'activitat adreçada a la població gran, especialment dones, que viuen soles a fi que puguin relacionar-se, es mantinguin actives, etc.

- S'intenten promoure activitats intergeneracionals, tot i que no hi ha gaire presència ni de gent jove ni de gent que pertanyi a col·lectius d'immigrants.
- S'intenta atreure un públic més familiar.
- Es pretén treballar en xarxa per trencar els prejudicis, estigmes i tòpics que es reproduïxen al barri, tant entre els veïns i veïnes com entre les entitats.
- L'equip tècnic del Casal, en concret la figura de dinamització, treballa per impulsar el treball en grup a partir de la creació d'activitats compartides. En aquets sentit, es detecta certa dependència de la figura tècnica a l'hora de crear espais d'enxarxament, en conseqüència es posa en dubte l'apoderament de les entitats per generar dinàmiques comunitàries.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

Al Casal no s'identifica actualment cap iniciativa vinculada amb l'economia social i solidària.

Des del Casal s'ha intentat promoure un grup de criança anomenat *Dona Llum*, però finalment no s'ha pogut desenvolupar per manca de persones implicades.

El Caliu celebra un mercat d'intercanvi de roba, tot i que el Casal no participa d'aquest.

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
CONGRÉS – INDIANS	Responsable / Equip tècnic	Coordinadora d'entitats	Artenea Associació	Teatre viu.cat	7 entitats ¹⁷

Font: elaboració pròpia

¹⁷ Coordinadora d'entitats de Congrés-Indians, Artenea, Associació Teatre viu.cat, Agrupació Congrés. Secció ping-pong, Associació El Caliu, Grup d'arpillers, Grup-taller hort urbà

Espai Putxet

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	3
Socioeconòmic.....	3
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	6
Enxarxament intern i extern.....	7
Cohesió i inclusió social.....	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	8
4. Quadre d'entrevistes	9

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri Espai Putxet		
Ubicació (Barri, Districte):	Putxet, Sarrià – St. Gervasi	Any d'obertura:	2009
Tipus de gestió:	Gestió Privada (empresa).	Entitats gestores:	Calaix de Cultura, S.L.
Espai:	262,20 m2	Horari:	Dilluns a Divendres: 10h-13h i de 16-21h; Dissabtes: 10-14h. Total hores setmanals d'obertura: 44h
Nº Treballadors:	2 jornades completes ¹⁸	Entitats que fan ús del casal:	4 ¹⁹

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

¹⁸ Treballadors: Dinamització 1; Coordinació/Direcció 1.

¹⁹ Entitats: (1) AAVV amics i veïns del Putxet; (2) Aula de cant i Coral Espai; (3) AE Pere Quart; (4) AMPA Escola Bressol Putxet.

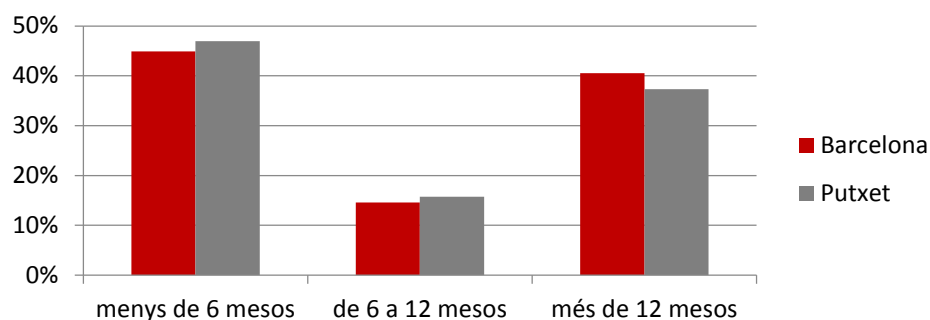
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

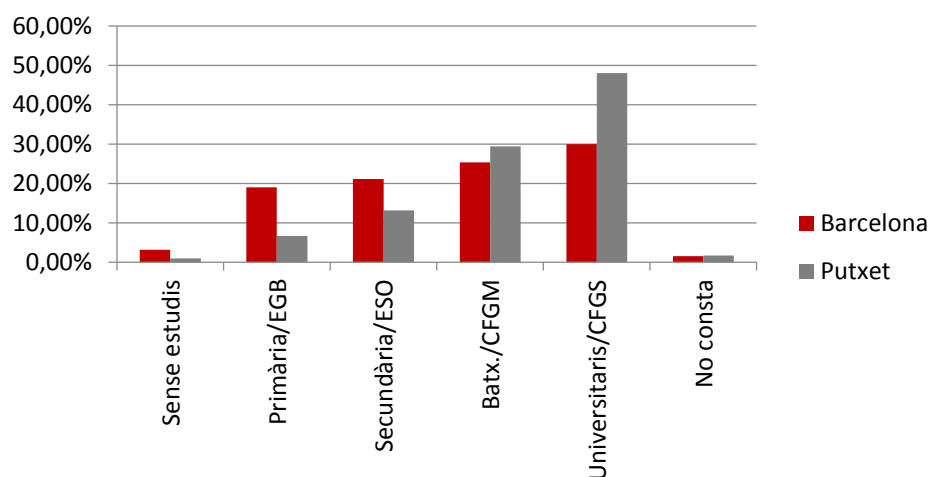
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Putxet	Homes	113,98%	14,16%	23,62%	14,70%
	Dones	184,99%	21,54%	20,29%	13,98%
	TOTAL	149,23%	18,70%	21,84%	14,30%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Percentatge sobre total, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

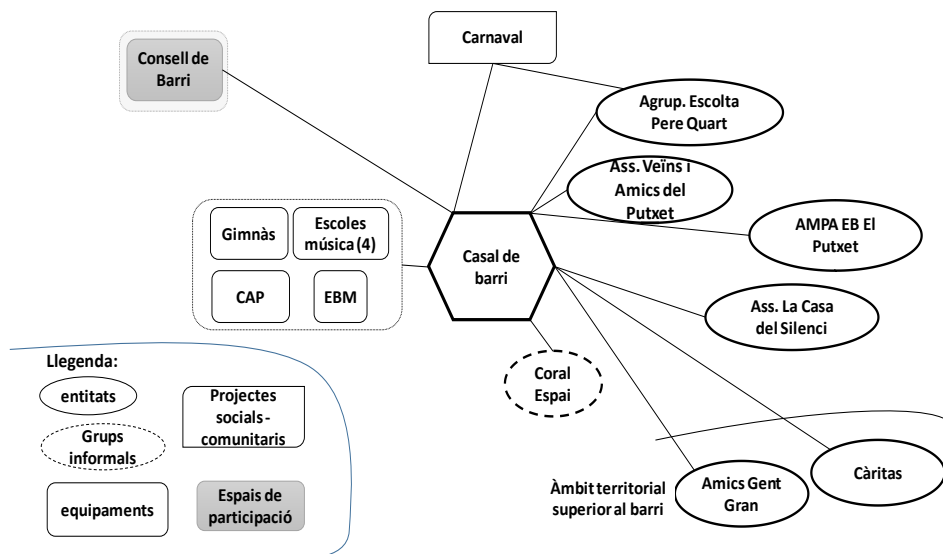

- El Putxet presenta una Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD) sobre la base 100 de 141. Això vol dir que la renda de les famílies és més alta que la mitjana de la ciutat, en concret un 40% superior. Dels 74 barris de la ciutat, el Putxet es troba en la posició 10.
- També relacionat amb l'indicador anterior, els nivells d'atur indiquen problemàtiques relacionades amb la renda que, de retruc, poden impactar en àmbits com l'habitatge, la salut, la formació.
- Al Putxet, a desembre de 2016 hi havia 1.055 persones en atur. Cal, però posar-ho en relació amb la població en edat activa (ja que les xifres de població activa no estan disponibles). En aquest cas, presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del **5.8%** de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, el Putxet ocupa la posició 65.
- En relació al conjunt de Barcelona, l'estructura de durada de l'atur mostra una major capacitat de retorn al mercat de treball en relació a la mitjana de la ciutat. Com s'observa en la gràfica, els casos d'atur menor de 6 mesos són superiors a la mitjana, mentre que els que superen els 12 mesos, són inferiors.
- El Putxet mostra una distribució dels nivells formatius diferenciada respecte la mitjana de la ciutat. Podem dir que el nivell formatiu general del barri és més alt que el de la ciutat, sobretot amb una presència força major de persones amb estudis universitaris.

Percepcions sobre context poblacional i social

- El capital econòmic i cultural al barri del Putxet és elevat, característica que ha perdurat en el temps. Segons les persones entrevistades de les entitats amb què hem treballat (veure'n quadre a la darrera pàgina), l'origen del barri és de "bohemis, artistes i persones amb un capital disponible elevat".
- El Putxet té una població jove, a diferència del que podrien ser altres barris eminentment residencials, però aquest fet no es tradueix en un increment de la vida associativa.
- L'orografia del territori s'apunta com una limitació pel barri. El Putxet està situat en un entorn amb fortes pujades i baixades, enmig d'un petit turó, fet que suposa una barrera per al desenvolupament de la vida als carrers.
- El Putxet és un barri situat a la frontera entre el Districte de Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia, dos districtes amb característiques diferents. Segons l'experiència de la població del territori, aquesta realitat de barri entre dos districtes ha generat algunes disfuncions en termes de coordinació entre administracions.
- El preu del lloguer d'aquesta zona suposa una barrera d'entrada al barri. La població immigrant -sobretot la població nouvinguda de països amb PIB baix- no té gaire presència al barri.
- El barri del Putxet compta amb un teixit associatiu reduït i, moltes vegades, poc connectat entre sí.

Sociograma 1. Mapa de les relacions efectives del Casal amb entitats, equipaments i projectes del barri del Putxet.

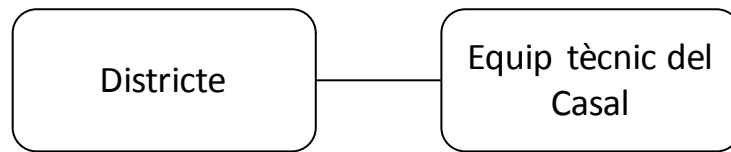

3. EL CASAL

- El perfil del barri repercuteix sobre certs aspectes del Casal. Així, per exemple, tots els tallers són de pagament. En relació al nivell dels tallers i cursos que s'ofereixen, acostumen a no ser de nivell inicial, a diferència d'altres equipaments, ja que els usuaris solen tenir coneixements i experiències prèvies sobre les diferents temàtiques.
- Al casal de barri del Putxet es fan activitats diverses: en destaquen els tallers culturals, les rutes per la ciutat i diverses activitats socioculturals.
- Al casal, a més, hi ha hagut activitats protagonitzades per músics de renom, fet que ha estat possible gràcies a la xarxa de contactes dels veïns/es del barri i a un esforç dut a terme per comptar amb persones reconegudes en la programació.
- El Casal també ofereix la cessió d'espais, si bé l'ús de l'equipament per part de les poques entitats del barri -que tenen altres espais habituals de trobada i activitat-, és baix. L'equipament i l'AMPA de l'escola bressol col·laboren en l'organització d'actes al Casal.
- Les corals que fan servir l'espai del Casal s'han format arran de diferents tallers fets aquí i en l'actualitat funcionen de manera autònoma: aquest és un exemple de com el Casal ha afavorit l'auto-organització del veïnat. Pel que fa a espais de trobada, l'Espai Putxet disposa d'una entrada àmplia amb diverses taules, on habitualment hi ha persones -normalment gent gran-parlant, jugant a jocs de taula o passant l'estona. Es creu positiu disposar d'espais de trobada informals que serveixin per connectar amb determinats públics.

Presca de decisions

Esquema 1. Model de governança

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

El Casal informa de la seva activitat de forma habitual al Districte, i si bé no hi ha un espai de decisió compartit, les decisions sí que es traslladen i s'informen de forma habitual.

La programació es realitza en base als coneixements que els treballadors poden tenir del territori i l'escolta activa de les demandes que fan les persones usuàries del Casal.

En l'organització d'algunes activitats hi participen de forma activa en certes activitats o projectes, com l'escola bressol i l'AMPA de la mateixa escola.

La valoració que es fa per part de les persones entrevistades sobre el model de gestió del Casal és molt precisa: els tècnics consideren que cal crear espais de governança oberts, on poder vehicular la participació de nous actors cap a la gestió formal del casal.

En aquest mateix sentit l'Agrupació Escolta planteja com a possibles millores per la gestió del Casal:

- Que la gestió de l'equipament la faci una entitat del barri o una agrupació d'entitats.
- Que una persona dels treballadors de l'equipament sigui un actiu del barri que tingui un bagatge i un reconeixement al territori.
- Obrir espais on els veïns i veïnes, sobre tot els joves, puguin expressar el que necessiten. Involucrar actors que no només treballin al barri sinó al Districte. Fer diagnosis participatives i compartides per orientar les futures actuacions del Casal.

Enxarxament intern i extern

- A nivell de la relació i la implicació amb el Casal les persones entrevistades destaquen que els veïns i les veïnes assumeixen un rol de consumidors i, en conseqüència, costa molt vincular-los a qualsevol activitat del barri o del Casal en què es necessiti certa implicació voluntària. D'igual manera, les entitats del barri treballen de forma parcel·lada i no es detecta una gran connexió entre el teixit social, el veïnat i els equipaments.
- La Festa Major del Putxet és una celebració organitzada per l'Associació de Veïns i Veïnes, exclusivament.

- El Casal organitza juntament amb l'Agrupació Escolta Pere Quart la festa de Carnaval que es fa al barri. En aquesta festa participen altres entitats en la seva celebració, com l'AMPA de L'Escola Bressol, però no de forma activa en l'organització de l'esdeveniment.
- La relació de l'equip tècnic del Casal amb l'entorn social ha canviat amb el pas del temps. En un primer moment des de l'equip tècnic, es va treballar amb l'objectiu d'apropar-se a veïns i veïnes i establir-hi relacions, convidant a la participació. En una segona fase es va dur a terme una anàlisi del territori i de les entitats, amb la finalitat de vincular el Casal a altres equipaments i, alhora, apropar les entitats existents a l'Espai Putxet. S'afirma que aquest procés va comportar una evolució en la programació, a partir de comptar amb la informació dels actors que viuen el barri. La participació que s'ha fomentat, però, és en relació a projectes concrets, sense que es plantegin les possibilitats de generar òrgans estables de participació.
- Així, des del Casal s'intenta impulsar el treball en xarxa amb altres equipaments i entitats del territori. Per exemple, es treballa amb professionals del CAP per coordinar xerrades sobre salut, en el marc del projecte conjunt *Aules de Salut*. També es participa al Consell de Barri i es treballa en coordinació amb l'Ajuntament del Districte per organitzar *l'Òpera en Ruta*.

Cohesió i inclusió social

Les diferents entitats que fan ús de l'equipament no es relacionen entre elles i aquest fet s'atribueix a la manca d'espais del Casal, tant els físics com aquells habilitats per la participació.

Tot i així, les entitats que fan ús del Casal perceben que han guanyat visibilitat des de que es troben a l'equipament. Els projectes i activitats que s'han realitzat han ajudat a fer visibles artistes i entitats del barri desconeguts pel veïnat.

Al barri no hi ha processos de mobilització ciutadana en què el Casal tingui oportunitat d'assumir un determinat rol. Les reclamacions o reivindicacions les fa l'Associació de Veïns i Veïnes a través de canals institucionals formalitzats entre aquesta i l'administració; i el Casal no té cap vinculació amb aquestes demandes.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

Anteriorment, al Casal hi duien a terme activitats, assemblees o altres, dos grups de criança i la cooperativa *Germinal*, totes tres iniciatives promogudes per veïns i veïnes del Farró. Aquestes van dur a terme alguna activitat per visibilitzar-se i donar-se a conèixer, sobretot amb xerrades. Actualment no utilitzen l'espai del Casal perquè l'orografia del territori no permet una bona relació entre el Putxet i el Farró. En aquest sentit, manquen iniciatives promogudes des del propi barri, alhora que hi ha (o hi havia) una manca d'equipaments al Farró.

Així, des del Casal no s'impulsen ni s'alberguen actualment iniciatives socioeconòmiques vinculades a l'Economia Social i Solidària ni a les economies comunitàries. Al districte s'ha creat l'espai autogestionat La Tecla, que vehicula la participació de la població jove del territori amb inquietuds relacionades amb l'autogestió i el treball comunitari.

4. QUADRE D'ENTREVISTES²⁰

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
PUTXET	Responsable / Equip tècnic + Districte	AAVV amics i veïns del Putxet	AE Pere Quart	Escola Bressol Putxet (AMPA + directora)	

Font: elaboració pròpia

²⁰ El color vermell correspon a entrevistes que no es van realitzar.

La Vinya

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	3
Socioeconòmic.....	3
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	7
Enxarxament intern i extern.....	7
Cohesió i inclusió social.....	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	8
4. Quadre d'entrevistes	9

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri la Vinya		
Ubicació (Barri, Districte):	La Marina del Port, Sants-Montjuïc	Any d'obertura:	2016
Tipus de gestió:	Gestió per conveni (Entitat)	Entitats gestores:	AVV La Vinya
Espai:	258,58 m2	Horari:	Dilluns a divendres de 10 a 20:30h. Hores setmanals d'obertura: 52,5h
Nº Treballadors:	Una mitja jornada ²¹	Entitats que fan ús del casal:	7 ²²

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

²¹Treballadors: el Casal el gestionen una persona dinamitzadora (contractada) i el president de l'AVV (dedicació no voluntària). Compta també amb diverses persones voluntàries per al desenvolupament de tallers i activitats.

²²**1)** AVV Plus Ultra **2)** Futbol Club Zona Franca **3)** AVV la Vinya **4)** Els diables del Port **5)** Rondalla de Sant Cristòfol **6)** Jubilats de la SEAT **7)** Parròquia de Sant Cristòfol.

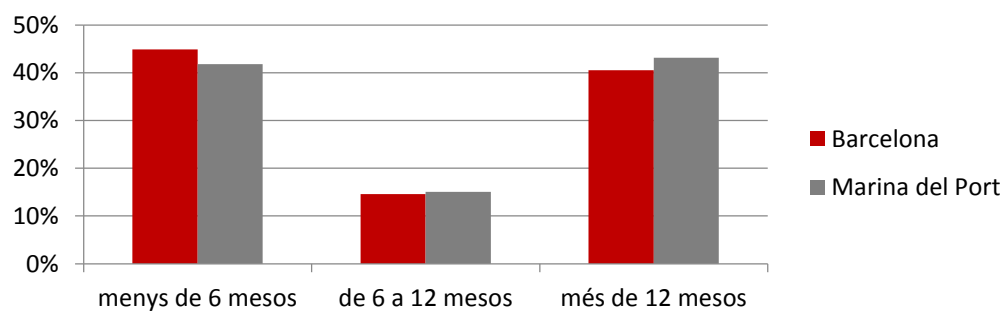
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

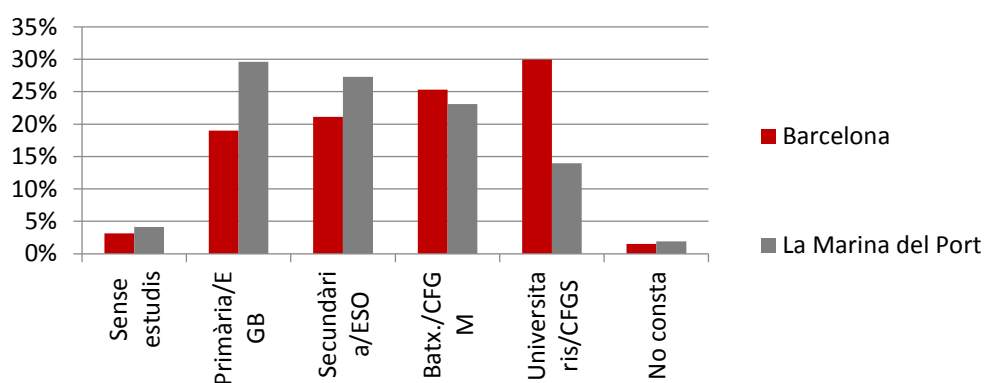
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Marina del Port	Homes	115,70%	12,18%	21,85%	13,39%
	Dones	170,25%	16,61%	20,02%	12,96%
	TOTAL	142,11%	14,75%	20,93%	13,17%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016.

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Percentatge sobre total, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

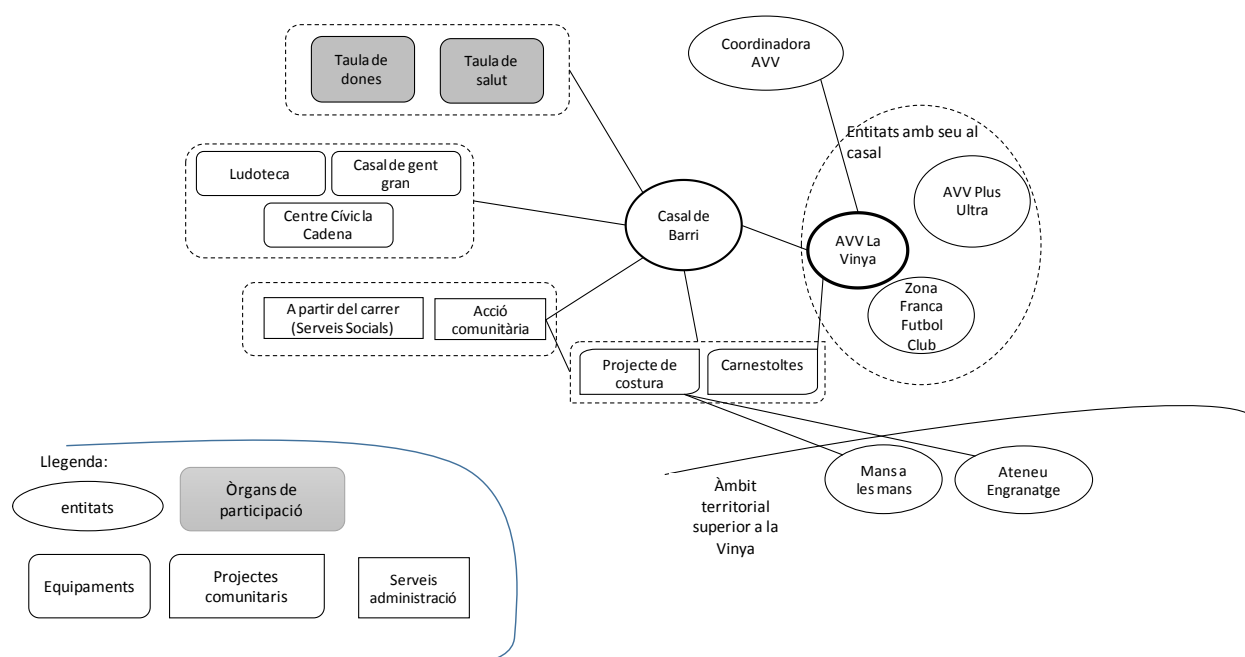
- El Casal és un equipament recent, amb poc més d'un any d'activitat, que és gestionat per l'AVV de la Vinya. En aquest moment inicial els límits entre el Casal i l'AVV són difosos, ja que a l'espai del Casal s'hi barregen la seu de l'AVV i la direcció de l'equipament -a la mateixa taula i despatx-, es fan activitats del Casal i l'AVV al mateix espai i es publiciten indistintament. Dirigeix el Casal i Presideix l'AVV la mateixa persona.
- La Marina del Port disposa d'una població lleugerament més jove que no pas el conjunt de Barcelona. En aquest sentit, cal destacar el diferencial de les dones, que presenten un índex d'envelliment més elevat a causa de la seva major esperança de vida.
- Pel que fa a l'índex de dependència juvenil, veiem que a la Marina del Port aquest és lleugerament superior (1,5 punts percentuals) al conjunt de Barcelona. En aquest sentit, la població menor de 15 anys comparada amb la població de 15 a 65 anys, és similar al conjunt de la ciutat. El barri, a més, disposa d'un percentatge d'estrangeria menor que en el conjunt de la ciutat.
- L'esperança de vida a la Marina del Port (període 2009-2013) és major que la del conjunt de Barcelona: Barcelona 80 anys els homes i 86,4 les dones; a la Marina del Port 83 els homes i 88,1 les dones.
- La Marina del Port presenta una Renda Familiar Bruta Disponible sobre la base 100 de 70,4 (menor que en el barri del Raval).
- Dels 74 barris de la ciutat, la Marina del Port es troba en la posició 51 en el nivell de renda familiar disponible.
- La Marina del Port presenta un atur registrat en termes absoluts força elevat. A desembre de 2016 hi havia 2.184 persones. En aquest cas, la Marina del Port presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del 9,82% de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, la Marina del Port ocupa la posició 18.
- La Marina del Port disposa de menys població amb estudis més enllà d'ESO. Quan observem els nivells formatius superiors i especialitzats, la Marina del Port presenta menor proporció de població amb estudis post-obligatoris que al conjunt de la ciutat.

Percepcions sobre context poblacional i social

- La Vinya és un barri molt petit situat al bell mig de la Marina, cosa que facilita la circulació de gent i fa que no sigui un espai aïllat.
- Les problemàtiques relacionades amb l'atur i, per tant, amb la manca de recursos econòmics i les seves derivades en termes d'habitatge són presents al barri. Els desnonaments són una realitat que està a l'ordre del dia.
- És important el repte que signifiquen tant robatoris com problemàtiques que es deriven de la presència de drogues al barri.
- Es destaca que a la Vinya hi ha la meitat de població gitana, cosa que per sí no genera conflictivitat però en certes situacions es donen topades per motius culturals i d'aplicació de principis propis en la resolució de conflictes.

- La població de La Vinya prové de contextos culturals i religiosos diversos, però la percepció és que hi ha força nivell de cohesió social.
- En termes de teixit social i associatiu, la Vinya és un barri petit que té en l'Associació de veïns la seva principal entitat d'associacionisme. Tot i això són diverses les entitats que actuen al barri – la majoria de les quals actuen sobretot a escala de la Marina, i per tant amb un àmbit d'actuació territorial més gran que la Vinya- que no estan coordinades entre elles.

Sociograma 1. Mapa de les relacions efectives del Casal amb entitats, equipaments i projectes del barri de la Marina del Port

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extreta de les entrevistes.

En termes de futur, hi ha previst fer un projecte conjunt amb “A Partir del Carrer”, un servei d'acció socioeducativa destinat a joves que fan del carrer el seu espai principal de relació, amb qui es vol desenvolupar un projecte de boxa per a joves.

3. EL CASAL

Actualment la prioritat des del Casal és treballar internament en el projecte propi.

Activitat:

- De totes les activitats que es desenvolupen al Casal, algunes són de pagament i altres gratuïtes, tot i que com a criteri general les activitats tenen un cost mínim de 5 € per tal de fomentar que les persones apuntades valorin l'activitat i s'hi comprometin. Algunes activitats s'organitzen conjuntament amb altres agents del barri.

- Moltes de les activitats que es fan al Casal es fan a proposta de voluntaris que proposen activitats d'acord amb les seves habilitats, tot i que es considera que dependre de persones voluntàries a vegades ha generat algun problema en termes de compromís i continuïtat de les activitats.
- Cessió d'espais: dues entitats allotjades, l'AVV Plus Ultra (barri del costat) i el Futbol Club Zona Franca (entitat presidida pel també president de l'AVV i director del Casal). . Aquestes cessions es fan amb el cost d'acord als barems del projecte. Es fan cessions també per a celebracions d'aniversaris i per a altres activitats que es desenvolupen en coordinació amb l'associació de veïnes i veïns.

Presa de decisions

Esquema 1. Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

Pel que fa a la programació de tallers, aquesta depèn de les decisions del director i de les ofertes que fan els voluntaris per tal d'oferir tallers. En els temes més operatius del Casal, el dinamitzador també té un paper en la presa de decisions.

Les activitats i tallers que es desenvolupen responen a les possibilitats de dur-los a terme o a partir de demandes que les persones que hi participen expressen.

Enxarxament intern i extern

- La participació del Casal en projectes comunitaris afavoreix l'enxarxament, especialment en relació al barri. En aquest sentit, destaquen el Carnestoltes i el projecte de costura, com a espais d'organització comunitària. En relació al treball en xarxa i la participació en projectes amb altres agents, des del Casal també es preveu la participació activa en la propera implantació del Pla de Barris de la Marina, i la implicació en una iniciativa conjunta amb Barcelona Activa i l'associació Mans a les Mans en l'àmbit ocupacional adreçat a joves del Submarí (projecte socioeducatiu per a infants i joves, de l'entitat Mans a les Mans). A banda d'aquests futuribles més concrets, s'exploren també vies de col·laboració amb altres entitats amb les quals encara no hi ha una relació establerta com són Respir o Marina Viva.

- Des d'Acció Comunitària de la Marina es considera molt rellevant que el Casal entri en aquestes dinàmiques de treball conjunt, ja que hi ha hagut alguns puts de conflicte amb altres actors de naturalesa diferent i amb els que ara es col·labora, canviant així la tendència anterior i generant noves actuacions i projectes al barri des del treball en xarxa.
- El Casal també dóna suport a persones que es troben en situació de dificultat, sobretot vinculat a situacions de desnonaments i maltractaments. En els casos de dones maltractades que s'adrecen al Casal per demanar suport, és des d'allà que s'activen els mecanismes pertinents.
- Cal apuntar que en els darrers anys en què s'han donat dinàmiques de mobilització social, han aparegut nous actors amb qui no sempre hi ha hagut una coordinació. Inicialment hi va haver certa fricció entre moviments vinculats al 15M o la PAH i les AVV històriques, però actualment s'estan acostant posicions i, fins i tot, al Casal es fa un projecte conjunt amb l'Ateneu, sorgit de les dinàmiques de mobilització del 15M.
- El Casal està vinculat amb el Centre Cívic La Cadena en termes d'intercanvi d'experiències i suport en qüestions de gestió i administratives. Des de la Coordinadora d'AVV i Acció Comunitària de la Marina es dóna suport al Casal en aquelles qüestions més operatives, de gestió i tècniques.

Cohesió i inclusió social

El Casal de la Vinya té la voluntat d'esdevenir un espai de dinamització comunitària, un lloc des del qual poder tirar endavant projectes que donin suport a les persones i les seves condicions de vida. En aquest sentit la seva vinculació a l'AVV és fonamental, també.

En termes de diversitat, es reconeix que el Casal aconsegueix atreure persones de diverses comunitats, responenent a la diversitat del barri.

Com a Casal tenen una participació activa en la Taula de dones, ja que tal com s'ha recollit anteriorment és una problemàtica a la qual són especialment sensibles.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

- Al Casal no s'impulsen Iniciatives socioeconòmiques com a tals.
- Es duu a terme el projecte de costura que té un component de formació laboral, tot i que l'objectiu final no és el de generar iniciatives socioeconòmiques sinó fer treball comunitari.
- Properament es desenvoluparà un projecte acompanyat per Barcelona Activa de capacitació laboral en termes de costura i es preveu poder-ne dur a terme d'altres de programació web. Aquests són projectes sociolaborals on la mirada és més capacitadora que emprenedora, tot i ser de forma col·lectiva.

- Alguns dels projectes en estadi pre-laboral i laboral de formació i capacitatíó se centren més en la dinamització comunitària i l'enxarxament personal.

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
LA VINYA	Responsable / Equip tècnic	Unió entitats La Marina	PAC La Marina	Casal de Gent Gran	

Entrevista conjunta

Casal de Barri Bac de Roda

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	4
Socioeconòmic.....	4
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	6
Enxarxament intern i extern.....	7
Cohesió i inclusió social.....	7
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	9
4. Quadre d'entrevistes	9

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri Bac de Roda–Poblenou		
Ubicació (Barri, Districte):	Poblenou, Sant Martí	Any d'obertura:	2010
Tipus de gestió:	Gestió per conveni (cívica). Entitat	Entitats gestores:	Associació Social i Cultural Bac de Roda
Espai:	489 m2	Horari:	Dilluns: 16h -21h; Dimarts a divendres: 10-13:30h i 16 - 21h. Dissabtes: 10-13:30h Total d'hores setmanals: 42,5
Nº Treballadors:	2 jornades completes i 1 ½ jornada ²³	Entitats fan ús del casal:	5 ²⁴

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

²³Treballadors: Dinamització/Coordinació d'activitats 1; Coordinació de projectes 1; Atenció al públic 1

²⁴Entitats: 1) Reiki Solidari; Grups que utilitzen l'espai de forma regular: 2) Banc del Temps del Poble Nou, 3) Grup de Sardanes, i dos grups de teatre 4) El Portàtil i 5) Pollos Sin Cabeza.

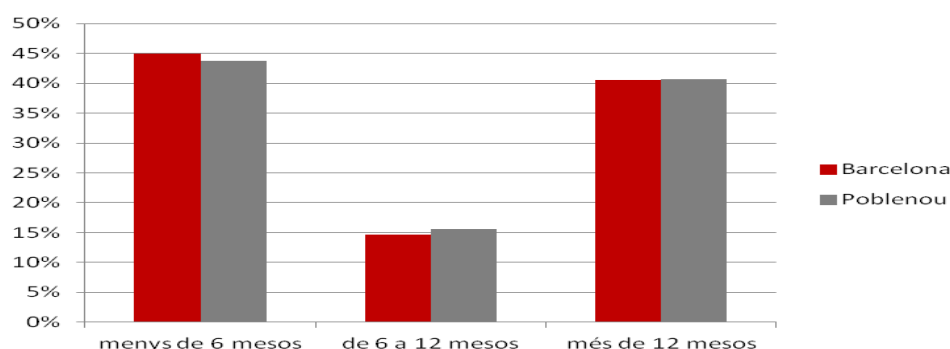
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

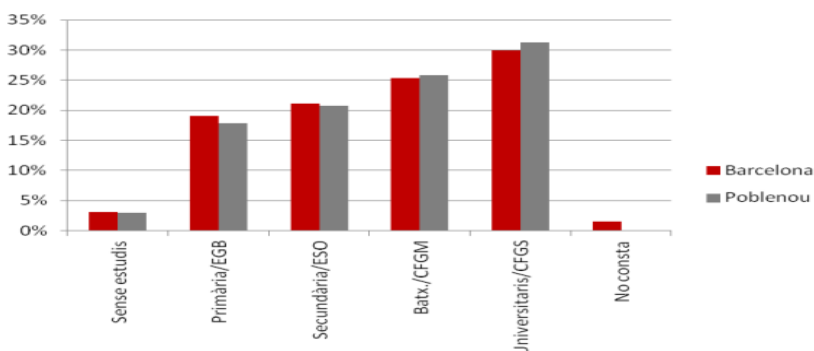
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Poblenou	Homes	78,04%	15,89%	24,47%	21,89%
	Dones	128,63%	23,65%	22,91%	18,44%
	TOTAL	97,56%	21,11%	24,42%	16,73%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Percentatge sobre total, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

El Poblenou presenta una Renda Familiar Bruta Disponible sobre la base 100 de 95,6. Això vol dir que la renda de les famílies és 5 punts inferior a la mitjana de Barcelona. Dels 74 barris de la ciutat, el Poblenou es troba en la posició 26.

Al Poblenou, a desembre de 2016 hi havia 1532 persones en atur²⁵. Cal, però posar-ho en relació amb la població en edat activa (ja que les xifres de població activa no estan disponibles). En aquest cas, presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del **7%** de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, el Poblenou ocupa la posició 51.

El Poblenou disposa d'uns nivells d'estudis lleugerament superior a la mitjana de la població de Barcelona, amb una distribució força similar però que supera la mitjana en els trams dels nivells d'estudis superiors²⁶. Hi ha major proporció d'estudis universitaris i de batxillerat o cicles formatius (mitjans i superiors), mentre que en els nivells inferiors, la proporció baixa.

Percepcions sobre context poblacional i social:

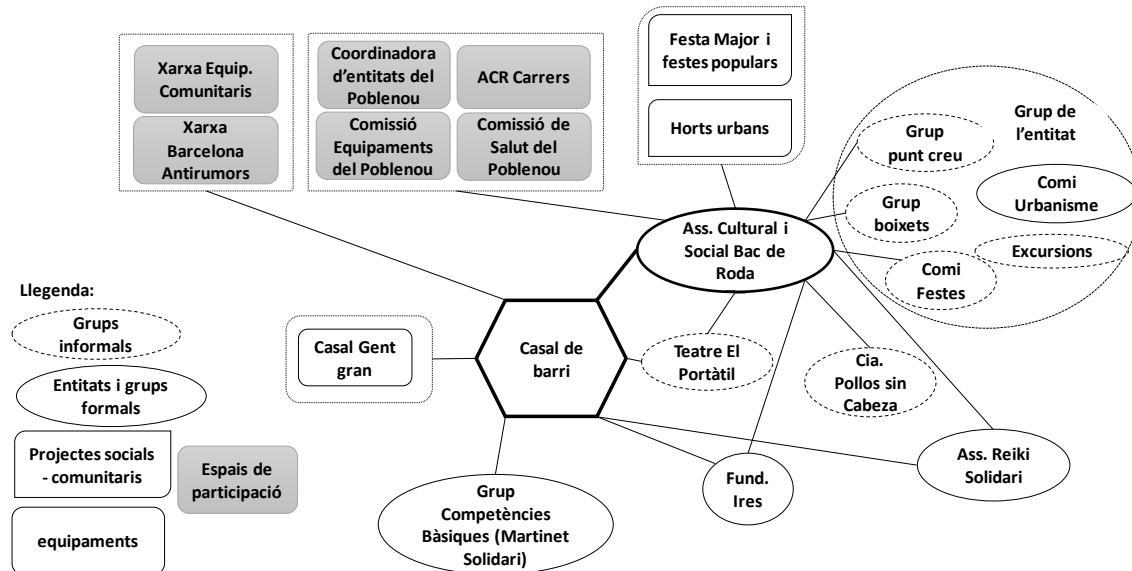
Segons les entrevistes:

- En relació a les dinàmiques de mobilitat del perfil resident al barri s'han produït importants diferències a nivell econòmic dins del mateix territori. La població nouvinguda ostenta un nivell socioeconòmic més alt que aquells que havien residit tradicionalment al Poble Nou, fet que relacionen amb l'augment del preu dels habitatges. Comenten que ara s'han trobat situacions en les que els veïns de tota la vida no poden pagar el preu del lloguer i, això, està generant un conflicte entre la nova població i la de "tota la vida".
- En relació al perfil de població migrada resident al Poblenou es destaquen els següents països d'origen: Pakistan, Itàlia i Argentina i s'afirma la seva alta capacitat d'integració al barri.
- Les dificultats en l'enfortiment de les dinàmiques comunitàries i associatives són:
 - Manca d'escoles i d'activitats infantils/familiars: hi ha molt poca oferta (pública i privada) i demanda d'activitats familiars.
 - Habitatge: la gent jove ha de marxar del barri. Hi ha molt poca oferta (lloguer i venda) i l'oferta que hi ha és molt cara.
 - Turisme: és una problemàtica que sobre tot afecta determinades zones, com per exemple a nivell de la Rambla del Poblenou, el seus voltants i les zones pròximes a la platja.

²⁵ Veure a l'Annex Gràfic 2. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016.

²⁶ Veure a l'Annex Gràfic 3. Nivell formatiu de la població. Percentatge sobre total, 2016.

Sociograma 1. Mapa de les relacions efectives del Casal amb entitats, equipaments i projectes del barri del Poblenou.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extreta de les entrevistes.

3. EL CASAL

L'entitat gestora és una entitat amb una important trajectòria al barri, prèvia a l'equipament. Des de la Fundació Ires s'assenyala que *"l'entitat és molt activa i reivindicativa, sempre ha estat mobilitzant-se al barri i després se'ls va donar la gestió de l'equipament"*.

Per tal de definir l'equipament i d'elaborar la programació es va fer, inicialment, un petit diagnòstic per detectar les necessitats dels veïns i veïnes del barri, tal i com expressen des del grup de teatre El Portàtil *"en un principi si que vam passar per un procés de definició de necessitats que calia cobrir des del Casal, ara que ja ens hem anat consolidant aquest debat continua però d'una forma més diluïda"*.

Les activitats del Casal són molt diverses, des de tallers lúdics-formatius, espectacles, sortides, visites a diferents indrets (edificis, equipaments, visites a Barcelona o Poblenou). Aquesta programació pretén apropar els usuaris a conèixer la realitat de Barcelona i, en concret, la del Poblenou.

Al Casal s'hi han traslladat diferents grups que el fan servir com a espai de trobada i d'altres s'hi han consolidat oferint, a més, algunes de les activitats que conformen l'oferta de l'equipament.

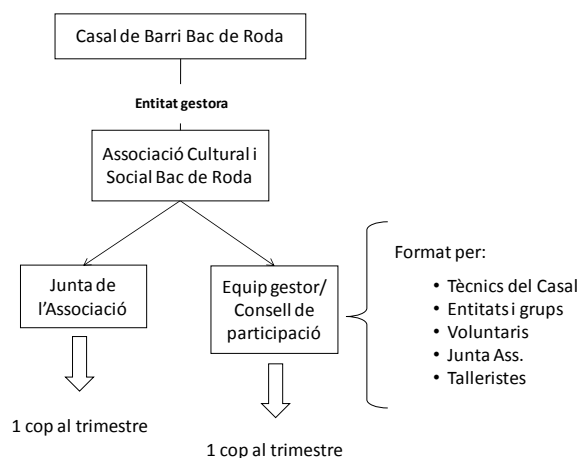
Es distingeixen tres tipus de cessions o usos i condicions de l'espai que actualment es realitzen:

1. Grups o entitats que formen part del projecte (com la Fundació Ires i Reiki Solidari): cessió de l'espai perquè formen part del projecte i, per tant, tenen cabuda a l'equipament. La cessió és gratuïta perquè es valora la tasca voluntària, la gratuïtat del servei que s'ofereix i la visió comunitària amb què treballen.
2. Grups que es vinculen a l'entitat gestora (com per exemple el grup "Pollos"): grups que l'entitat entén que la seva relació amb l'espai no ha de vincular-se només a través de l'equipament, sinó a través del projecte comunitari. La contraprestació que es demana a aquests grups per l'ús de l'espai és la vinculació al projecte de l'entitat gestora. Pollos va néixer com un grup independent que, amb el temps, es va incorporar a l'entitat gestora.
3. Cessions que anomenen lloguers: tipus de cessió que es realitza amb l'organització *Kids and Us*, amb escoles del barri que necessiten un espai puntualment o alguna empresa.

El públic del Casal és força divers i representa diferents segments de població com adults, famílies, parelles joves amb fills petits i grups de gent gran.

Presa de decisions

Esquema 1 . Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

Enxarxament intern i extern

El Casal compta amb un grup de persones voluntàries que realitzen diferents tallers o activitats i que, en la mesura de les seves possibilitats, s'involucren en la planificació i gestió de les mateixes. És

important potenciar la coincidència entre les necessitats del Casal i els temps disponibles del voluntariat.

En l'actualitat un exemple representatiu de dinàmiques és la col·laboració que es dona entre el Casal de Barri i el Casal de Gent Gran. Aquests dos equipaments, molt propers l'un a l'altre, es coordinen amb l'objectiu de facilitar-se espais.

El Casal participa també d'espais de debat i coordinació a nivell de Barcelona i de barri, com poden ser la Xarxa d'Equipaments Comunitaris o la Coordinadora d'Equipaments del Poblenou.

S'assenyala la feina que les entitats que integren el Casal realitzen en altres espais o amb altres entitats com una activitat complementària, però integrada, al treball en xarxa que es promou des de l'equipament. Per exemple, l'entitat gestora participa de projectes de barri o de districte com poden ser la Festa Major, activitats de caire cultural i lluites socials. Aquestes dinàmiques faciliten la coneixença i la connexió amb la resta d'entitats del barri.

Les entitats entrevistades valoren positivament la comunicació de l'activitat que fa el Casal. Destaquen com a eina de comunicació i propaganda efectiva el boca-orella entre veïns i veïnes, sobre tot de persones que han fet alguna activitat a l'equipament i després comparteixen la informació als seus espais de relació.

Cohesió i inclusió social

- Des d'entitats del territori s'apunta que el Casal intenta dotar al veïnat d'un "equipament inclusiu", que permeti la participació de tots i totes, i que des del casal "es facilita a les entitats i als veïns i les veïnes l'ús de l'equipament". En aquest sentit és important aconseguir cada cop majors sinèrgies.
- Els debats socials de l'entitat gestora (per exemple sobre feminisme) es traslladen al Casal i s'intenten incorporar i treballar en el dia a dia de l'equipament els posicionaments o acords presos.
- El Casal possibilita o fomenta el debat sobre temes d'interès polític i estratègic de l'entitat gestora.
- Per una part de la població que fa ús del Casal, la relació amb l'equipament és prestador del servei – consumidor del servei.
- Desaparició de dinàmiques comunitàries amb els Serveis Socials i el CAP de la zona, possiblement per manca d'espais estables d'articulació com per exemple taules de treball sectorial de barri, ja que aquestes activitats conjuntes havien sorgit sempre a iniciativa de l'Associació de Veïns i Veïnes.

- Al barri costa trobar dinàmiques de mobilització social comunitària o actes de protesta política en els que no estigui implicada l'entitat gestora.

Pel que fa a la inclusió dels diferents segments de població en les dinàmiques del Casal s'assenyala, sobre tot des de l'equip tècnic, que s'han de potenciar dos col·lectius en concret: el jovent i la gent gran. Des de l'equipament s'entén que els i les joves necessiten un espai propi que puguin gestionar, pot ser independent del Casal de barri o annex al mateix. També es creu necessari al territori un casal de gent gran. En aquest sentit, es planteja des del mateix equipament la possibilitat d'organitzar algunes activitats en horari de matí adreçades a les persones grans, amb l'objectiu de donar resposta a aquesta necessitat.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

És difícil identificar iniciatives socioeconòmiques consolidades i que puguin tenir una repercussió significativa sobre les condicions de vida de les persones implicades. Tot i així, fent més èmfasi en la qüestió i a través de plantejar alguns exemples, s'identifiquen algunes iniciatives o grups que poden tenir relació amb la qüestió que es planteja:

- Anteriorment hi havia hagut un grup de Dones mares en Vincle (mares soles per elecció), si bé van deixar d'utilitzar l'equipament com a espai de trobada.
- Grup de lectura a proposta de veïns i veïnes que vénen a tallers i han plantejat la proposta.
- També es destaca l'existència d'un hort comunitari que gestiona la mateixa entitat que porta el Casal. Aquest hort és molt popular i té llista d'espera per poder treballar una parcel·la.

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
BAC DE RODA	Responsable / Equip tècnic	Grup de Teatre El Portàtil	Fundació IRES	REIKI SOLIDARI	

Font: elaboració pròpia

Can Gili Nou

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	4
Socioeconòmic.....	4
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	7
Enxarxament intern i extern.....	8
Cohesió i inclusió social.....	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	9
4. Quadre d'entrevistes	9

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri Vila Olímpica – Can Gili Nou		
Ubicació (Barri, Districte):	Vila Olímpica, Sant Martí	Any d'obertura:	2011
Tipus de gestió:	Gestió per conveni (cívica). Entitat	Entitat gestores:	AAVV Vila Olímpica
Espai:	800 m ²	Horari d'obertura al públic:	Dilluns: 16-21h; Dimarts a Divendres: 10:30h-13:30h; 16-21h Total d'hores setmana: 37h
Nº Treballadors:	1 contracte a temps complet ²⁷	Entitats fan ús del casal:	10 ²⁸

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

²⁷ 1 dinamitzadora contractada a jornada completa.

²⁸ Entitats: **(1)** AAVV Vila Olímpica; **(2)** Associació Cultural i Recreativa El Sot de l'Illa; **(3)** Teatre Icària; **(4)** Coral Vila Olímpica; **(5)** Centre Esportiu de la Vila Olímpica; **(6)** Grup de comerciants de la Vila Olímpica; **(7)** Comunitats de veïnat; **(8)** Comunitats de pàrking; **(9)** Escola Aules; **(10)** EMAC.

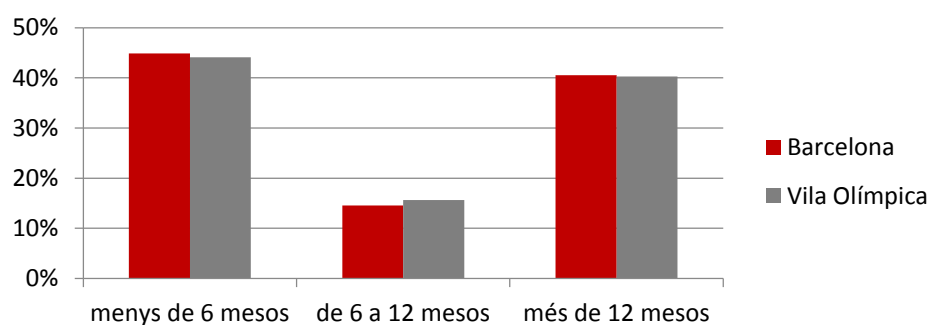
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

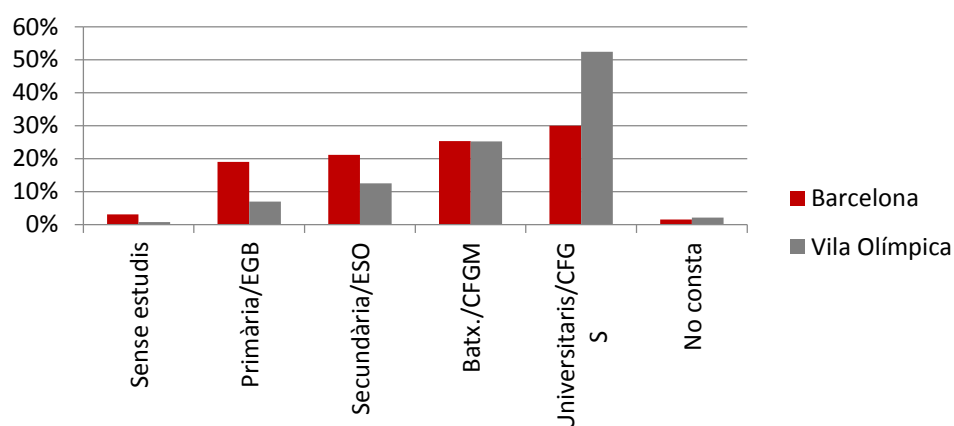
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Vila Olímpica	Homes	69,41%	6,56%	24,41%	19,43%
	Dones	84,93%	14,52%	26,79%	18,09%
	TOTAL	76,86%	10,78%	17,03%	18,76%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Percentatge sobre total, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

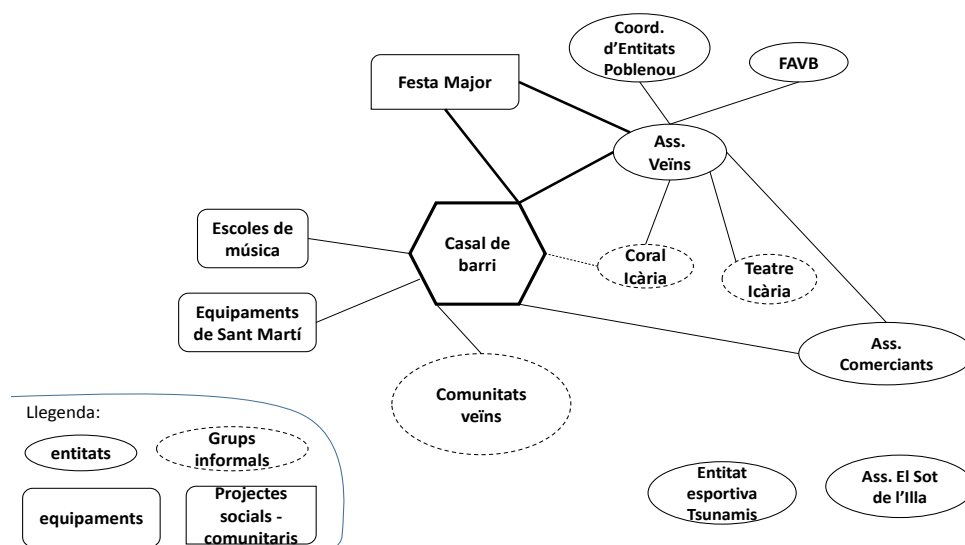
- Veiem que la Vila Olímpica disposa d'una població significativament més jove que no pas el conjunt de Barcelona. És doncs un barri jove amb uns nivells d'envelliment molt baixos, sobretot entre la població masculina.
- Així mateix s'observa en l'índex de sobreenvelliment, que és gairebé la meitat del que representa al conjunt de Barcelona. La piràmide tant estreta en els pisos superiors així ho indica.
- L'esperança de vida a Vila Olímpica (període 2009-2013) és lleugerament menor que la del conjunt de Barcelona (sobretot en el cas de les dones): Barcelona 80 anys homes i 86,4 les dones; a la Vila Olímpica 80,2 els homes i 85,1 les dones. La diferència, però, és molt minsa entre els dos territoris de comparació.
- La Vila Olímpica presenta una Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD) sobre la base 100 de 150,2. Això vol dir que la renda de les famílies és 50 punts superior a la mitjana de Barcelona. Dels 74 barris de la ciutat, la Vila Olímpica es troba en la posició 9.
- A la Vila Olímpica, a desembre de 2016 hi havia 447 persones en atur. Cal, però, posar-ho en relació amb la població en edat activa (ja que les xifres de població activa no estan disponibles). En aquest cas, presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del 7% de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, la Vila Olímpica ocupa la posició 52.
- La Vila Olímpica disposa de major nivell formatiu, ja que més de la meitat dels habitants disposen d'estudis universitaris. La presència de persones amb estudis de primària o de secundària de primera etapa és menor que la mitjana.

Percepcions sobre context poblacional i social:

- En els seus inicis, en el barri no hi havia associacions, equipaments públics ni teixit comercial: es tracta, a més, d'un barri de nova creació.
- Les entitats entrevistades han coincidit en destacar positivament les relacions socials que es donen entre els veïns i veïnes del barri.
- La creació del Casal es dugué a terme fruit de la reivindicació de l'Associació de Veïns (AVV), que demanava un espai on allotjar-se. El comerç està dispers. L'únic espai pròxim (en termes de distància) que disposa d'una major concentració d'establiments comercials és el centre comercial del barri (El Centre de la Vila).
- Històricament les reivindicacions del barri han estat lligades a la manca d'equipaments públics. El Casal és un dels pocs equipaments socials existents al barri, que compta amb una biblioteca i un poliesportiu.
- Segons les persones entrevistades, la recent creació del barri té conseqüències sobre el sentiment de pertinença que tenen els veïns i veïnes sobre aquest territori. Es comenta que a diferència del Poblenou, que compta amb un passat històric i amb una gran diversitat de moviments i espais associatius, la Vila Olímpica "no té res".
- Al barri podem trobar diferents col·lectius de persones migrades. Tot i que el nombre d'immigrants ha disminuït gradualment des del 2009 fins a l'actualitat (49,2 immigrants per cada

mil habitant l'any 2009; 41,9 l'any 2016²⁹), les entitats entrevistades destaquen que la població immigrant que actualment arriba disposa de rendes altes i prové de la Comunitat Europea (França i Itàlia són els països amb major nombre de residents vivint a la Vila Olímpica; 169 i 296 persones l'any 2016 respectivament³⁰).

Sociograma 1. Mapa de les relacions entre entitats, equipaments i projectes del barri de la Vila Olímpica del Poblenou.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació extreta de les entrevistes.

3. EL CASAL

- L'equipament vol ser un espai de trobada pels veïns i veïnes, a través d'espais com la llibreria i el punt de cafè del vestíbul, i proporcionar al barri una variada oferta d'activitats i serveis.
- El Casal ofereix un volum important d'activitats (85, entre tallers i activitats puntuals), si bé no totes es duen a terme per manca de participants.
- Es programen també activitats puntuals. Algunes activitats i tallers es programen des del Casal, a través de la persona tècnica contractada, i altres les promouen o proposen veïns/es i persones que s'adrecen al Casal.
- El Casal compta amb voluntaris que impulsen diverses activitats. N'hi ha un a temps complet i un a temps parcial, i altres que, esporàdicament, presenten propostes d'activitats i les duen a terme (cursos de guitarra, la cuina del barri, etc.).

²⁹ Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

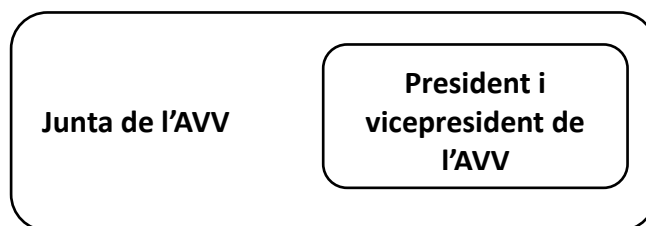
³⁰ Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

- Al Casal també es fan exposicions que es poden veure durant un temps limitat a les mateixes instal·lacions de l'equipament.
- Al Casal també es fan cessions d'espai. Actualment utilitzen espais de l'equipament dos grups de música clàssica de dues escoles del barri. La cessió es fa de forma gratuïta amb la condició d'oferir alguna contraprestació que, en aquest cas, és realitzar una actuació en el marc de la Festa Major del barri. L'equipament és una referència per les comunitats de veïns a l'hora de demanar un espai per realitzar les reunions pertinents, aquestes també es fan de forma gratuïta.
- L'Associació de Veïns assenyala que al Casal assisteix un públic heterogeni.
- Tot i oferir activitats per un públic jove, aquest col·lectiu continua reivindicant un espai propi al barri, segons afirma l'Associació de Veïns. Tanmateix, s'ofereixen activitats infantils i per a majors de 12 anys amb autorització materna/paterna.
- Des que es va incorporar a l'equip de treballadors del Casal una tècnica encarregada de la dinamització de l'equipament el nombre d'usuaris del col·lectiu de gent gran en moltes de les activitats que s'ofereixen ha augmentat.

Presa de decisions

Esquema 1. Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

L'espai per tractar els temes relatius a la gestió del Casal és la Junta de l'Associació de Veïns, que es reuneix cada quinze dies. En aquesta es tracten no només temes relatius al Casal, sinó que es combina amb qüestions relatives al barri i a la mateixa Associació. Les decisions que es prenen en aquest espai es traslladen posteriorment a la tècnica del Casal.

Des de l'Associació de Veïns valoren la gestió de l'equipament de forma positiva, tot i que es creu que s'hauria d'ampliar l'equip tècnic a dues persones contractades. Aquest fet no s'havia cregut oportú fins ara.

Enxarxament intern i extern

La connexió del Casal amb altres equipaments i entitats del barri està molt relacionada amb el rol que l'Associació de Veïns ha desenvolupat històricament al territori. Aquesta entitat ha impulsat

certs col·lectius, com l'Associació de Comerciants, i col·labora amb dos grups que depenen econòmicament d'ella: la Coral Icària i el Teatre Icària.

Entitats amb qui es té relació, si bé no participen activament en el Casal:

- Entitat esportiva Tsunamis
- Ass. El Sot de l'illa (entitat de dinamització cultural)
- Ass. Comerciants

Treball en xarxa:

- Casal de barri del Poblenou
- Coordinadora d'entitats del Poblenou
- Centre Cívic Sandaru (A vegades fan alguna activitat, ja que tenen teatre amb camerinos, escenari, etc.)
- Casals de Barri del Districte de Sant Martí
- Comissió d'Equipaments del Poblenou

Segons l'Associació de Veïns, actualment a Vila Olímpica no es troben entitats actives en l'àmbit comunitari.

Cohesió i inclusió social

Des d'un inici els veïns i veïnes van poder participar en el disseny de l'equipament a través d'un procés participatiu. Caldria tornar a crear espais inclusius de participació per al veïnat ni les entitats.

Des de l'equipament es té la impressió que al ser "l'únic equipament social" del barri ja s'està a disposició dels veïns i veïnes que vulguin fer servir les instal·lacions i els serveis que proporciona el Casal. Tot i així hi ha el repte de facilitar la cerca de propostes que possibilitin trobar respostes als horaris d'algunes entitats.

Segons manifesten des de l'Associació de Veïns, els joves del barri creuen necessari disposar i gestionar un espai propi, tot i que aquesta idea no s'ha desenvolupat a les entrevistes.

En aquest sentit, des del Casal es planteja la possibilitat d'organitzar algunes activitats en horari de matí adreçades a les persones grans, amb l'objectiu de donar una resposta temporal a aquesta necessitat.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

No s'identifiquen iniciatives o grups vinculats a l'economia social i solidària i, alhora, relacionats amb el Casal, a excepció d'un taller de criança que es realitza a l'equipament un dia a la setmana. Aquest és obert a veïns i veïnes com una activitat més de la programació de l'equipament (taller 1h i ½ setmanal, preu 55€). També es destaca l'existència del projecte "l'hort del teu barri", un hort comunitari que gestiona la mateixa entitat que porta el Casal. Aquest hort és molt popular i cada dos anys fan sorteigs entre els inscrits per poder treballar en una de les 21 parcel·les que tenen.

Pròximament es preveu, en aquest àmbit de les economies comunitàries, iniciar un grup d'intercanvi a proposta d'usuaris i usuàries dels tallers.

4. QUADRE D'ENTREVISTES³¹

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
VILA OLÍMPICA – CAN GILI NOU	AVV	Coral Icària	Escola de Teatre Musical Aulas	Associació de Comerciants	

Font: elaboració pròpia

³¹ El color vermell correspon a entrevistes que no es van realitzar.

La Cosa Nostra

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	4
Socioeconòmic.....	4
Percepcions sobre context poblacional i social.....	6
3. El Casal	7
Presa de decisions.....	9
Enxarxament intern i extern.....	10
Cohesió i inclusió social.....	11
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	12
4. Quadre d'entrevistes	12

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri La Cosa Nostra		
Ubicació (Barri, Districte):	Can Peguera, Nou Barris	Any d'obertura:	2007
Tipus de gestió:	Gestió per conveni (cívica). Entitat	Entitats gestores:	Associació Cultural La Cosa Nostra
Espai:	489 m2	Horari:	Dilluns, Dimarts i Dijous: 16:30h -21h; Dimecres i Divendres: 10-13h i 16:30 -21h Total hores setmana: 30,5h
Nº Treballadors:	2 jornades completes i 3 parcials ³²	Entitats fan ús del casal:	6 ³³

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

³² 1 coordinadora/educadora 35 h/set.; 1 educadora 35 h/set.; 1 educador 25 h/set.; 1 coordinadora projecte ciberaula 22,5h/set.; 1 monitora projecte ciberaula 20h/set.

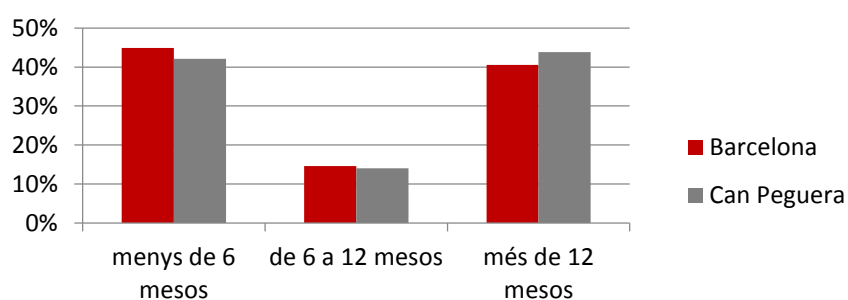
³³ Entitats: 1) Associació La Cosa Nostra; 2) 9 Barris Cabrejada diu Prou, 3) Associació Juvenil Tronada, 4) URC Pi i Molist, 5) Projecte esport i 6) Cessions varies, taules i comissions temàtiques.

2. CONTEXT:

Socioeconòmic

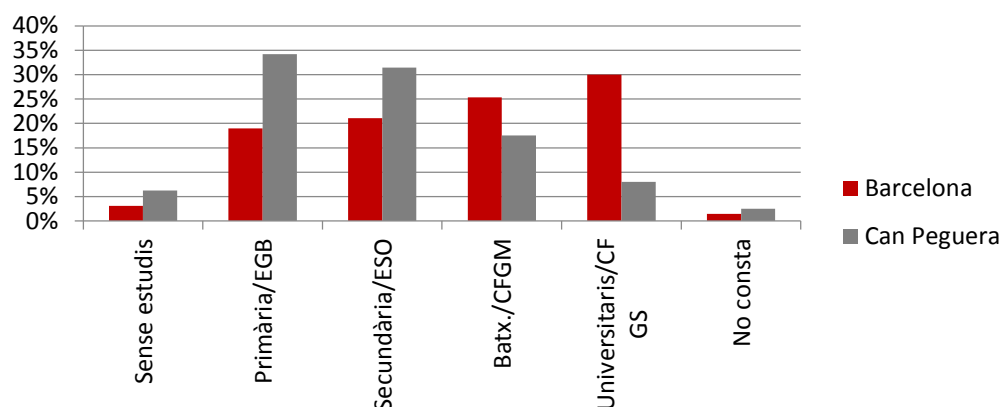
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Can Peguera	Homes	77,93%	15,61%	31,05%	7,84%
	Dones	255,22%	22,51%	18,74%	7,73%
	TOTAL	176,98%	20,19%	20,64%	7,22%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Percentatge sobre total, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Desembre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Segons es publica al blog, l'Associació Sociocultural La Cosa Nostra és una entitat privada d'iniciativa social i d'interès públic que es configura com una entitat de segon grau formada per entitats del barri. Les entitats que formen part de La Cosa Nostra són:

1. l'Associació de Veïns i Veïnes de Can Peguera
2. URC Dr. Pi i Molist
3. AFEM (Associació de Familiars de Malalts Mentals)
4. l'Associació Can Ensenya
5. Renacer Boliviano
6. Grup de Dones
7. l'Associació Juvenil Tronada

A més d'aquestes entitats, també formen part de La Cosa Nostra veïns i veïnes a títol individual. La creació d'un casal al barri va ser una reivindicació de moltes de les entitats actives del territori. La promotora inicial que reivindicà la creació del Casal va ser l'Associació de Veïns i Veïnes, que va plantejar una gestió comunitària, conjuntament amb altres entitats i col·lectius del barri. D'aquesta manera, es creà una organització pròpia al barri i vinculada a aquest nou espai: La Cosa Nostra.

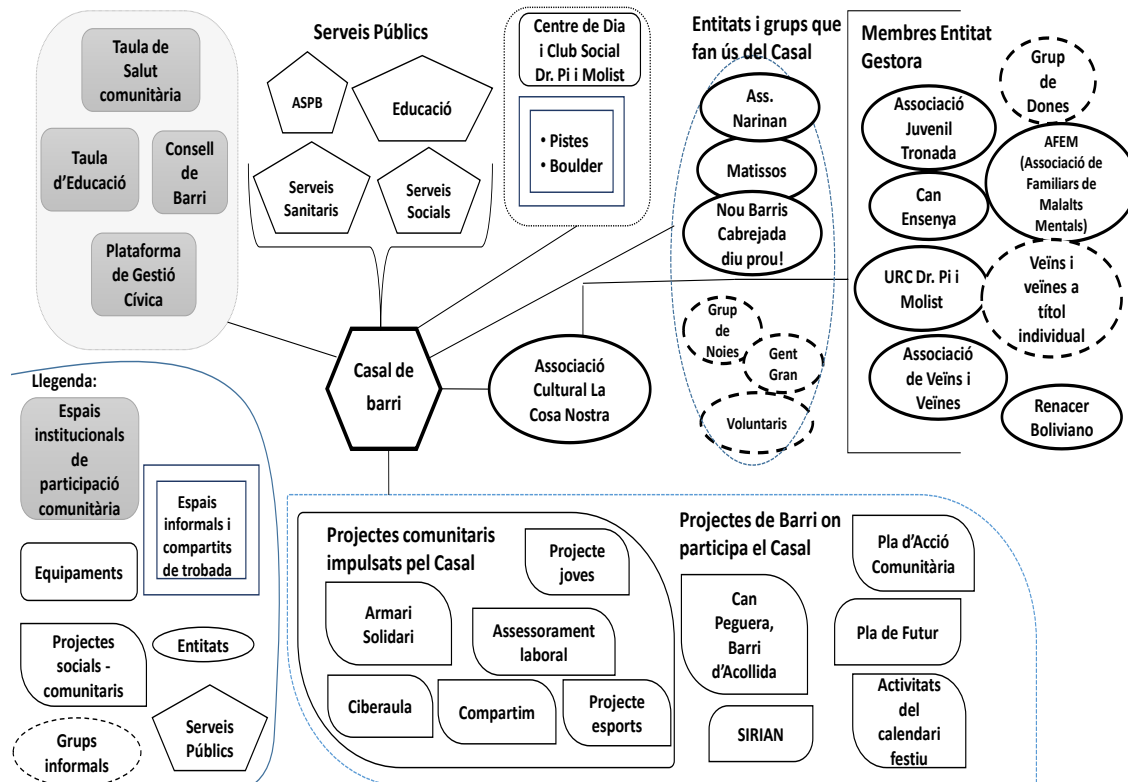
- En el cas de Can Peguera, la piràmide de població ens mostra una població força feminitzada, especialment en els trams superiors d'edat.
- Allà on hi ha una major diferència és en el percentatge de població estrangera, ja que Can Peguera té una proporció de persones estrangeres que és menys de la meitat que la mitjana de la ciutat.
- L'esperança de vida a Can Peguera (període 2009-2013) és lleugerament menor que la del conjunt de Barcelona (en el cas dels homes): Barcelona 80 anys els homes i 86,4 les dones; a Can Peguera 77,9 els homes i 87,2 les dones. L'esperança de vida del barri està clarament diferenciada per sexe: les dones superen en esperança de vida en 10 anys als homes -i superen la mitjana de la ciutat-, mentre que els homes no arriben a la mitjana de Barcelona amb un diferencial de 3 anys. La piràmide de població ja indicava un resultat d'aquest tipus.
- Can Peguera presenta una Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD) sobre la base 100 de 51,1. Això vol dir que la renda de les famílies és, de mitjana, la meitat que en el conjunt de Barcelona. A tall d'exemple, la RFBD de Pedralbes és de 250 sobre 100, cosa que significa multiplicar per 5 la RFBD de Can Peguera. Dels 74 barris de la ciutat, Can Peguera es troba en la posició 65.
- A Can Peguera, a desembre de 2016 hi havia 121 persones en atur. Cal, però posar-ho en relació amb la població en edat activa (ja que les xifres de població activa no estan disponibles). En aquest cas, presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del 9,4% de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, Can Peguera ocupa la posició 24.
- Can Peguera mostra una distribució en els nivells formatius força diferenciada respecte la mitjana de la ciutat. Podem dir que el nivell formatiu general del barri és més baix que el de la ciutat, sobretot amb una presència força menor de persones amb estudis universitaris.

Percepcions sobre context poblacional i social

- Can Peguera és un barri amb rendes baixes i, per tant, es pot considerar que majoritàriament és un barri de classe treballadora. La majoria del parc d'habitatge són immobles socials, això significa que molts dels veïns i veïnes provenen de la Taula d'Emergència Social, és a dir, pateixen situacions de vulnerabilitat social significatives.
- Tot i ser un barri petit s'hi pot trobar una gran riquesa associativa. Alhora, la morfologia urbanística del barri, format gairebé en la seva totalitat per petites cases unifamiliars i uns carrers que conviden a fer vida fora de les cases, es considera que té condicions que afavoreixen un contacte proper entre el veïnat.
- Quelcom que apunten els entrevistats de les entitats amb què hem treballat (veure'n quadre a la darrera pàgina) és la voluntat de molts veïns i veïnes de "fer barri". En aquest sentit, es comenta que famílies "de tota la vida" del barri donen la benvinguda i acompanyen a conèixer el Casal i el mateix barri als veïns nouvinguts. Es destaca també que Can Peguera està vivint un canvi poblacional en el qual es van reduint les famílies que fa més anys que hi viuen. Aquest fet té diferents orígens, com per exemple famílies que marxen del barri, persones grans que moren i no tenen familiars que vulguin instal·lar-se a l'habitatge que ha quedat disponible o joves que volen continuar fent vida al barri i no poden accedir a un habitatge -ja que no reuneixen les condicions socioeconòmiques (tenen rendes més altes) per tenir accés al parc d'habitatge social. Aquesta última situació està generant un conflicte incipient en les generacions que han nascut al barri i se senten expulsades dels seus entorns de convivència per no poder accedir a un habitatge social. Tot i la bona voluntat d'algunes famílies per integrar els nous residents al barri, també es destaca la dificultat de moltes d'aquestes persones nouvingudes per adaptar-se al seu nou entorn de vida. Aquest fet, sumat a la pèrdua de famílies "tradicionals", dificulta dotar d'un sentiment de pertinença als veïns i veïnes.
- Els entrevistats destaquen la ubicació del Casal, que es troba entre els barris de Can Peguera i el Turó de la Peira, com un element important. L'acció de l'equipament, doncs, s'orienta a ambdós barris. En aquest sentit, s'ha cregut interessant aportar una breu descripció del barri del Turó de la Peira a partir de la informació qualitativa recollida a les entrevistes.

Sociograma 1. Mapa de les relacions efectives del Casal amb entitats, equipaments i projectes del barri de Can Peguera i del Turó de la Peira.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

3. EL CASAL

S'identifica com a objectiu principal del projecte el treball amb les entitats i les persones del barri per millorar l'espai urbà i les condicions de vida de la seva població. Aquest objectiu general es desenvolupa en tres objectius específics:

1. Esdevenir un punt de dinamització i d'actuació sociocultural obert a la participació ciutadana i amb vocació de servei a la comunitat.
2. Participar en la dinamització sociocultural de la zona, fomentant i potenciant la xarxa associativa del territori.
3. Fomentar la participació, mitjançant la integració, dels diferents col·lectius i ciutadans a la vida social.

El Pla d'Acció Comunitària (PAC) ha suposat una injecció de recursos (1 treballadora comunitària al barri) que complementa aquells dels que disposa el Casal. Des de l'Associació de Veïns es creu que "això va ser sobretot gràcies a la reivindicació de l'entitat gestora i les mateixes treballadores de l'equipament". No obstant això, tot i disposar d'aquest conjunt de recursos reivindicats, es considera necessària la revisió dels criteris de finançament dels casals, per tal de comptar amb els recursos necessaris per desenvolupar correctament els projectes.

Segons la informació del blog de La Cosa Nostra³⁴, els tallers estan dividits en dos grups: els *professionals*, en què cal pagar una quota trimestral, i els *voluntaris*, que són gratuïts.

Els tallers que es fan al Casal tenen diferents objectius i majoritàriament estan vinculats als següents àmbits: dansa, salut i esport, música, infància i joventut, idiomes, cuina, art i creativitat, i informàtica. Amb aquesta oferta intenten diferenciar-se dels tallers que fan altres centres o equipaments públics, tant pel seu contingut (què fan), pels seus objectius (per què), com per la seva forma (com).

Bona part de les persones que porten a terme l'oferta de tallers i activitats són voluntàries, com per exemple als tallers de *Costura de supervivència*, *Sense pressa però sense pausa*, *loga*, *Manteniment d'ordinadors*, *Parlem Anglès*, *Linux*, *Futbol*, o *Bàsquet*. També realitzen activitats i tallers personal professional contractat.

Des de l'equip tècnic s'entén que les persones són subjectes actius amb un perfil, necessitats i interessos propis i, en conseqüència, s'intenta acompanyar a la persona tot detectant aquells interessos i necessitats amb l'objectiu d'oferir activitats i recursos que responguin a aquests. Una de les apostes del Casal és fer l'oferta d'activitats accessible pels veïns i veïnes. Per fer-ho possible es busquen fórmules que permetin abaratir o eliminar el cost econòmic que el públic ha de pagar.

Els tallers es realitzen al Casal, tot i que puntualment hi ha alguna activitat que es pot portar a terme fora de l'equipament. Algunes de les activitats es fan en col·laboració amb altres equipaments del territori.

Al Casal, a banda de les entitats, podem trobar certs grups que fan ús de l'equipament i col·laboren en l'organització i gestió de l'espai. Aquest són:

El Casal, a banda dels tallers i activitats, també treballa per realitzar projectes propis, la majoria en col·laboració amb altres actors i/o amb la participació del voluntariat, des d'una dimensió comunitària i d'apoderament personal, col·lectiu i comunitari. Aquest són els següents³⁵:

- Armari solidari.
- Ciberaula.

³⁴ Al link podreu trobar la informació que s'aporta: <https://cosanostra9b.wordpress.com/projectes-2/>

³⁵ S'ha combinat la informació extreta de les entrevistes, la que està publicada al web del projecte i la que conté la presentació del projecte al Consell d'Equipament del 2016 per elaborar aquesta part.

- Assessorament laboral.
- Voluntariat.
- Grup de noies.
- Compartim.
- ETC (Espectacles, Teatres i Cine).
- Projecte esports.
- Projecte Joves
- Casalet d'estiu

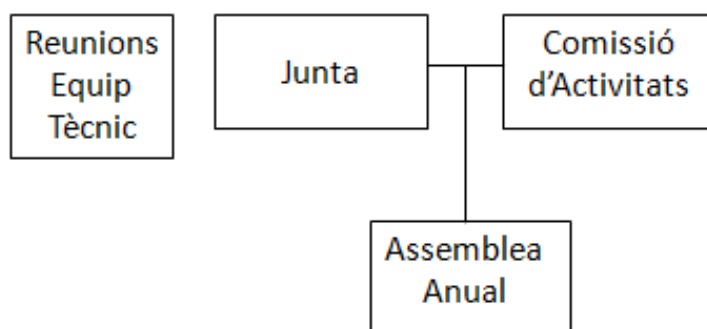
Actualment es participa en el projecte SIRIAN, un servei per a la salut sexual i reproductiva de joves i adults impulsat per l'Agència de Salut Pública de Barcelona i les taules de salut dels barris.

El Pla de Futur és un procés de negociacions amb l'Ajuntament i el Patronat de l'Habitatge on participa el Casal per plantejar com ha de ser el barri en el futur. Entre les qüestions bàsiques hi ha la rehabilitació i la construcció d'equipaments.

El Pla d'Acció Comunitària (PAC) serveix a l'equipament com a eina de suport a les tasques que ja es realitzaven. El PAC proporciona una injecció de recursos, que es complementen amb els del Casal, per realitzar nous projectes, com per exemple *Can Peguera Barri d'Acollida*.

Presa de decisions

Esquema 1. Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

En general les persones entrevistades valoren positivament el model de gestió de l'equipament. Es destaca l'orientació al barri i l'altruisme que l'entitat gestora proporciona al Casal.

Enxarxament intern i extern

A La Cosa Nostra el treball en xarxa s'entén com una eina per fomentar la participació i aprofitar els recursos comuns.

Des de l'equip tècnic es treballa amb els diferents grups i col·lectius amb l'objectiu que aquests -i les seves activitats- siguin oberts i, en aquest sentit, es busquen sinèrgies per incrementar l'orientació al barri d'aquests projectes.

Es fomenta la col·laboració d'usuaris en la realització d'activitats. El funcionament a partir de voluntariat molts cops determina el calendari de les activitats al Casal, però.

Durant l'any també se celebren determinades activitats relacionades amb el calendari festiu com el Carnaval, la Castanyada o Sant Joan. Altres iniciatives com la Setmana cultural, que es fa al mes d'abril, s'utilitzen per abordar temes d'actualitat relacionats amb la cultura, enguany entorn les migracions i el dret al refugi.

També es treballa amb Serveis Socials i els centres de Salut de la zona. Especialment amb Serveis Socials, ja que una de les funcions que ha assumit l'equip tècnic de l'equipament és la detecció i derivació als serveis especialitzats a persones en situacions de vulnerabilitat.

Els principals espais de participació i de treball que ens han indicat són els següents:

- Espais on participa el Casal:
 - Plataforma de Gestió Cívica de Barcelona i Nou Barris
 - Taules de treball del barri: Salut comunitària i Educació
 - Consell d'Equipaments
 - Consell de Barri
 - Nou Barris Cabrejada
- Espais on participa l'entitat gestora:
 - Moviments en defensa de la Sanitat Pública

Des del Casal es facilita l'espai propi de l'equipament per fer reunions, alhora es participa dels projectes/espais de debat i lluita del barri, del districte i de la ciutat. Es fa una analogia entre la feina del Casal i la d'un activista que s'implica i participa.

Entre els actors socials entrevistats (veure'n quadre a la darrera pàgina) es manifesta certa desconfiança en relació amb les propostes de treball en xarxa que s'intenten vehicular des de l'Administració, ja que les iniciatives de col·laboració i treball comunitari amb els serveis públics que es van intentar anteriorment des del teixit associatiu van ser desestimades.

Cohesió i inclusió social

Per donar resposta eficaç als objectius que el Casal projecta sobre la seva acció es practica un diàleg constant entre veïns/es i l'equip tècnic de l'equipament. L'equip de professionals aprofita les condicions urbanístiques del barri per portar en persona la informació del Casal a les cases, aquest fet enforteix les relacions entre l'equipament i el veïnat del barri. L'objectiu del diàleg és poder identificar i vincular les necessitats/demandes dels habitants del barri als serveis que s'ofereixen des del Casal.

Activitat que fomenta la cohesió:

El fet d'oferir un espai i treballar amb la població de dos barris es valora des de l'Associació de Veïns i Veïnes com un acte de cohesió social.

A la Cosa Nostra es treballa de forma regular amb diferents col·lectius de nacionalitats extracomunitàries, representant en certa manera una part de la diversitat ètnica present als barris de Can Peguera i, sobretot, del Turó de la Peira.

El fet de disposar de dues pistes i un rocòdrom al mateix recinte ha fet possible que un públic majoritàriament juvenil faci ús de l'equipament. La presència més gran de joves ha aportat dinamisme a l'espai exterior del Casal, alhora que dóna l'oportunitat a l'equip tècnic de detectar necessitats o situacions concretes -com per exemple l'orientació laboral, l'absentisme escolar i el consum de drogues- i promoure la vinculació efectiva dels joves al projecte.

Als nous veïns/famílies que arriben al barri se'ls proposa fer un acompanyament pel territori amb la finalitat de presentar les entitats, de la mateixa manera que se'ls convida a participar d'elles.

Una de les accions que s'apunten com a rellevants en el marc d'actuació del Casal és el fet de posar en contacte a les persones diagnosticades amb un trastorn de salut mental, normalment del Club Social i del Centre de Dia Dr. Pi i Molist, amb els projectes del Casal. Aquesta dinàmica té per objectiu treballar els estigmes sobre aquest col·lectiu i, alhora, enfortir l'apoderament d'aquestes persones.

Segons la Cosa Nostra i les persones de les entitats entrevistades, des del Casal es promouen l'associacionisme i les dinàmiques comunitàries de treball, es fomenten les relacions de confiança i de dependència mútua, i la participació dels veïns i veïnes perquè impulsin la vida cooperativa i col·laborativa del barri i del casal.

El Casal detecta necessitats socials i les deriva a la instància corresponent i, a més, participa en les dinàmiques reivindicatives del barri i la participació del Casal en les lluites que pretenen millorar les condicions de vida del territori. En aquest sentit el Casal participa en la plataforma comunitària *Nou Barris Cabrejada, Diu Prou!*

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

Al Casal s'estan treballant diferents projectes relacionats amb la formació/inserció sociolaboral i l'economia social i solidària, tot i no tenir una línia de treball definida.

Actualment l'Associació de Veïns i Veïnes proposa crear una cooperativa que es vinculi amb la rehabilitació del barri. En la mateixa línia també s'ha considerat la creació d'una cooperativa amb dones del barri que s'han dedicat al treball de cures.

Alguns projectes del Casal no són iniciatives socioeconòmiques, però incideixen sobre les condicions materials de vida de les persones que hi participen. Aquest és l'exemple de l'Armari Solidari, projecte que ofereix la possibilitat d'intercanviar peces de roba.

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
CAN PEGUERA – LA COSA NOSTRA	Responsable / Equip tècnic	AVV	Tronada	Matissos	

Font: elaboració pròpia

Ateneu Harmonia

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	4
Socioeconòmic.....	4
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	6
Enxarxament intern i extern.....	7
Cohesió i inclusió social.....	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	9
4. Quadre d'entrevistes.....	10

1.FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casals de Barri

Nom:	Casal de Barri Ateneu L'Harmonia		
Ubicació (Barri, Districte):	Sant Andreu, Sant Andreu	Any d'obertura:	2014
Tipus de gestió:	Gestió per conveni (Comunitària).	Entitats gestores:	Federació d'entitats socioculturals i de lleure de Sant Andreu de Palomar
Espai:	2.718,34 m2	Horari:	Dilluns a Divendres: 10h-22h; Dissabtes: 10-14h i 16-22h. Total hores setmana: 70
Nº Treballadors:	5 jornades completes i 1 temps parcial. ³⁶	Entitats fan ús del casal:	37 ³⁷

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

³⁶ Treballadors: Dinamització 1; Recepció/Informació 2; Coordinació/Direcció 2.

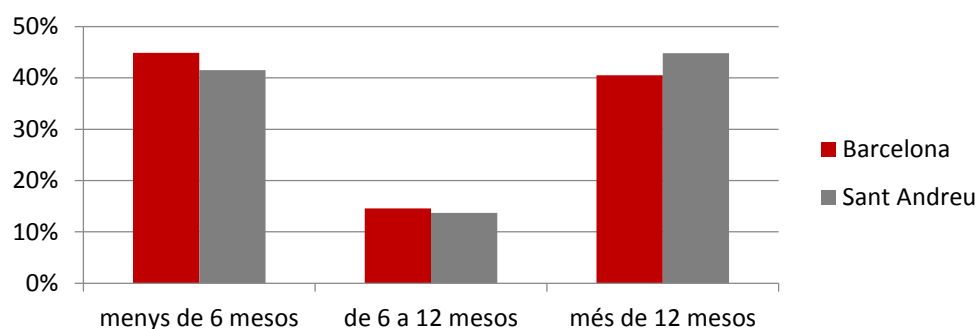
³⁷ Entitats: (1) 350BCN; (2) Agrupació d'Aquarel·listes de Catalunya; (3) Agrupament Escolta Jaume I; (4) Amics de la Fabra i Coats; (5) Assemblea Antifeixista de Sant Andreu; (6) Associació Catalana d'Afectats de Fibromiàlgia; (7) Associació Catalana d'Amics de les Orquídiades; (8) Associació Cultural Urbana; (9) Associació d'Estudis Històrics de l'Automoció; (10) Associació de persones amb símptomes de dependència emocional GAEDE; (11) Associació per la Defensa de la Gent Gran; (12) Azimut; (13) Camí Endins; (14) Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius; (15) Col·lectiu Cultural de Cinema Popular de Sant Andreu; (16) Cooperativa de Consum Ecològic El Borró; (17) Cooperativa de Consum Ecològic El Borronet; (18) Club Maillard; (19) Club Social Cap Endavant; (20) Cordada, Associació Excursionista i Ecologista; (21) Diables de Sant Andreu; (22) Diables del Mercadal Infernal; (23) Divendres Poesia; (24) Fundació per a l'Ajuda de Nens i Joves d'Altes Capacitats; (25) Garbuix – Teatre de l'Escola d'Adults Pegaso; (26) Grup d'Amics Gais, Lesbianes, Bisexuals i Transsexuals; (27) Grup Pintors de Sant Andreu; (28) Iaioflautas; (29) La Lírica de Sant Andreu; (30) La Xarxa de Sant Andreu de Palomar; (31) Maiac Batucada; (32) Moviment per la justícia climàtica; (33) Nadons en Harmonia; (34) Sahandreu; (35) Self Education; (36) StAP Social; (37) Teatre Pels Descosits.

2. CONTEXT

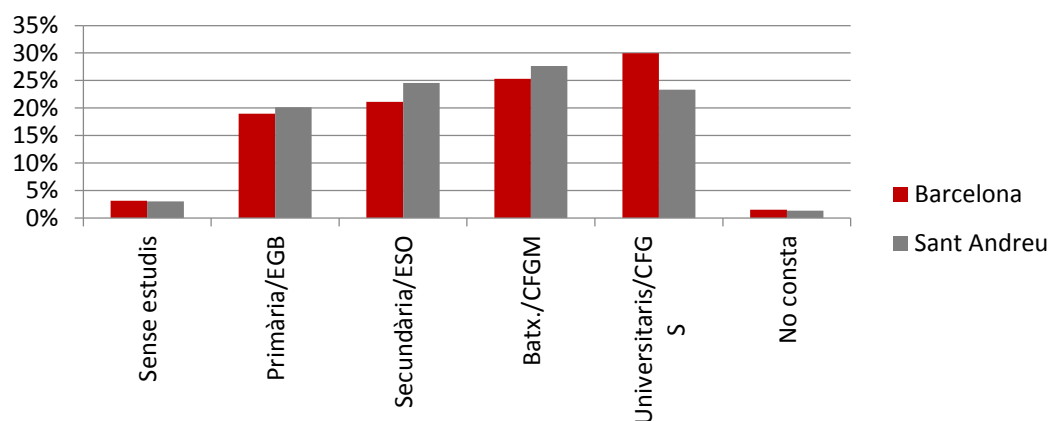
Socioeconòmic

		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Sant Andreu	Homes	132,18%	11,33%	21,77%	7,01%
	Dones	188,72%	18,67%	19,73%	6,85%
	TOTAL	160,08%	15,60%	20,72%	6,92%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Percentatge sobre total, 2016

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Desembre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Sant Andreu de Palomar presenta una Renda Familiar Bruta Disponible sobre la base 100 de 75,6. Això vol dir que la renda de les famílies de Sant Andreu de Palomar és 25 punts inferior a la mitjana de Barcelona. En aquest cas, la renda no ens serveix per explicar les diferències en l'esperança de vida, sinó que hi deu haver altres explicacions. Dels 74 barris de la ciutat, Sant Andreu de Palomar es troba en la posició 46.

Sant Andreu de Palomar té més atur de llarga durada³⁸, tot i que en l'atur fins als 12 mesos presenta xifres inferiors al conjunt de la ciutat. A les persones del barri que estan més d'un any en atur els costa més temps reincorporar-se al mercat laboral.

Percepcions sobre context poblacional i social

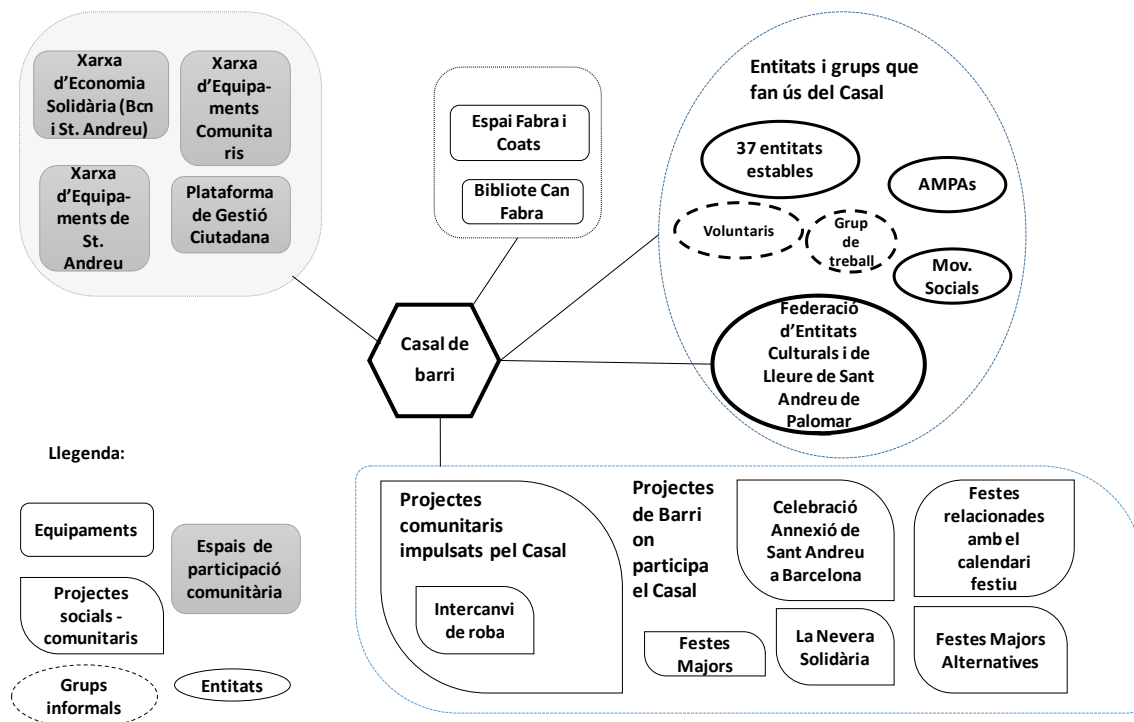
El barri de Sant Andreu de Palomar és un territori amb un teixit associatiu potent. Les persones entrevistades manifesten que una bona part dels veïns i veïnes del barri tenen algun tipus de vincle, més o menys directe, amb les entitats. L'Ateneu va sorgir de la demanda veïnal i, des dels inicis, part de l'activitat i gestió del projecte està vinculada a la feina voluntària de les entitats.

Es destaca l'existència d'un sentiment compartit de pertinença al barri ("sentiment andreuenc") com un element que diferencia Sant Andreu de Palomar d'altres barris.

Finalment, l'equip tècnic de l'Ateneu assenyala que Sant Andreu de Palomar no és un barri amb una gran diversitat cultural, com poden ser altres barris del Districte com Baró de Viver o el Bon Pastor.

³⁸ Veure a l'Annex Gràfic 2. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats. Desembre 2016

Sociograma 1. Mapa de les relacions entre actors del barri de Sant Andreu de Palomar (Font: elaboració pròpia a partir de la informació de les entrevistes).

3. El Casal

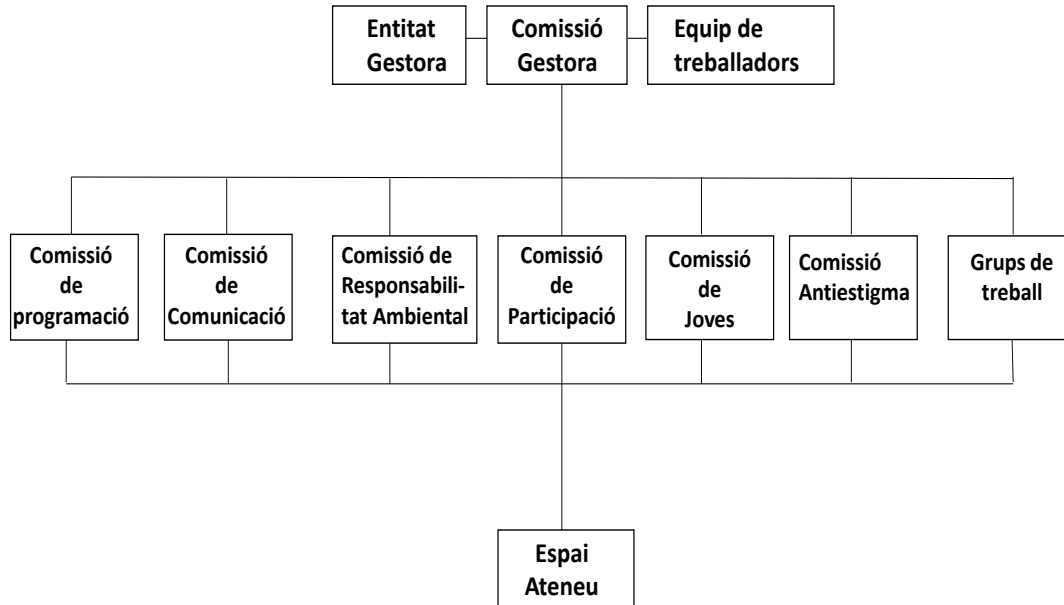
Activitat:

- Cursos i tallers, oferiment d'espais de trobada a les entitats i també a aquells veïns i veïnes que participen a títol individual
- Cessions a companyies per donar suport a la creació: bé a preus públics, bé a partir de contraprestacions.
- Ús compartit per part d'entitats com CEPA o *Self-education*
- Activitat no formativa (concerts, cinefòrums, celebracions relacionades amb el calendari festiu, etc.)

L'equip tècnic de l'Ateneu Harmonia gestiona les cessions d'ús de l'espai, excepte si es dona alguna situació de conflicte entre entitats i/o persones que requereixin l'espai; en aquest cas la gestió passa a la Comissió Gestora. Els ingressos que deriven de les cessions d'espai són una part minoritària dels recursos disponibles de l'Ateneu.

Per definir els tallers i activitats existeix una comissió que treballa en la programació de l'equipament.

Preses de decisions

Font: elaboració pròpia a partir de la informació recopilada a les entrevistes i la web de l'Ateneu.

Destaca la tasca de les següents comissions:

- **Responsabilitat Ambiental:** visualitza i facilita les bones pràctiques en matèria de medi ambient i consum responsable i transformador. És una comissió que incideix sobre totes les línies que es desenvolupen a l'Ateneu, es defineixen pràctiques i maneres de fer en l'ús i consum de l'equipament. Les decisions que es prenen afecten altres comissions o espais, com per exemple l'ús de paper reciclat a tots els àmbits del projecte o de gots reciclables a les festes i concerts.
- **Antiestigma:** fa visible i defensa els drets de les persones que pateixen diferents tipus de discriminació i dinamitza accions per tractar els estigmes actuals. Està formada per entitats més que per persones a títol individual. De la mateixa manera que la Comissió de Responsabilitat Ambiental, el treball que es fa a la Comissió afecta a la resta d'espais del projecte.
- **Joves:** està formada per joves i treballa per acostar la població jove i adolescent a l'Ateneu. Aquesta comissió s'encarrega de dinamitzar activitats concretes, com per exemple concerts, jornades joves o fins i tot obrir una aula d'estudi.

Els espais de participació i presa de decisions estan formats per totes aquelles persones interessades, implicades i vinculades al projecte, així com per algun referent de l'equip tècnic. A les comissions hi pot participar qualsevol actor, des de persones individuals fins representants d'entitats.

Però no sempre les comissions han funcionat de la mateixa manera. S'apunta que en un principi un grup més reduït va impulsar i dinamitzar la participació en aquests espais. Amb el temps aquestes persones han socialitzat les tasques i responsabilitats que acumulaven, en part gràcies a l'augment de la participació i la voluntat de rotació d'aquestes responsabilitats sobre el conjunt de voluntaris.

Enxarxament intern i extern

Des de l'equip tècnic s'intenta impulsar que grups de persones i/o entitats s'agrupin i realitzin activitats conjuntes, però l'entitat Amics de la Fabra i Coats opina, per exemple, que no hi ha prou interrelació entre entitats.

Des de l'Ateneu s'entén que el treball en xarxa forma part del seu model de governança i de recursos. És per aquest motiu que s'intenta participar en els següents espais:

- Xarxa d'equipaments de Sant Andreu (que no està tenint la regularitat esperada).
- Espai de coordinació de la Fabra i Coats.
- Xarxa d'Economia Solidària.
- Xarxa d'Espais Comunitaris (decideixen posicionaments comuns).
- Plataforma de gestió ciutadana (decideixen posicionaments comuns).
- Consell d'Equipaments.

Els tècnics de l'equipament consideren que és una feina pendent i important el fet de relacionar-se més amb la resta d'equipaments i espais de coordinació de Barcelona i del barri. "Tot i que és una feina que ocupa molt de temps i, com som un equipament novell, encara ens hem de consolidar".

En general, les entitats entrevistades mostren certa satisfacció a l'hora de valorar l'evolució de la relació amb l'equipament i el projecte d'Ateneu.

Des de l'Harmonia s'ha intentat facilitar la relació de les entitats presents al projecte amb altres espais o contactes del Districte i de Barcelona, essent el casal un nexa de diferents actors. Per exemple, es va posar en contacte a l'entitat *Self-Education* amb la Regidora del districte i amb altres entitats, com AREP.

Cohesió i inclusió social

L'Ateneu no realitza una diagnosi de les necessitats del barri per elaborar les seves activitats, ans intenta orientar l'activitat de l'equipament a les necessitats de canvi social que s'establimen a les línies generals d'actuació de l'equipament, definides per la Comissió Gestora.

Tot i així, en iniciar-se el projecte es va dur a terme un estudi sobre el barri de Sant Andreu de Palomar amb l'objectiu de detectar les necessitats del territori. Aquest estudi, previ a l'obertura de l'Ateneu, fou un instrument emprat per dotar al projecte de certa orientació al territori.

Des de l'equipament s'està treballant per dinamitzar les relacions amb els segments de població més joves. Per *Self-Education* estar ubicats a l'Ateneu ha estat un element facilitador per executar els objectius de l'organització. L'Harmonia ha permès integrar els joves amb qui treballen (joves del Districte de Sant Andreu en situacions socials i personals vulnerables) a les dinàmiques comunitàries de participació, gestió i responsabilització.

L'Ateneu ha esdevingut un espai de cohesió social, generant dinàmiques d'apoderament i aprenentatge compartit, alhora que ha permès ampliar i diversificar el capital social dels actors que participen en el projecte. En aquesta línia, les entitats declaren que el nombre de socis/participants des que s'ubiquen a l'Ateneu ha augmentat o, si més no, s'ha regularitzat.

La percepció general és que l'equipament està conformat per persones i entitats que "representen d'una forma aproximada la realitat del barri".

Pel que fa a la relació entre el casal i les dinàmiques de mobilització social i comunitària s'observa que diferents temes d'actualitat es tracten, d'una manera o una altra, a l'Ateneu. L'Ateneu Harmonia es defineix com un espai de canvi i de transformació; en aquest sentit l'equipament ofereix un espai de trobada i dona la possibilitat de gestionar els moviments socials presents al barri i a Barcelona des de les instal·lacions de l'equipament. La proximitat de l'Ateneu amb els moviments veïnals ha facilitat la permeabilitat de les idees d'aquests moviments en els diferents espais de l'Ateneu. Per exemple, la reivindicació que els legionaris marxïn de Sant Andreu és una protesta present al barri, però també a l'Ateneu.

El CEPA assenyala que l'Ateneu no s'impliquen a les reunions dels moviments socials o veïnals, sinó que són els membres que participen en l'Ateneu aquells qui assisteixen a títol individual. L'Ateneu facilita recursos perquè les lluites s'organitzin.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

El mateix projecte d'Ateneu té l'objectiu d'impulsar l'economia de proximitat. Per exemple, es dona preferència al consum de productes i serveis generats al barri i, alhora, es procura tenir proveïdors provinents de l'Economia Social i Solidària.

- Les oportunitats actuals, en aquest sentit, són:
- **Self-Education** és una iniciativa per joves en l'àmbit de la inserció socio-laboral.
- **Cordada** és una associació membre de la XES que realitza activitats de guiatge de muntanya i cursos d'alpinisme.

- **Club social AREP**, un grup de suport a persones amb problemes de salut mental que disposa de pisos i fomenta la inserció laboral d'aquest col·lectiu.
- Dues cooperatives de consum (**El Borró i el Borronet**) que fomenten un consum responsable que incideix sobre l'economia del territori.
- El projecte de **la Nevera Solidària**, projecte contra el malbaratament alimentari que es fa de forma conjunta amb Andròmines.
- **La Guillotina** és la cooperativa creada ad hoc per la gestió del bar de l'Ateneu.

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
SANT ANDREU - L'HARMONIA	Responsable / Equip tècnic	Amics Fabra Coats	Self-Education	CEPA - Ecologistes de Catalunya	

Font: elaboració pròpia

Font d'en Fargues

Síntesi de l'estudi de cas

Índex

1. Fitxa tècnica	3
2. Context.....	4
Socioeconòmic.....	4
Percepcions sobre context poblacional i social.....	5
3. El Casal	6
Presa de decisions.....	7
Enxarxament intern i extern.....	8
Cohesió i inclusió social.....	8
Impuls d'iniciatives socioeconòmiques.....	9
4. Quadre d'entrevistes	10

1. FITXA TÈCNICA

Taula 1. Fitxa tècnica Casal de Barri Font d'en Fargues.

Nom:	Casal de Barri Font d'en Fargues		
Ubicació (Barri, Districte):	Font d'en Fargues, Horta- Guinardó	Any d'obertura:	2011
Tipus de gestió:	Gestió per conveni (cívica). Entitat	Entitats gestores:	Associació Casal Font d'en Fargues
Espai:	780 m2	Horari:	9 a 21h dilluns a divendres. ³⁹ Total hores setmana: 60
Nº Treballadors:	3 jornades completes i 1 jornada parcial ⁴⁰	Entitats fan ús del casal:	20 ⁴¹

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Drets de Ciutadania Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona.

³⁹ El dissabte obre en funció de la programació.

⁴⁰ Treballadors: Recepció / Informació **2** (hi ha una informadora a jornada complerta i una a mitja jornada); Dinamització/Coordinació d'activitats **1**; Coordinació de projectes **1**.

⁴¹ Entitats: 1) Agrupació Esportiva Xarxa; 2) Associació Casal Font d'en Fargues; 3) Associació de Veïns i Veïnes Font d'en Fargues; 4) Coral Font d'en Fargues; 5) Grup de teatre Ekilikuà; 6) Espai Xangó; 7) Grup Líric OODEE; 8) Les Fusa, grup a capel·la; 9) Orquestra Felip Pedrell; 10) Grup de teatre Casinet; 11) Grup de teatre TDC; 12) Associació d'amics de l'escola de música Pausa; 13) Grup d'avis del Casal; 14) Col·lectiu de Dones en l'Església per la paritat; 15) Grup de cinema FF; 16) Grup de Tennis Taula 17) Racó de la Foto; 18) Associació d'amics i Veïns de la Plaça Font d'en Fargues; 19) Grup de Famílies Fem Fargues; 20) Grup de Consum Ecològic.

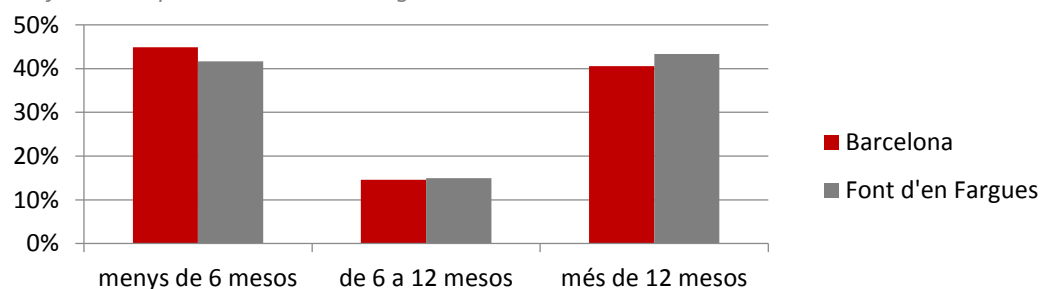
2. CONTEXT:

Socioeconòmic

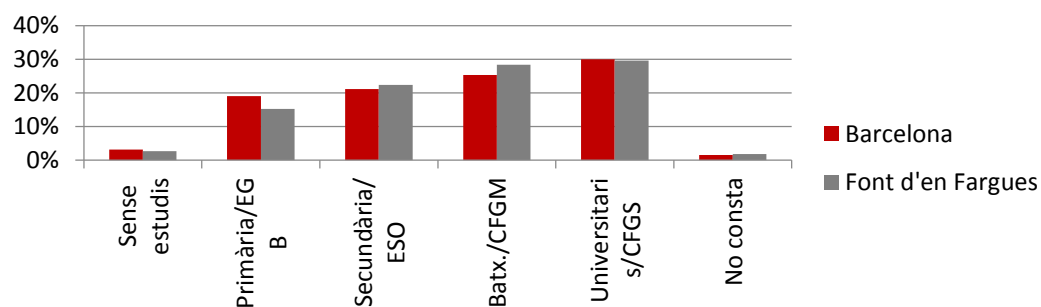
		Envel·liment	Sobreenvelliment	Dependència juvenil	Estrangeria
Font d'en Fargues	Homes	142,99%	10,96%	23,56%	5,88%
	Dones	187,57%	19,72%	22,64%	5,32%
	TOTAL	165,38%	15,95%	23,09%	5,43%
Barcelona	Homes	133,02%	13,77%	20,07%	17,84%
	Dones	211,90%	21,37%	18,31%	15,54%
	TOTAL	171,41%	18,34%	19,17%	16,36%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 1. Atur per durada. Percentatge sobre total d'aturats.

Gràfic 2. Nivell formatiu de la població. Desembre 2016. Percentatge sobre total, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

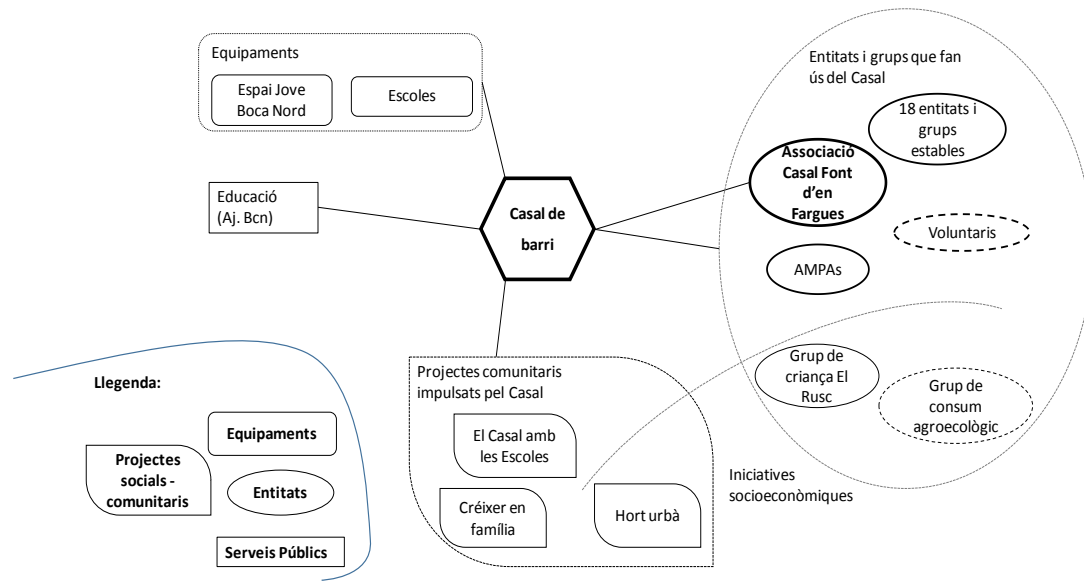

- La Font d'en Fargues presenta una Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD) sobre la base 100 de 95.2. Això vol dir que la renda de les famílies és, de mitjana, lleugerament inferior a la mitjana de la ciutat. Dels 74 barris de la ciutat, la Font d'en Fargues es troba en la posició 27.
- A la Font d'en Fargues, a desembre de 2016 hi havia 535 persones en atur. Cal, però posar-ho en relació amb la població en edat activa (ja que les xifres de població activa no estan disponibles). En aquest cas, presenta un percentatge d'aturats sobre població de 16 a 64 anys del 9,8% de mitjana de tot 2016. Pel conjunt de Barcelona aquesta xifra és del 7,89%. Dels 74 barris, la Font d'en Fargues ocupa la posició 20.
- La distribució per nivells formatius de la Font d'en Fargues és força similar a la del conjunt de la ciutat. Veiem més pes de formacions mitjanes (ESO, Batxillerat i CFGM) i menor formació superior. Malgrat tot, podem afirmar que la Font d'en Fargues no destaca de forma especial en termes formatius.
- En termes demogràfics, la Font d'en Fargues presenta una població més jove que la mitjana de la ciutat, com també més feminitzada.

Percepcions sobre context poblacional i social:

- El perfil dels habitants que resideixen al barri respon a les característiques de la classe benestant, amb alts nivells educatius i un nivell de renda que, històricament, ha estat per sobre de la mitjana de Barcelona. D'aquesta manera, el nivell socioeconòmic i cultural del que disposa el barri de la Font d'en Fargues és alt. Tot i així, s'apunta que en la zona situada en la part més alta del barri resideix un perfil de població de classe treballadora, procedents de les onades migratòries dels anys 50 i 60.
- Pel que fa al teixit associatiu i a les activitats culturals que s'impulsen, tant al Casal com al barri, solen tenir una relació molt directa amb les associacions presents al territori, ja que la majoria d'elles són de caire cultural (com poden ser grups de teatre o de cinema). L'Associació de Veïns i Veïnes és l'entitat que tendeix a vehicular les demandes i lluites socials.
- Les diferents associacions van potenciar el seus vincles amb la mobilització per un Casal de barri públic, una de les reivindicacions històriques del barri que s'assolí el 2008. El mateix any es crea l'Associació Casal Font d'en Fargues, entitat que s'encarregaria de la gestió de l'equipament mitjançant conveni amb l'ajuntament.
- Un dels elements recurrents que s'ha identificat a les entrevistes és la insistència que l'orografia del barri determina la vida a l'espai públic. Aquest es caracteritza per tenir fortes pendents que, juntament amb la insuficiència d'espais públics que fomentin la socialització, no ajuden a que la gent faci vida al carrer.

Sociograma 1. Mapa de les relacions efectives del Casal amb entitats, equipaments i projectes del barri del Congrés – Indians.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

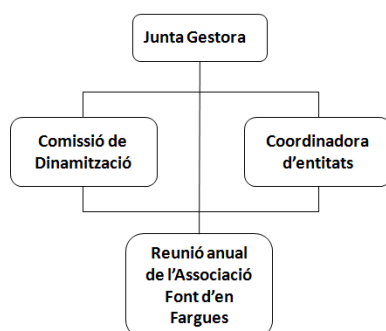
3. EL CASAL

- Aquest equipament funciona en base al model de gestió comunitària a través de l'Associació Casal Font d'en Fargues, entitat formada per veïns i veïnes a títol individual la majoria dels quals implicats en el teixit associatiu del barri.
- L'oferta principal del Casal són les activitats i els tallers. Però, un dels elements que es destaquen a tenir en compte de l'oferta de l'equipament són els espais informals de trobada que el Casal genera, essent aquests físics -com el bar, la terrassa i el racó de llegir- o d'interacció -amb activitats al carrer o al mateix equipament- com elements d'important rellevància.
- Segons la informació combinada del web i de les entrevistes s'identifiquen al Casal els projectes següents:
 - **Creix en Família:** projecte impulsat pel Casal que ofereix espais, tallers i activitats, per gaudir i compartir en família, amb Ludoteca per a nadons, l'Espai RUSC per a infants de més de 2 anys, activitats de Psicomotricitat en família, l'Espai Xangó per a infants entre 5 i 8 anys, activitats culturals familiars, gimnàstica i formació de pares i mares.
 - **Racó de Lectura:** amb wifi, per treballar, llegir o accedir a llibres en préstec.
 - **El Troc (espai solidari):** projecte propi del Casal Font d'en Fargues que aglutina iniciatives que promouen valors solidaris i de respecte cap al medi ambient generant espais autogestionats i promovent el bescanvi (Tai-Txi, Llibres lliures, Hort del Casal).

- **Exposicions:** Els veïns i veïnes s'han implicat per mantenir al Casal espais expositius de forma temporal i permanent, per donar a conèixer diferents projectes i també com a aparador dels treballs artístics de la gent del barri.
- **El Casal amb les Escoles:** El Casal col·labora amb les escoles del barri. La seva ubicació ha facilitat el desenvolupament de relacions de treball amb els centres educatius i les AMPA sobre tot en el *marc del projecte El Casal i les escoles*, projecte socio-comunitari.
- Les persones entrevistades de les entitats amb les quals hem treballat (veure'n quadre a la darrera pàgina) expliquen que el públic habitual del Casal són persones adultes i amb un nivell de renda mig-alt. A l'equipament també s'hi troben un grup de gent gran que s'autoorganitza i assisteix com a usuari de l'espai.
- El grup de criança pretén dotar als pares i mares d'un espai on interactuar amb altres famílies, fent-les partícips del mateix grup. Aquest espai obre dues tardes a la setmana.
- El cinema i el teatre són sectors d'importància a l'equipament atès que al barri treballen dos grups en aquests àmbits. Això ha permès dinamitzar algunes activitats conjuntes, com emissions o festivals, actuacions teatrals, etc.
- A banda d'aquestes activitats, el Casal treballa per donar suport a les entitats i grups del barri fent cessió dels seus espais: com a contraprestació hi ha implicacions en la gestió, en la possibilitat d'oferir activitats, etc. Quelcom que també es treballa i es desenvolupa des del Casal és l'oferta formativa.

Presa de decisions

Esquema 1. Model de governança.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació recopilada de les entrevistes

Pel que fa al recull de propostes i a la incorporació de noves activitats, part de la programació es fa a partir del que planteja el veïnat. L'objectiu, a més, és poder detectar necessitats que cap altra entitat o veí cobreixi al barri i poder-ho fer des del Casal.

Enxarxament intern i extern

- Tant la Coordinadora d'entitats com la Comissió de dinamització són espais oberts a la participació de veïns i veïnes, en el primer cas han de ser membres de grups o entitats mentre que en el segon poden participar-hi també a títol individual. No necessàriament han de ser socis i sòcies de l'entitat gestora.
- Al Casal s'entén el treball en xarxa com una eina per fomentar la participació i aprofitar els recursos comuns. En aquest sentit, es col·labora amb les escoles del territori a través del projecte *El Casal i les escoles*. El barri disposa de moltes escoles tant públiques com privades, i s'intenta des del Casal coordinar l'activitat amb les AMPAs amb l'objectiu de fomentar la seva presència a l'equipament.
- En l'àmbit de l'activitat cultural, principalment de teatre i cinema, des de les entitats que treballen al Casal i que tenen relació amb altres equipaments i entitats de la ciutat, es comparteixen infraestructura i contactes per tal d'enriquir la programació i activitats de l'equipament. Altres entitats que tenen vinculació amb el casal són l'Escola de Música del barri o la coral.
- El Casal es coordina amb l'espai Boca Nord amb la finalitat de compartir recursos.
- S'assenyala a les entrevistes amb l'equip tècnic que amb Serveis Socials no es coordina regularment cap espai de trobada.
- La comunicació interna del Casal es realitza fonamentalment a través dels canals formals de participació i via e-mail.
- Les entitats entrevistades tenen la percepció que s'ha produït una millora en les dinàmiques informatives, sobretot de resposta de les entitats a través dels diferents canals que fa servir el Casal.
- El model de gestió cívica que actualment regula el funcionament del Casal va ser un element reivindicat pel veïnat i les entitats de la Font d'en Fargues. Avui dia, les entitats entrevistades tenen la certesa que aquest tipus de gestió fomenta la implicació de la comunitat en la creació i dinamització dels projectes del barri.

Cohesió i inclusió social

- El Casal posa en pràctica dos rols diferenciats: en unes ocasions, des del projecte s'assumeix l'impuls i lideratge d'algunes iniciatives i propostes que donen resposta a les necessitats del barri (que no s'aborda o es planteja des d'altres entitats o projectes); en altres ocasions el Casal actua com un facilitador de processos gràcies als recursos dels que disposa.
- També, el projecte del Casal pretén fomentar la convivència cívica intentant generar un espai de socialització al barri, i esdevenir un espai de trobada i interacció entre veïns i veïnes que habitualment no comparteixen espais de relació. El Casal té la vocació de transformar les relacions socials -ja sigui entre veïns, entre veïns i entitats o entre aquests i els equipaments/serveis- que es (re)produeixen al territori. En aquest sentit, els tècnics de

l'equipament comenten que “el casal no és un productor de serveis en si mateix, sinó un espai per crear de forma conjunta els serveis que s’hi oferiran”.

- Un altre dels objectius i del projecte de l'Associació Font d'en Fargues és fomentar l'autogestió de les entitats i de l'ús que fan aquestes de l'equipament.
- A nivell reivindicatiu, a banda de la demanda en relació a la construcció del Casal, que aglutinà els diferents agents del barri, és l'Associació de Veïns i Veïnes qui treballa per transformar certes demandes en lluites veïnals. El Casal ha donat suport a l'Associació en diferents reivindicacions, com per exemple pel manteniment de la línia d'autobús 39 i la remodelació de la Font d'en Fargues. El Casal no és un agent actiu en la reivindicació veïnal, sinó que proporciona un espai de reunió i de difusió de les mobilitzacions o de les mobilitzacions de l'Associació de Veïns i Veïnes.
- Quelcom que es considera rellevant destacar és el fet que quan el mateix Casal va tancar per obres durant una llarga temporada es va notar el descens de la participació d'entitats al barri.
- La percepció de les persones entrevistades és que al barri hi ha poc veïnat i, per tant, la participació que s'espera a l'equipament va en aquesta línia. Dins les possibilitats es pretén connectar els veïns i entitats per mitjà del Casal.
- El bar del Casal és utilitzat com un punt de trobada informal entre les diferents persones i entitats.

Impuls d'iniciatives socioeconòmiques

Al Casal es poden detectar diferents iniciatives que incideixen en les condicions de vida de les persones que resideixen al barri. Entre aquestes podem trobar:

- Grup de consum agroecològic que es reuneix al Casal i gestiona béns de consum agroecològic. El Casal facilita l'espai per la recollida de les cistelles i per la realització de les assemblees.
- Grups de criança (espai familiar): al casal hi ha dos grups de criança, un que sorgeix del lideratge del propi equipament (en horari de matí), i un grup que es duu a terme a les tardes va sorgir a proposta dels veïns/es.

El Casal de la Font d'en Fargues, doncs, alberga iniciatives vinculades a les economies comunitàries i n'ha liderat una (el grup de criança dels matins).

4. QUADRE D'ENTREVISTES

BARRI – CB	ENTREVISTA INICIAL	ENTREVISTA ENTITAT 1	ENTREVISTA ENTITAT 2	ENTREVISTA ENTITAT 3	GRUP
LA FONT D'EN FARGUES	Responsable / Equip tècnic	AVV Font d'en Fargues	FFCinema	Grup teatre TdC	

Font: elaboració pròpia